

**LOKALNI EKOLOŠKI AKCIJSKI PLAN (LEAP) OPĆINE POSUŠJE ZA PERIOD
2016.-2026.**

Naručitelj dokumenta:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Županija Zapadno-hercegovačka

Općina Posušje

Fra Grge Martića 30
88240 Posušje
Bosna i Hercegovina
T. +38739681035
F. +38739681041
e-mail: opcina.posusje.gs@tel.net.ba

**LOKALNI EKOLOŠKI AKCIJSKI PLAN (LEAP)
OPĆINE POSUŠJE ZA PERIOD 2016.-2026.**

Nosilac izrade dokumenta:

Enova d.o.o. Sarajevo

Podgaj 14/1
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
T. +38733279100
F. +38733279108
www.enova.ba

Sarajevo, listopad 2016. god.

VIZIJA zaštite i unapređenja stanja okoliša u općini Posušje:

Naš cijeli prostor i okoliš (odnosno njegove elemente: tlo, zrak, vodu i živi svijet) Općine Posušje ćemo čuvati i trajno štiti od zagađenja tako da će tu današnji i budući mladi naraštaji moći zdravo i sretno živjeti od svog rada i samoodržive po okoliš prihvatljive proizvodnje.

Sadržaj:

1.	UVOD.....	9
2.	PROCES IZRADE LEAP-a.....	11
3.	OPĆI PODACI O OPĆINI POSUŠJE.....	12
3.1	GEOGRAFSKI POLOŽAJ.....	12
3.2	KARAKTERISTIKE RELJEFA.....	13
3.3	GEOLOŠKE I HIDROLOŠKE KARAKTERISTIKE.....	14
3.4	PEDOLOŠKE KARAKTERISTIKE.....	15
3.5	KLIMATSKE KARAKTERISTIKE.....	16
4.	POKRETAČKE SNAGE.....	18
4.1	STANOVNIŠTVO.....	18
4.2	GOSPODARSTVO.....	18
4.2.1	Poljoprivreda.....	18
4.2.2	Lovstvo.....	22
4.2.3	Trgovina.....	22
4.2.4	Građevinarstvo.....	22
4.2.5	Rudarstvo i energija.....	22
4.2.6	Turizam.....	24
4.3	INFRASTRUKTURA.....	25
4.3.1	Promet.....	25
4.3.2	Elektroenergetska infrastruktura.....	26
5.	PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR.....	28
5.1	PRAVNI OKVIR.....	28
5.2	INSTITUCIONALNI OKVIR.....	29
5.3	PLANSKI DOKUMENTI.....	38
6.	PROJENA STANJA OKOLIŠA U OPĆINI POSUŠJE.....	39
6.1	UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA.....	39
6.1.1	Stanje kvalitete zraka.....	39
6.1.2	Emisije iz ložišta.....	40
6.1.3	Emisije iz tehnoloških procesa.....	40
6.1.4	Emisije iz prometa.....	41
6.2	UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE VODNIH RESURSA.....	41
6.2.1	Stanje vodoopskrbe.....	41
6.2.2	Pokrivenost uslugom vodoopskrbe.....	42
6.2.3	Gubici u vodoopskrbnoj mreži.....	42
6.2.4	Potrošnja vode.....	43
6.2.5	Naplata vode.....	43
6.2.6	Kvaliteta vode za piće.....	43

6.2.7	Kvaliteta površinskih voda.....	44
6.2.8	Kvaliteta podzemnih voda.....	44
6.2.9	Stanje kanalizacijske infrastrukture.....	44
6.2.10	Pročišćavanje otpadnih voda.....	44
6.2.11	Pokrivenost uslugom odvođenja otpadnih voda.....	45
6.2.12	Emisija komunalnih otpadnih voda.....	45
6.2.13	Emisija otpadnih voda iz industrije.....	45
6.2.14	Emisije iz poljoprivrednih djelatnosti.....	45
6.3	UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE ZEMLJIŠTA.....	45
6.3.1	Bilanca zemljišta.....	45
6.3.2	Kontaminacija zemljišta teškim metalima.....	48
6.3.3	Aktivnosti na uklanjanju mina i zaštiti ugroženih zajednica.....	48
6.4	UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE ŠUMSKIH EKOSISTEMA.....	49
6.4.1	Stanje šumskih područja.....	49
6.4.2	Minirane površine.....	54
6.4.3	Šumski požari.....	54
6.4.4	Bespravna sječa.....	55
6.5	UPRAVLJANJE OTPADOM.....	55
6.5.1	Proizvodnja otpada.....	56
6.5.2	Postojeće usluge zbrinjavanja otpada i pokrivenost uslugom sakupljanja i odvoza otpada.....	59
6.5.3	Infrastruktura za upravljanje otpadom.....	60
6.5.4	Broj divljih deponija.....	63
6.5.5	Financiranje upravljanja otpadom.....	64
6.5.6	Izgradnja regionalnog odlagališta otpada.....	65
6.6	UPRAVLJANJE PROSTOROM.....	66
6.6.1	Stanje upravljanja prostorom.....	66
6.6.2	Bespravna gradnja.....	67
6.6.3	Obnova objekata.....	67
6.6.4	Planirana namjena površina.....	67
6.7	ZAŠTITA PRIRODNOG I KULTURNO – POVIJESNOG NASLJEĐA.....	68
6.7.1	Stanje prirodnog nasljeđa.....	68
6.7.2	Zaštićena prirodna područja.....	69
6.7.3	Potencijalna prirodna područja za zaštitu.....	72
6.7.4	Stanje kulturno – povijesnog naslijeđa.....	73
6.8	JAVNO ZDRAVLJE.....	74
6.8.1	Stanje zdravstvene zaštite.....	74
6.8.2	Kadrovska struktura i oprema.....	74
6.8.3	Oboljenja i broj oboljelih.....	75
6.8.4	Procjena rizika.....	75
7.	ANALIZA PROBLEMA.....	77

7.1	UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA.....	77
7.2	UPRAVLJANJE BUKOM.....	77
7.3	UPRAVLJANJE VODAMA.....	77
7.4	UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM.....	78
7.5	UPRAVLJANJE OTPADOM.....	78
7.6	UPRAVLJANJE ŠUMSKIM EKOSISTEMIMA.....	79
7.7	UPRAVLJANJE BIOLOŠKOM RAZNOLIKOŠĆU.....	79
7.8	REZULTATI ANKETE STANOVNIŠTVA O Ocjeni stanja životne sredine u Općini Posušje.....	80
8.	AKCIJSKI PLAN.....	89
9.	PRILOZI.....	94
9.1	Prilog 1. Kodovi i klasifikacija tipova tala Pedološke karte Općine Posušje.....	95
9.2	Prilog 2. Granične vrijednosti aero-polutana u FBiH.....	97
9.3	Prilog 3. Anketni upitnik za potrebe LEAP-a Općine Posušje.....	100
10.	REFERENCE.....	106

Popis slika:

SLIKA 1: VIZUALNI IDENTITET PROJEKTA – LOGOTIP LEAP-A OPĆINE POSUŠJE	11
SLIKA 2: GEOGRAFSKI POLOŽAJ OPĆINE POSUŠJE	12
SLIKA 3: MAPA RELJEFA OPĆINE POSUŠJE	14
SLIKA 4: HIDRO-GEOLOŠKA KARTA OPĆINE POSUŠJE	15
SLIKA 5: PEDOLOŠKA KARTA OPĆINE POSUŠJE	16
SLIKA 6. RUŽA VJETROVA	17
SLIKA 7: BONITETNE KATEGORIJE ZEMLJIŠTA OPĆINE POSUŠJE	47
SLIKA 8: ZEMLJIŠNI POKRIVAČ (CORINE LAND COVER –CLC) OPĆINE POSUŠJE (2006)	48
SLIKA 9: REALNA ŠUMSKA VEGETACIJA OPĆINE POSUŠJE	50
SLIKA 10: POTENCIJALNA ŠUMSKA VEGETACIJA OPĆINE POSUŠJE	51
SLIKA 11: ŠIRA LOKACIJA DEPONIJE "KONJOVAC"	62
SLIKA 12: PRIKAZ STARE DEPONIJE I OPĆINSKE DEPONIJE "KONJOVAC"	62
SLIKA 13: PLANIRANA NAMJENA POVRŠINA OPĆINE POSUŠJE	68
SLIKA 14: ZAŠTIĆENA PODRUČJA OPĆINE POSUŠJE	70
SLIKA 15: INFORMATIVNA KARTA PP BLIDINJE	71
SLIKA 16: POTENCIJALNA NATURA 2000 PODRUČJA U OPĆINI POSUŠJE	73
SLIKA 17: KADROVSKA STRUKTURA ZAPOSLENIH U DOMU ZDRAVLJA POSUŠJE	75
SLIKA 18: ISPITANICI PREMA SPOLU	81
Slika 19: Ispitanici po starosnim grupama	82

Popis tablica:

TABLICA 1: SREDNJE MJESEČNE, APSOLUTNE MAKSIMALNE I APSOLUTNO MINIMALNE TEMPERATURE OPĆINE POSUŠJE	16
TABLICA 2: PROSJEČNE GODIŠNJE OBORINE	17
TABLICA 3: ORANIČNE POVRŠINE	19
TABLICA 4: KUĆANSTVA KOJA OBAVLJAJU POLJOPRIVREDNU DJELATNOST	19
TABLICA 5: VEĆA STOČARSKIH GOSPODARSTVA U OPĆINI POSUŠJE	19
TABLICA 6: BROJNO STANJE STOKE	20
TABLICA 7: PREGLED LOKALITETA I LEŽIŠTA KOJA KORISTI PODUZEĆE „RUDNICI BOKSITA“D.O.O. POSUŠJE	23
TABLICA 8: PREGLED JAVNIH CESTA NA PODRUČJU OPĆINE POSUŠJE	25
TABLICA 9: NADLEŽNOSTI I ODGOVORNOSTI RELEVANTNIH INSTITUCIJA BIH U OBLASTI OKOLIŠA	30
TABLICA 10: NADLEŽNOSTI DRUGIH RELEVANTNIH MINISTARSTAVA I INSTITUCIJA FBIH U OBLASTI OKOLIŠA	33
TABLICA 11: GUBITAK U VODOOPSKRIBNOJ MREŽI ZA PERIOD 2000.-2015. GODINA	43
TABLICA 12: INFORMACIJE U VEZI SA SUSTAVOM ODVODNJE OTPADNIH VODA	45
TABLICA 13: POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE U PRIVATNOM VLASNIŠTVU (HA)	46
TABLICA 14: UKUPNO POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE U HA	46
TABLICA 15: KATEGORIJE POLJOPRIVREDNIH POVRŠINA (U HA)	47
TABLICA 16: SJEČIVI ETAT ŠGP POSUŠKO	53
TABLICA 17: NASTAJANJE KOMUNALNOG OTPADA U OPĆINI POSUŠJE	56
TABLICA 18: VRSTE, UKUPNE KOLIČINE OTPADA I NJIHOV PROCENTUALNI SASTAV IZ 2014. G.	57
TABLICA 19: INDUSTRIJSKI POGONI I VRSTE PROIZVODNOG OTPADA U OPĆINI POSUŠJE	58
TABLICA 20: PRIKUPLJANJE KOMUNALNOG OTPADA NA PODRUČJU OPĆINE POSUŠJE	60
TABLICA 21: BROJ, LOKACIJA I PROCIJENJENE KOLIČINE DIVLJIH DEPONIJA NA PODRUČJU OPĆINE POSUŠJE	63
TABLICA 22: ANKETNI UPITNICI PREMA PODRIJETLU (NASELJU)	80
TABLICA 23: ANKETNI UPITNICI PREMA PODRIJETLU (MJESNOJ ZAJEDNICI)	81
TABLICA 24: PROSJEČNE OCJENE STANJA RAZLIČITIH PRIRODNIH RESURSA I KOMPONENTI OKOLIŠA PREMA ODGOVORIMA ISPITANIKA	86
TABLICA 25: OCJENA OKOLIŠNIH PROBLEMA PREMA ISPITANICIMA	86
TABLICA 26: OČEKIVANJA OD NADLEŽNIH ORGANA U SEKTORU OKOLIŠA PREMA NAVODIMA ISPITANIKA	88
TABLICA 27: KODOVI I KLASIFIKACIJA TIPOVA TALA PREMA PEDOLOŠKOJ KARTI OPĆINE POSUŠJE	95
TABLICA 28: GRANIČNE VRIJEDNOSTI AERO-POLUTANATA U FBIH	97

Popis grafikona:

GRAFIKON 1: BROJ ŠUMSKIH POŽARA ZA PERIOD 2004.-2014. GODINE	55
GRAFIKON 2: ISPITANICI PREMA STUPNJU OBRAZOVANJA	82
GRAFIKON 3: RADNI STATUS ISPITANIKA	83
GRAFIKON 4: ISPITANICI PREMA VISINI MJESEČNIH PRIHODA	83
GRAFIKON 5: STUPANJ INFORMIRANOSTI ISPITANIKA O STANJU OKOLIŠA	84
GRAFIKON 6: NAČIN INFORMIRANJA ISPITANIKA PO PITANJU OKOLIŠA	84
GRAFIKON 7: ODGOVOR NA PITANJE „SMATRATE LI DA STANJE OKOLIŠA U VAŠOJ OPĆINI UGROŽAVA VAŠE ZDRAVLJE“	85
GRAFIKON 8: ZADOVOLJSTVO ISPITANIKA SA STANJEM OKOLIŠA U NJIHOVOJ OPĆINI	85
Grafikon 9: Ocjene rada nadležnih organa u sektoru okoliša	87

Popis skraćenica:

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosna i Hercegovina
LEAP	Lokalni ekološki akcijski plan
ŽZH	Županija Zapadno-hercegovačka
MZ	Mjesna zajednica
PP	Park prirode
PTT	Pošta, Telegraf i Telefon
NUS	Neeksplozirana ubojna sredstva
ŠGO	Šumsko-gospodarska osnova
ŠGP	Šumsko-gospodarsko područje

1. UVOD

*„Svaka osoba ima pravo na zdrav i ekološki prihvatljiv okoliš kao temeljno ustavno pravo.“
Član 3. Zakona o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine¹*

Lokalni ekološki akcijski plan (LEAP) Općine Posušje je strateški dokument tj. dugoročni plan djelovanja na polju zaštite i unapređenja okoliša u okvirima razvoja općine, a koji se temelji na načelima partnerstva i podijeljene odgovornosti cjelokupne zajednice te na načelima prava građana na zdrav okoliš, na dostupnost informacija o stanju okoliša, kao i odlučivanju pri donošenju i provođenju politike zaštite okoliša.

Ovaj LEAP je dio globalnog procesa koji nastoji odgovoriti na izazove zaštite okoliša, odnosno održivog upravljanja okolišem, fokusiran na područje lokalne zajednice – Općine Posušje.

Zakon o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine² (F BiH) je temeljni zakonski akt koji uređuje očuvanje, zaštitu, obnovu i poboljšanje ekološke kvalitete i kapaciteta okoliša, kao i kvalitete života na prostoru FBiH. Zakon propisuje mjere i uvjete upravljanja, očuvanja i racionalnog korištenja prirodnih resursa, pravne mjere i institucije za očuvanje, zaštitu i poboljšanje zaštite okoliša, financiranje djelatnosti vezanih za okoliš te poslove i zadatke organa uprave na različitim razinama vlasti. Njim je, između ostalog, ostavljena mogućnost donošenja općinskih planova zaštite okoliša, čije donošenje i sadržaj regulira skupština kantona/županija posebnim propisom. Prema članku 34. Zakona o zaštiti okoliša Županije Zapadno-hercegovačke - ŽZH (Narodne novine ŽZH, br. [08/13](#)) jedinice lokalne samouprave dužne su za svoje područje izraditi lokalne planove zaštite okoliša koji moraju biti usuglašeni sa Planom zaštite okoliša Županije. Prijedlog lokalnog plana zaštite okoliša priprema nadležna općinska služba za poslove zaštite okoliša dok Općinska vijeća donose Plan zaštite okoliša jedinica lokalne samouprave. Zakonom je ostavljena mogućnost donošenja zajedničkih planova dvije ili više općina.

LEAP-om se osobito utvrđuje sljedeće:

- a) stanje onečišćenja okoliša po sastavnim dijelovima i prostornim cjelinama,
- b) mjere za predviđanje, sprječavanje i ograničavanje onečišćavanja okoliša koje može utjecati na pogoršavanje kvalitete stanja okoliša,
- c) način provođenja interventnih mjera u izvanrednim slučajevima onečišćenja okoliša,
- d) subjekti koji su dužni provoditi mjere i ovlaštenja u svezi s provođenjem mjera,
- e) rokovi za poduzimanje pojedinih mjera,
- f) izvori i visina sredstava za provođenje mjera.

LEAP je važan razvojni dokument jer: (i) potiče lokalnu zajednicu da preuzme dio odgovornosti za kvalitetu okoliša u kojem racionalno koristi postojeće lokalne prirodne resurse u cilju dugoročnog održivog ekonomskog razvoja, (ii) utvrđuje lokalne prioritete u zaštiti okoliša, prvenstveno one koji imaju značajan utjecaj na ljudsko zdravlje i na očuvanje okolišnih sistema, te one koji ugrožavaju ukupan društveni razvoj, (iii) stvara organizacijske, kadrovske i financijske preduvjete za očuvanje okoliša.

¹ Sl. novine FBiH, br. 33/03 i 38/09

² Ibid.

Ono što ovom dokumentu, u slučaju Općine Posušje, daje i dodatnu važnost, jest i činjenica da je zdrav i očuvan okoliš osnovni resurs za sve privredne djelatnosti koje su u postojećim strateškim razvojnim planovima prepoznate kao okosnica budućega razvoja Općine Posušje. Ne čudi stoga da je zaštićen i očuvan životni okoliš sa iskorištavanjem resursa na održiv način temelj vizije razvoja Općine Posušje u okviru dokumenta Strategije razvoja Općine Posušje za period 2014. -2023. godine.

U nastavku je sažet osnovni sadržaj i tematske cjeline dokumenta po poglavljima.

Poglavlje 2 ovog dokumenta prikazuje proces izrade dokumenta LEAP Posušje.

Poglavlje 3 daje opće podatke o Općini Posušje tj. specifično, kako slijedi: (i) geografskom položaju, (ii) karakteristikama reljefa, (iii) hidrološko-geološkim karakteristikama, (iv) pedološkim karakteristikama, (v) klimatskim karakteristikama.

Poglavlja 4, 5 i 6 predstavljaju Izvještaj o stanju okoliša koji daje analizu i sintezu uzročno-posljedičnih odnosa između ljudskih aktivnosti i okoliša, pregled stanja pojedinih okolišnih komponenti, pregled institucionalnog i zakonodavnog okvira sektora zaštite okoliša, te ocjenu razine javne svijesti po pitanju okoliša u Općini Posušje. Izvještaj je utemeljen na pokazateljskom pristupu te predstavlja "nulto stanje" na temelju kojeg će se u sljedećim razdobljima pratiti i ocjenjivati napredak u području zaštite okoliša u Općini Posušje. **Poglavlje 4** daje informacije o pokretačkim snagama (pokazatelji pritisaka) što obuhvaća sljedeće: (i) stanovništvo, (ii) privredu, (iii) infrastrukturu. **Poglavlje 5** predstavlja analizu pravno-institucionalnog okvira zaštite okoliša na razini općine. **Poglavlje 6** predstavlja procjenu osnovnih komponenti okoliša u Općini Posušje, a kako slijedi: (i) zrak, (ii) vodni resursi, (iii) zemljište, (iv) šume, (v) otpad, (vi) prostor, (viii) prirodno i kulturno naslijeđe, upotpunjeno informacijama o (ix) javnom zdravlju.

Poglavlje 7 jeste analiza problema prepoznatih u sklopu izrade Izvještaja o stanju okoliša Općine Posušje, upotpunjeno rezultatima ankete za istraživanje javnog mišljenja o stanju okoliša u Općini Posušje, čiji su rezultati uzeti u obzir pri donošenju akcijskog plana za zaštitu okoliša Općine Posušje.

Poglavlje 8 predstavlja okvirni akcijski plan za zaštitu okoliša Općine Posušje za narednih 10 godina.

2. PROCES IZRADE LEAP-a

Proces izrade LEAP-a Općine Posušje je trajao 4 mjeseca. U tom periodu provele su se mnogobrojne aktivnosti s ciljem upoznavanja javnosti o svrsi i ciljevima LEAP-a i samom procesu izrade (između ostalog razvijen vizualni identitet Projekta - logotip LEAP-a Posušje (Slika 1) i izrađen letak za promociju LEAP-a).

U izradu ovog dokumenta bila je uključena šira javnost: (i) izvršeno je anketiranje javnog mijenja o stanju okoliša u Općini Posušje, (ii) konzultirane su različite interesne strane i eminentni stručnjaci s ciljem dobivanja njihovog mišljenja i uvida u stanje po tematskim oblastima obuhvaćenim ovim dokumentom, (iii) konzultirana je i Radna grupa za izradu LEAP-a te uključena u izradu i praćenje izrade dokumenta.

Projekt izrade LEAP-a za Općinu Posušje obuhvatio je sljedeće zadatke:

- Utvrđivanje vizije razvoja Općine sa gledišta zaštite okoliša te ciljeva u zaštiti okoliša,
- Priprema izvještaja o anketiranju građana Općine Posušje,
- Kreiranje logotipa LEAP-a te priprema i distribucija letka o Projektu izrade LEAP-a,
- Priprema Procjene stanja kvaliteta prirodnih resursa,
- Analiza problema,
- Priprema akcijskog plana,
- Organizacija konzultativnih sastanaka i radionica.

Za potrebe implementacije Projekta poduzete su i sljedeće aktivnosti: (i) uspostavljena je Radna grupa za izradu LEAP-a, (ii) pripremljen je anketni Upitnik za istraživanje javnog mišljenja o stanju okoliša u općini u štampanom i web formatu te provedeno anketiranje stanovništva, (iii) organizirane su dvije radionice sa radnom grupom i zainteresiranim stranama.

Slika 1: Vizualni identitet Projekta – logotip LEAP-a Općine Posušje

3. OPĆI PODACI O OPĆINI POSUŠJE

3.1 GEOGRAFSKI POLOŽAJ

Općina Posušje prostire se u središnjem dijelu geografskog pojma zapadna Hercegovina uz granicu sa Republikom Hrvatskom. Općina Posušje na jugu graniči sa općinama Imotski i Grude, jugoistočno sa općinom Široki Brijeg, a na sjeveru i sjeveroistoku sa općinama Tomislavgrad i Jablanica (Slika 2).³

Općina Posušje administrativno pripada ŽZH i nalazi se u njenom sjevernom dijelu, tj. FBiH i nalazi se u njenom jugozapadnom dijelu.⁴

Površina općine Posušje je 461,1 km².⁵

Grad Posušje kao upravno i administrativno sjedište Općine Posušje nalazi se na 670 m.n.v, a isti se prostire na 2,21 km². Nadmorska visina grada Posušje je 675 m.n.v, najviša točka općine je 2.228 m.n.v, a najniža 500 m.n.v. Posušje je udaljeno 29 km od Širokog Brijega, 54 km od Mostara, 10 km od Imotskog, te 71 km od Makarske. Posušje se nalazi se na raskrižju putova: Mostar – Imotski – Split, Mostar – Tomislavgrad – Livno te Ploče – Ljubuški – Grude – Rama – Uskoplje – Travnik.⁶

Slika 2: Geografski položaj općine Posušje

Općina Posušje obuhvaća 17 mjesnih zajednica, kako slijedi: (i) Batin, (ii) Broćanac, (iii) Čitluk, (iv) Gradac, (v) Osoje, (vi) Podbila, (vii) Poklečani, (viii) Zagorje, (ix) Posušje – Istok, (x), Posušje – Jug, (xi) Posušje – Zapad, (xii) Rastovača, (xiii) Sutina, (xiv) Tribistovo, (xv) Vinjani, (xvi) Vir, (xvii) Zavelim.

³ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

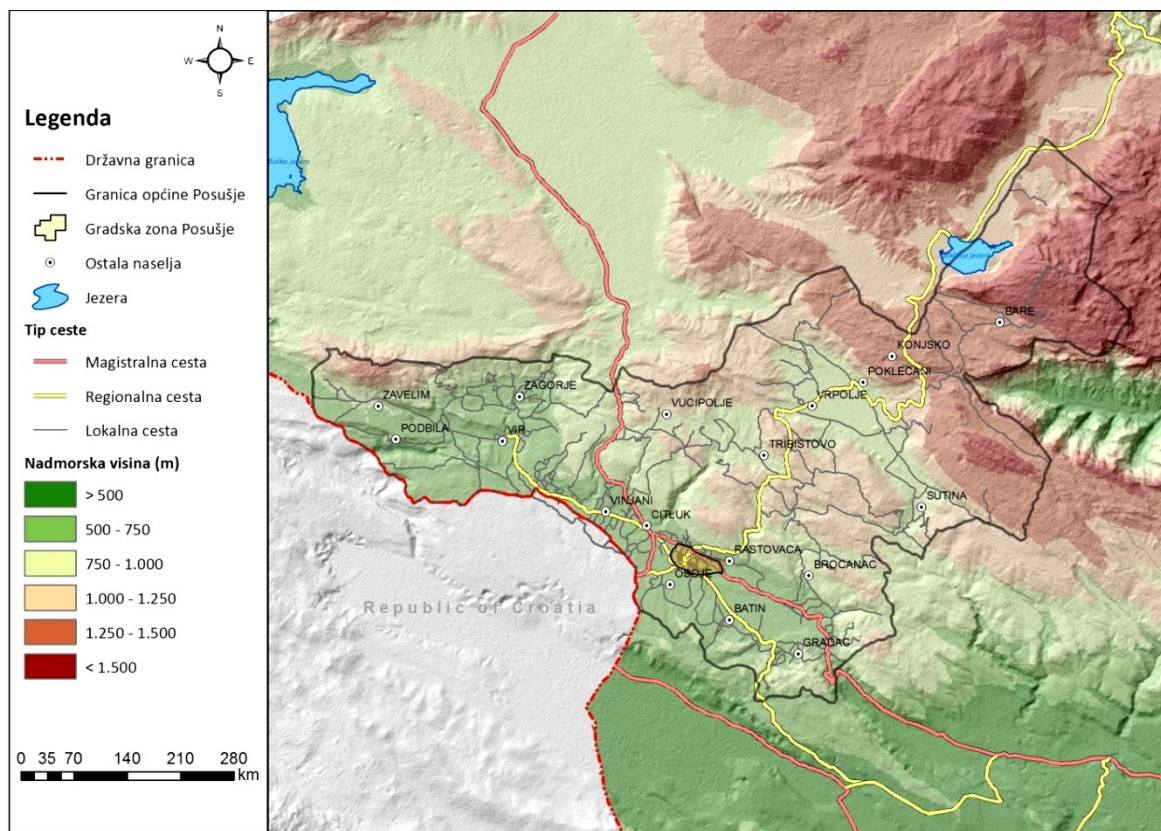
⁶ Ibid.

3.2 KARAKTERISTIKE RELJEFA

Općina Posušje je uglavnom brdovito područje koje obuhvaća četiri stepeničasto poredane krške zaravni (Posuško, Virsko, Tribistovo, Rakitsko polje - Rakitski biser) te planinsko područje oko Blidinjskog jezera). Općina se nalazi na karakterističnim, vrlo složenim strukturnim oblicima, koji u geo-tektonskom pogledu pripadaju tzv. zoni visokog krša. Slojevi u krečnjacima su jasno definirani, morfološki oblici oštri, a kosine ogoljele i strme dok je reljef u dolomitskim stijenama zaobljen, slojevitost se teže uočava a kosine su blažeg nagiba.⁷

Općina obuhvaća planinu Čvršnicu kao najvišu planinu Hercegovine, na kojoj se nalazi vrh Pločno na 2.228 m.n.v, što je i najviša točka općine. Najniža točka je u Podbiljoj na 405 m.n.v. Općina Posušje na sjeveru obuhvaća prostor Parka prirode Blidinje s Blidinjskim jezerom, površine 3,2 km² i najveće dubine 4,5 m, a nalazi se na 1.182 m.n.v.⁸

Slika 3 prikazuje reljefnu mapu Općine Posušje.

Slika 3: Mapa reljefa Općine Posušje⁹

⁷ Općina Posušje (2012). Nacrtni prostorni plan Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

⁸ Ibid.

⁹ Izrada autora.

3.3 GEOLOŠKE I HIDROLOŠKE KARAKTERISTIKE

U geološkoj građi općine Posušje prevladavaju uslojeni krečnjaci i dolomiti te gromadasti do debelo uslojeni krečnjaci, dolomiti, krečnjačke breče i rožnjaci.¹⁰

Kako prepoznaje Strategija razvoja Općine Posušje 2014.-2023. godina, površinska i dublja građa tla na prostoru Općine Posušje obiluje krečnjačkim stijenama pogodnim za proizvodnju velikog broja građevinskih materijala ili finalnih proizvoda od različitih vrsta kamena. U Posuškom polju postoje velike količine gline također pogodne za industrijsko iskorištavanje u budućnosti. U geološkoj strukturi tla postoje značajne količine boksita, što također predstavlja veliku mogućnost za razvitak rudarstva. Također u geološkoj strukturi tla postoje i različite vrste AG kamena što također predstavlja važan resurs za razvitak građevinske industrije.¹¹

Osnovno obilježje prostora Općine Posušje u hidrološkom pogledu je da nema stalnih površinskih tokova tj. većih površinskih vodenih tokova. Rijeka Ričina izvire na 900 m n.m. na području Tribistova. Vodotok Ričine se spušta kroz uske tjesnace u Posuško polje (580 m n.m.), gdje u nju dotječe nekoliko bujičnih tokova (Topola, Studeni potok). Iz Posuškog polja se Ričina pod nazivom Suvaja ulijeva u retenciju Prološko Blato u Imotskom polju, a odatle ide sve do ušća u Neretvu kao Trebižat. Ukupna duljina toga vodotoka od Imotskog do Neretve je preko 70 km.¹²

Istraživanjima je utvrđeno da u koritu Ričine i Topale, te u Posuškom polju, postoji nekoliko ponora kroz koje voda podzemnim putem odlazi na niže horizonte u Imotsko-Bekijsko polje. Zbog toga su količine vode koje otječu vrlo male, a koeficijenti otjecanja su niži od 0,1. Osim toga, na predmetnom slivnom području su smještene tri akumulacije: Rastovača na Topali, te Tribistovo i IGM na Ričini. Iz Rastovače i Tribistova praktično nema ispuštanja vode (ispuštanja su vrlo rijetka) čime je znatno poremećen prirodni hidrološki režim na nizvodnim dionicama vodotoka, a površinsko otjecanje, koje je i u prirodnim uvjetima bilo povremenog karaktera, je dodatno umanjeno. To se posebno odnosi na vršne protoke koji su višestruko manji nakon izgradnje spomenutih akumulacija.¹³

Malih izvora u Općini Posuše ima i to su: Žukovica, Zečica, Vrelo Jastreb i Jelica u Rakitnu, te Jelinak u Tribistovu i vrelo Šipak u Vučipolju. U razvojnom i gospodarskom smislu ovi izvori su ograničenih mogućnosti.¹⁴

Slika 4 prikazuje hidro-geološku strukturu Općine Posušje.

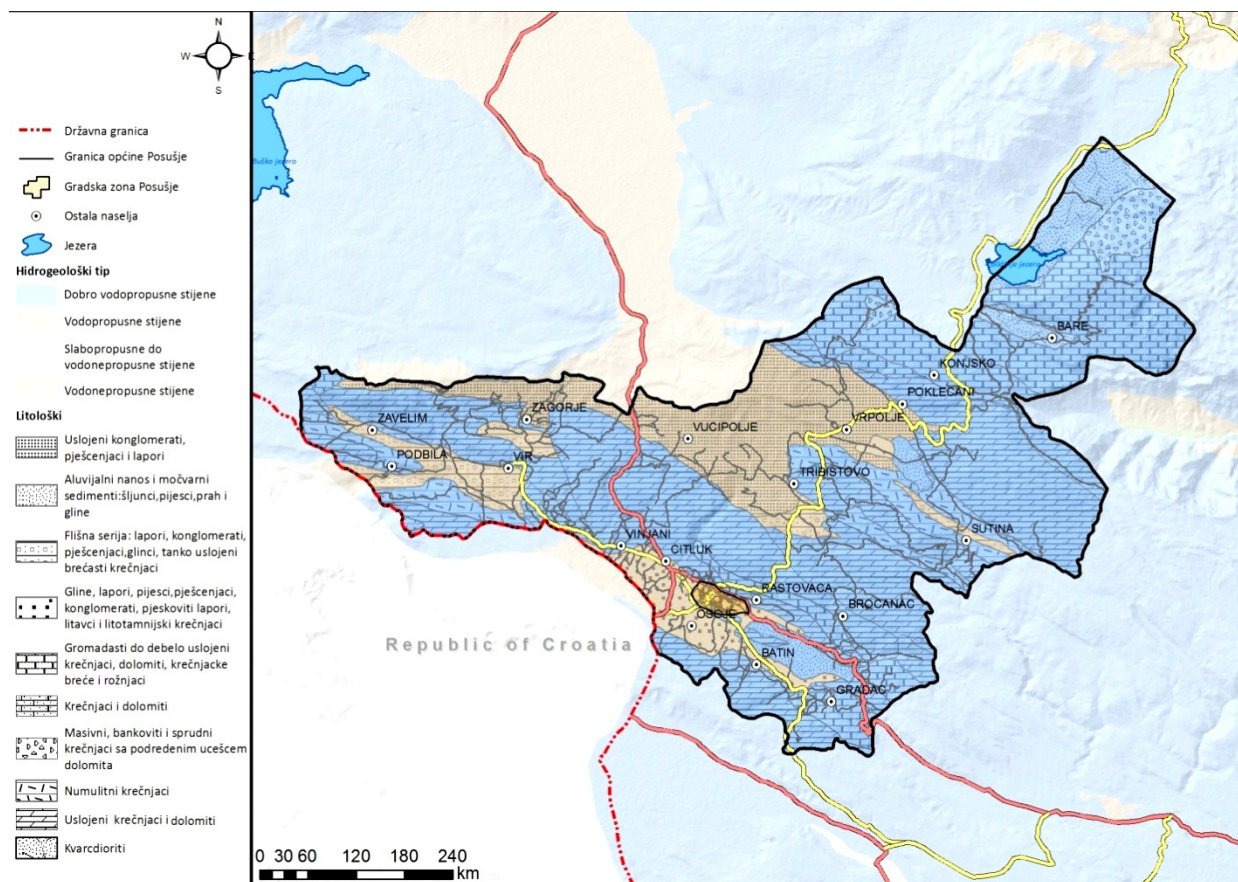
¹⁰ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

¹¹ Ibid.

¹² Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

Slika 4: Hidro-geološka karta Općine Posušje¹⁵

3.4 PEDOLOŠKE KARAKTERISTIKE

Krški teren s vapneno-dolomitnim stijenama i njihovim derivatima, fluvio-glacijalnog i drugog porijekla te planinski uvjeti Vran planine i Čvrsnice, određuju uvjete postanka, distribuciju i svojstva tala kao i njihove odnose u prostoru Općine Posušje.¹⁶

Na području Općine Posušje dominiraju automorfna tla i to u rasponu od tala s nerazvijenim humusno-akumulativnim horizontom kao što je to kamenjara (litosol) pa do tala u kojima je prisutna lesivaža tj. eluvijalno-iluvijalni procesi kao luvisol.

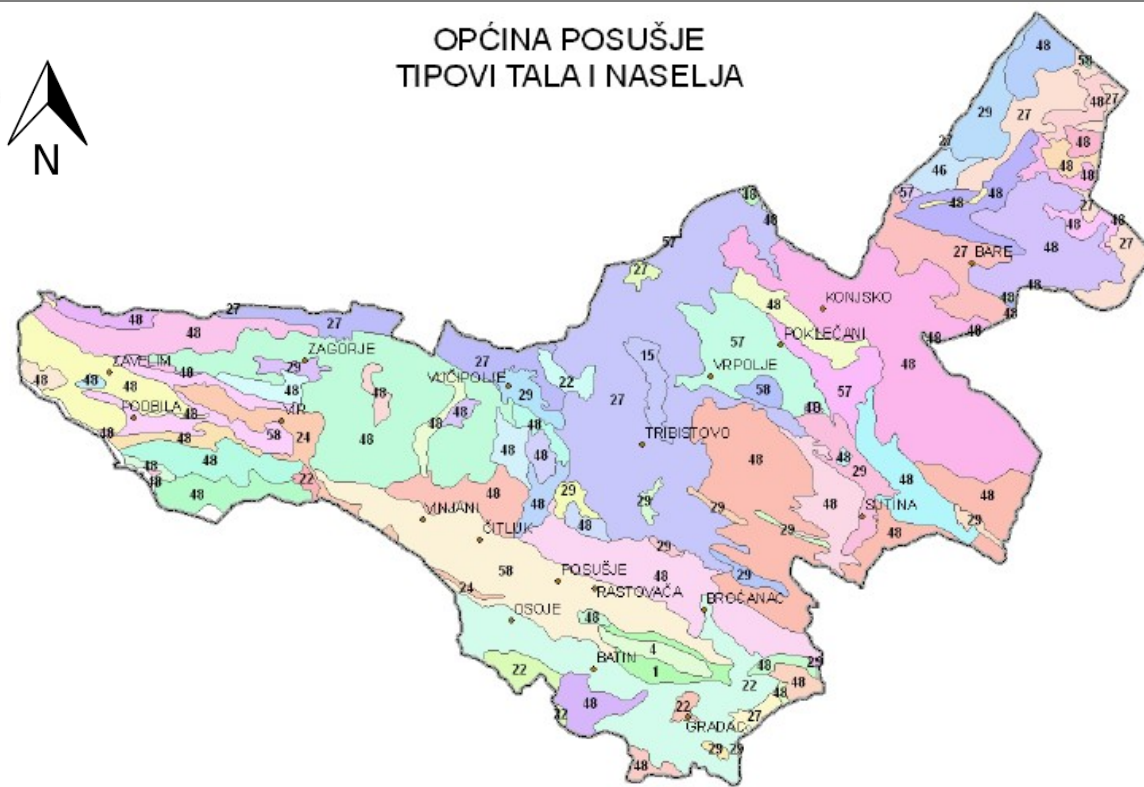
Najzastupljenija tla Općine Posušje su: smeđe plitko tlo na laporcima (Eutric Kambisol) i rendzina na jedrim vapnencima (Kalkomelanosol).

Slika 5 prikazuje pedološku strukturu Općine Posušje.

¹⁵ Izrada autora.

¹⁶ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

Slika 5: Pedološka karta općine Posušje¹⁷

3.5 KLIMATSKE KARAKTERISTIKE

Klimatske karakteristike ovog područja uvjetuju osnovni klimatski faktori: geografski položaj, geološka podloga, reljef, pokrivenost terena biljnim zajednicama kao i blizina Jadranskog mora.¹⁸

Na području Općine Posušje zastupljena je izmijenjena mediteranska klima sa pretplaninskom maritimnom klimom te se Posušje nalazi na prirodnoj granici između sub-mediteranske i kontinentalne klime.¹⁹

Tablica 1 prikazuje srednje mjesečne temperature, apsolutne maksimalne i apsolutno minimalne temperature Općine Posušje 30-godišnjeg razdoblja, gdje se može uočiti da je mjesec srpanj najtopliji mjesec dok je siječanj najhladniji mjesec. Najviša apsolutna maksimalna temperatura zabilježena je u mjesecu kolovozu (39 °C) dok je apsolutna minimalna temperatura zabilježena u prosincu (13°C). Temperaturni 30 godišnji prosjek iznosi 11,1 °C.²⁰

Tablica 1: Srednje mjesečne, apsolutne maksimalne i apsolutno minimalne temperature Općine Posušje

Meteorološka stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ts
Srednje mjesečne temperature	2,1	2,9	6,0	9,8	14,6	17,9	20,8	20,5	16,7	11,8	6,9	3,5	11,1
Apsolutno maksimalne temperature	17,6	20,0	24,0	26,6	30,2	33,8	37,0	39,0	34,0	28,0	24,0	17,0	39,0
Apsolutno minimalne temperature	-4,8	-13,6	-15,0	-4,0	0,4	3,2	6,8	5,0	2,0	-5,0	-10,5	-13,0	-15,0

Općina Posušje ima 2.200 sati sunčanog razdoblja u godini ili oko 170 dana u godini (podatak je preuzet

¹⁷ Tumač kodova podološke karte priložen je u aneksu ovog dokumenta.

¹⁸ Općina Posušje (2012). Nacr prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

za prostor središnje Hercegovine mjeren višegodišnjim prosjekom u regiji).²¹

Tablica 2 pokazuje prosječne godišnje oborine koje se odnose i na područje Općine Posušje. Prosječna godišnja količina padalina za prostor općine Posušje se kreće od 1.300 do 1.800 mm.²²

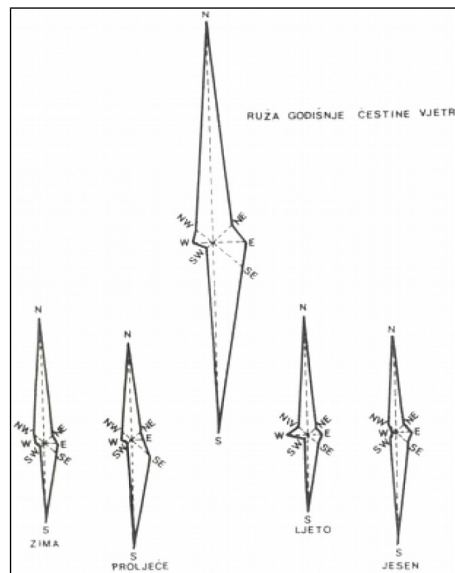
Tablica 2: Prosječne godišnje oborine

Mjesec	Padaline (mm)	Mjesec	Padaline (mm)
I	165	VII	47
II	134	VIII	44
III	140	IX	114
IV	133	X	185
V	96	XI	169
VI	80	XII	186
Svega (I – XII) 1.493 mm			

U ljetnom periodu uglavnom vladaju sušni periodi. Karakteristična su duga i suha ljeta, a zime kratke i obilne padalinama.

Vjetar puše pretežno iz pravca sjevera i juga. Približno 150 dana u godini puše jak svježi vjetar iz smjera sjevera zvan „bura“.

Slika 6. Ruža vjetrova

²¹ Ibid.

²² Ibid.

---

4. POKRETAČKE SNAGE

4.1 STANOVNIŠTVO

Sa gledišta okoliša tj. dokumenta LEAP-a, razmatraju se podaci o broju stanovnika i gustoći naseljenosti kao eventualni pokretači pritisaka na okoliš.

Prema konačnim rezultatima Popisa stanovništva 2013. (FZS, 2016.) Općina Posušje ima ukupno 20.477 stanovnika, od čega je 10.190 (49,76 %) žena. Gustoća naseljenosti iznosi 44,41 stanovnika/km².²³

Općina Posušje prema broju stanovnika spada među srednje naseljene općine u regiji Hercegovine, a po gustoći naseljenosti spada među rijetko naseljene općine Hercegovine. Općina Posušje je općina s najmanjom gustoćom naseljenosti u ŽZH, prvenstveno zbog toga što Općina Posušje obuhvaća veliku površinu planinskog i brdskog područja koja su nenaseljena. S obzirom na gustoću naseljenosti Općina Posušje se svrstava u izrazito ruralne sredine.²⁴

Što se tiče prostornog rasporeda stanovništva, najveći broj stanovnika živi u Posušju, a zatim u naseljima: Broćanac, Vir, Poklečani, Rastovača, Sutina i Vinjani.²⁵

4.2 GOSPODARSTVO

Gospodarstvo Općine Posušje temelji se na mikro i malim poduzećima, obrtima i poljoprivrednim gospodarstvima te tradiciji zanatstva. Gotovo 50 % radno aktivnog stanovništva Općine zaposleno je u privatnom sektoru.

4.2.1 Poljoprivreda

Poljoprivreda je značajna grana gospodarstva Općine Posušje, ali sa gledišta okoliša postoji veliki deficit u nedavnim podacima iz stanja poljoprivrede generalno, a posebno sa gledišta agro-okolišnih podataka na osnovu kojih se može procijeniti stvarni utjecaj ove grane privrede na okoliš Općine Posušje.

Prema Strategiji razvoja Općine Posušje 2014.-2023. (2013.), pašnjaci sa površinom od 12.797,70 ha daleko prevladavaju u strukturi zemljišta Općine Posušje, što je uvelike odredilo strukturu primarne poljoprivredne proizvodnje koja je najviše usmjerena na stočarstvo (uzgoj ovaca i koza).

Zemljoradnja:

Prema Strategiji razvoja Općine Posušje 2014.-2023. (2013.), površine njiva (oraničnih površina) iznose 58,30 ha. Prema dostupnim podacima, čak 62,70% od ukupnih raspoloživih oraničnih površina je neobrađeno. Voćnjaka ima veoma malo, ukupno 0,70 ha na području cijele Općine, tj. 5.500 sadnica, uglavnom šljive i jabuke. Najviše se proizvodi krmno bilje, žita te povratno bilje na površini od 1.991 ha.

S obzirom na malu površinu koja se obrađuje, ne očekuje se značajan utjecaj djelatnosti zemljoradnje na okoliš. Ipak, potrebno je uspostaviti praćenje određenih pokazatelja vezano za zemljoradnju kako slijedi: količina mineralnih đubriva u upotrebi, navodnjavanje, upotreba GMO sjemena/sadnica i sl. Na osnovu

---

²³ Agencija za statistiku BiH, Rezultati popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH, 2013.

²⁴ Prema OECD metodologiji ruralno područje se smatra područje koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar.

²⁵ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

ovih pokazatelja može se procijeniti stvarni utjecaj poljoprivrede na okoliš Općine Posušje.

Tablica 3: Oranične površine²⁶

Načini korištenja	FBiH u 000 ha			ZHŽ u ha			OPĆINA POSUŠJE u ha		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
ORANICE I VRTOVI	461	458	425	31.582	31.504	31.579	5.349	5349	5.349
1. Zasijane površine	247	226	203			2.158	2.313		1.991
a/ Žita	117	103	90			673	567	-	576
b/ Industrijsko bilje	2	2	2						
c/ Povrtno bilje	56	54	46			574	600	-	523
d/ Krmno bilje	72	67	65			911	946	-	892
e/ Ljekovito bilje	-	-	-						
2. Ostalo na oran.	1	1	2						
3. Obradeno (2+3)	248	227	205			2.158	2.313		1.991
4. Ugari	14	15	12						
5. Neobrađeno	199	216	208			3.191	3.036	-	3.358
Neobrađeno u %	43,2	47,2	48,9			59,60	56,70		62,70

Prema službenim rezultatima Popisa stanovništva 2013. (FZS, 2016) ukupno 1.783 domaćinstva obavljaju poljoprivrednu djelatnost u Općini Posušje, od toga samo 106 (6 %) kućanstava prodaju proizvode na tržištu. Oko 1.700 kućanstava uključeni su u zemljoradnju koja se najvećim dijelom odnosi na proizvodnju povrtnog bilja.

Tablica 4: Kućanstva koja obavljaju poljoprivrednu djelatnost²⁷

	Ukupan broj domaćinstava	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu
Posušje	5.153	1.783	106

Stočarstvo:

U Općini Posušje postoji 23 većih stočarskih gospodarstava. Samo jedno gospodarstvo uzgaja koke nosilice i tovne piliće, dok ostala uzgajaju sitnu i krupnu stoku. Najveći broj većih stočarskih gospodarstava se nalazi u mjestima Vrpolje i Rakitno.

Tablica 5: Veća stočarskih gospodarstava u općini Posušje²⁸

Red. Br.	Naziv farme	Lokacija	Kapacitet uzgoja
1.	Forum d.o.o.	n/a	4.500 svinja 50 teladi, 70 krava, 25 junadi
2.	Jerkić d.o.o.	n/a	3.600 svinja
3.	Zoran Bašić	Broćanac	405 ovaca
4.	TVIJ-Tomić	Čitluk	116 ovaca i ovnova 100 janjadi
5.	JUPS d.o.o. Posušje	Jups	1.500 svinja
6.	BGL commerc d.o.o.	Osoje	200 krava muzara, 350 junadi, 40 teladi
7.	Bernardica Bernardica	Osoje	23 krave
8.	Jelica d.o.o. Posušje	Poklečani	1500 svinja
9.	Bumix d.o.o.	Posušje	600 svinja
10.	Meso trade d.o.o. Posušje	Posušje-Rakitno	2.500 svinja 1.500 janjadi, 100 junica, 500 junadi

²⁶ Izvor katastar Općine Posušje.

²⁷ FZS (2016) Konačni rezultati Popisa stanovništva 2013. Sarajevo

²⁸ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja općine Posušje 2014.- 2023. Posušje

Red. Br.	Naziv farme	Lokacija	Kapacitet uzgoja
11.	Verdić-commerce d.o.o.	Rakitno	500 svinja i 200 junica tov
12.	Mesna industrija Dušić	Rakitno	2000 svinja
13.	Mesna industrija Rakitno	Rakitno	15.000 svinja,1.200 janjadi, 450 junadi, 200 teladi
14.	Srna d.o.o. Posušje	Rakitno	50 koza
15.	Farma Land d.o.o.	Rastovača	10.000 koka nosilica, 10.000 tovnih pilića
16.	OPG Kulić Sutina	Sutina	100 koza
17.	Eko farma Stipić	Vir	10 krava
18.	Tima d.o.o.	Vrpolje	1.800 svinja
19.	Mljekara Rakitno d.o.o.	Vrpolje	n/a
20.	ISTA-AP d.o.o.	Vrpolje	63 krave muzare
21.	Drina Miličević	Vrpolje	107 ovaca
22.	Tomislav Dumančić	Vrpolje	316 koza
23.	SOR Jazovača	Vrpolje	400 svinja

Prema Strategiji razvoja Općine Posušje, postoji 70 malih obiteljskih farmi koje uzgajaju ukupno 508 krava (u prosjeku 7 krava po kućanstvu).

Prema brojnom stanju stoke najzastupljeniji su goveda, ovce te perad.

Tablica 6: Brojno stanje stoke²⁹

Vrsta i kategorija stoke	Broj grla i košnica (2009. godina)
Konji	8
Goveda (muzne krave)	3.612 (2.891)
Ovce (muzne ovce)	3.450 (2.780)
Svinje	185
Koze	280
Perad	21.750
Kunići	170
Košnice pčela	750

Na području Općine Posušje postoje 2 velike klaonice za koje je izdata okolišna dozvola od strane FMOT-a: Mesna industrija Rakitno d.o.o. Vrpolje (klaonica goveda, ovaca i svinja), zatim Mesna industrija Dušići d.o.o. Posušje te jedna farma krava za koju je izdata okolišna dozvola od strane Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH: BGL Commerce d.o.o. Posušje.³⁰

Otkupom poljoprivrednih proizvoda, osim otkupa mlijeka, na prostoru Općine Posušje ne bavi se nijedan poslovni subjekt. Otkup mlijeka se vrši na otkupnim stanicama po MZ u kojima se nalaze odgovarajući spremnici za hlađenje mlijeka.

Iako Strategija razvoja Općine Posušje 2014.-2023. godine vidi značajan potencijal daljnjeg razvoja industrije kozarstva (meso, sir, mlijeko), čiji proizvodi postižu visoke cijene na tržištu, sa okolišnog

²⁹ Noviji podaci nisu dostupni.

³⁰ Općina Posušje.

gledišta razvoj kozarstva nije poželjan. To se posebno odnosi na veliki pritisak na biološku raznolikost uslijed ispaše koza.

Ipak, važno je znati da se ekološkom proizvodnjom može minimizirati štetni utjecaj po okoliš: npr. da se na 2 ha pašnjaka (za uzgoj na otvorenom) uzgaja samo 25 koza ili da se po jednoj odrasloj kozi predvidi 1,5 m² prostora u štali, i po jaretu 0,3 m². Koze trebaju imati dovoljno prostora za stajanje, lijeganje, okretanje odnosno prirodno mijenjanje položaja tijela. Prostor koji se prirodno provjetrava i ima dovoljno svjetla udovoljit će uvjetima bioloških i etoloških potreba koza. Ekološki uzgoj koza na otvorenom podrazumijeva da farmer svoje koze većinu vremena drži na otvorenom prostoru. Mora im osigurati prostor za njihovu zaštitu, poput skloništa od vjetrova, oborina, sunca ili visokih temperatura. Blizina pitke vode i nesmetan pristup vodi je važan preduvjet. Površina prostora za držanje koza van objekta trebala bi iznositi 2,5 m² po odrasloj kozi i 0,5 m² po jaretu.³¹

Pčelarstvo:

Pčelarstvo u Općini Posušje uglavnom predstavlja sporednu poljoprivrednu djelatnost. Prema podacima iz pčelarske udruge „Iva“ Posušje, na teritoriju Općine Posušje postoji oko 60 aktivnih pčelara i oko 35 pčelara početnika sa oko 2.500 košnica uglavnom na stacionarnim pčelinjacima koji su relativno ravnomjerno raspoređeni po svim MZ (iako bi se moglo kazati da je istočni dio Općine slabije nastanjen košnicama pčela).³²

Sjeverni prostor Općine na području Rakitna u ljetnom i jesenskom periodu, pored domaćih pčelinjaka, nastanjen je selećim pčelinjacima iz južne Hercegovine, tako da se može reći da je sjeverni dio Općine prilično zasićen košnicama što uvelike doprinosi razvoju flore i osnaživanju biološke raznolikosti na ovom području koje obuhvaća Rakitno i rubni dio PP Blidinje.

Potrebno je u narednom periodu uložiti dodatne napore i primjenjivati sve mjere za razvoj pčelarstva kako bi se na cijeli prostor Općine Posušje naselilo još minimalno 3.000 košnica i na taj način osnažio i osigurao stabilan i samoodrživ razvoj biološke raznolikosti te povećao ukupan broj pčelara Općine Posušje na minimalno 200 stacionarnih pčelara.

Ljekovito bilje:

U Općini Posušje se proizvodi i bere značajna količina smilja. Na području Općine ima 85 uzgajivača plantažnog smilja. Ukupno je u 2014. i 2015. godini zasađeno oko 25 hektara. U pripremi je 35 hektara novih nasada smilja. Zanimljivo je ubiranje smilja sa prirodnih staništa s obzirom da su izdanačke šume potisnule smilje u prirodi već više desetljeća. Nove plantaže neće utjecati na poremećaj bio-diverziteta jer je smilje prije bilo samoniklo bilje na velikim površinama, po procjeni ga je bilo nekoliko stotina hektara, a tada se isto nije ni ubiralo ni industrijski iskorištavalo.³³

U Općini Posušje aktivno djeluje jedna poljoprivredna braniteljska udruga EKO Hercegovina koja se uglavnom bavi preradom odnosno destilacijom smilja da bi se dobilo eterično ulje od smilja. Ova proizvodnja eteričnog ulja ne ostavlja nikakve štetne posljedice za okoliš jer se biljna masa smilja nakon destilacije odlaže na lokalno privatno kompostišta na kojem će prirodnim procesom truljenja i bio-razgradnje za godinu ili dvije postati prvoklasni kompost koji će se ponovno vratiti na plantaže smilja ili

³¹ Iz univerzitetskog udžbenika: Vedad Šakić i sar. (2011.): Uzgoj koza, S. 298, Izdavač: Promocult – Sarajevo, 2011. ISBN 978-9958-789-08-3, COBISS.BH-ID 18632710.

³² Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

³³ Općina Posušje.

za potrebe neke druge poljoprivredne proizvodnje. Sam proces destilacije se odvija u zatvorenom tehnološkom ciklusu koji koristi vodenu paru kao alat i nosač ekstrakcije, a pogonsko gorivo za destilaciju koristi se plin tako da zagađenja okoliša nema.

4.2.2 Lovstvo

Odlukom Skupštine ŽZH ustanovljena su tri lovišta na području Općine Posušje u 2010. godini:

- Lovište Zečjak – uglavnom područje katastarskih općina Sutina Donja, Sutina Gonja, Vrpolje i Poklečani. Površina lovišta prema odluci o ustanovljenju je 11.600 ha, a brigu o lovištu vodi Lovačko društvo Jarebinjak od 2005. godine. Iako je površinom najveće lovište, isto broji svega 50 članova.
- Lovište Oštrc – uglavnom područje katastarskih općina Batin, Bašići, Bešlići, Cerovi doci, Česića draga, Čitluk, Gradac, Landeke, Lipovice, Nugli, Osoje, Posušje, Širića brig, Tribistovo, Vinjani i Vučipolje. Površina lovišta je 11.100 ha. Lovište je brdsko-planinskog tipa. Ovim lovištem upravlja Lovačko društvo Radovanj koje broji 265 članova.
- Lovište Kobilić - uglavnom područje katastarskih općina Glavica, Podbila, Sutina Virska, Vir, Zagorje i Zavelim. Površina lovišta prema odluci o ustanovljenju je 7.800 ha. Međutim stvarna površina lovišta je oko 10% manja. Lovištem od njegovog ustanovljena 1998. godine do danas upravlja Lovačko društvo Milan Mikulić Bikan, koje broji oko 100 članova.³⁴

Lovne osnove su donesene za neka lovišta, ali nije dostupan podatak za koje.

Pored ustanovljenih lovišta na sjevernom dijelu Općine se nalazi PP Blidinje, u kojem „brigu“ o divljači vodi uprava parka.

4.2.3 Trgovina

Trgovina predstavlja značajnu granu gospodarstva Općine Posušje. U registriranom poslovnom sektoru trgovine na veliko i malo, popravke motornih vozila i motocikla u 2016. godini, u Općini Posušje ukupno je bilo registrirano 475 subjekata i to: pravnih subjekata 243, dijelovi pravnih subjekata 60 i obrta 172.³⁵

4.2.4 Građevinarstvo

U sektoru građevinarstva registrirano je 84 subjekata i to: pravnih subjekata 48 i obrta 36. Sektor zapošljava značajan broj osoba, posebno u privatnom sektoru.³⁶

Jedino poduzeće u mineralnoj industriji koje ima izdanu okolišnu dozvolu jeste KTM Brina d.o.o. Posušje za postrojenje asfaltne baze „Bernardi“.

Na području Općine ne postoje veći građevinski zahvati za koje bi bilo potrebno dobiti okolišnu dozvolu za vrijeme pisanja ovog dokumenta.

4.2.5 Rudarstvo i energija

Općina Posušje bogata je prirodnim resursima od kojih se ističu boksit i kamen, a također su zastupljeni lapor i glina. Boksita u zalihama ima oko 3 milijuna tona, a rudna ležišta su različitih veličina i kreću se do milijun tona. Kamen predstavlja važan resurs, a na području Općine nalaze se velike rezerve više od 10

³⁴ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

³⁵ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

³⁶ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

vrsta kamena visokih arhitektonsko-građevinskih (AG) osobina. Najznačajniji kamen „Bosiljna“ ima potencijal primjene u različitim industrijama, od prehrambene do farmaceutske i kemijske. Općina raspolaže i značajnim količinama lapora, koji je pogodan za proizvodnju različitih vrsta cementa te gline koja svoju namjenu ima u industriji.³⁷

U sektoru rudarstva ističe se nekoliko gospodarskih društava kojima je izdana okolišna dozvola:

Okolišna dozvola izdana na federalnoj razini:

- Mrvelji d.o.o. Posušje, ekstrakcija vapnenaca na eksploatacijskom polju od 8,9 ha;
- Rudnici boksita d.o.o. Posušje, vađenje rude boksita u količini od 59.535 t na eksploatacijskom polju od 3,91 ha;
- Lager d.o.o. Posušje sa kamenolomima Bosiljna i Osoje (3,9 ha)

Okolišna dozvola izdana na županijskoj razini:

- KTM-BRINA d.o.o. Vinjani, kamenolom.

Tablica 7: Pregled lokaliteta i ležišta koja koristi poduzeće „Rudnici boksita“ d.o.o. Posušje³⁸

Lokalitet	Ležište	Zapremina (m ³)	Središnje koordinate iskopa	Napomena
Vinjani	L-4 i L-4a	750.000	E 6 437350 N 4 818500 Z 560-680 n/v	Može se potpuno zatrpati rupa.
Zagorje	L-24 Zamače	450.000	E 6 434470 N 4 822800 Z 650-700 n/v	ležište nije izvađeno u smjeru zapada zbog dubine do boksita, što u budućnosti je moguće vaditi jamski ili površinski u ovisnosti prodajne cijene boksita.
	L-155 GAJINE	750.000	E 6 434250 N 4 822530 Z 630-695 n/v	Ležište nije u potpunosti izvađeno zbog dubine boksita što se u bližoj budućnosti ne bi eksploatiralo.
	L-103 TOLUŠIĆI	460.000	E 6 438700 N 4 823550 n/v Z 690-735	Ležište nije u potpunosti izvađeno zbog dubine boksita što se u bližoj budućnosti ne bi eksploatiralo.
Studena vrla	L-42 PETROVIĆA KUĆE	720.000	E 6 442000 N 4 822850 Z 840-890 n/v	Ležište nije izvađeno, preostalo je manji dio III faze (oko 10 000 m ³), L-42 sjever bi se vadio unutrašnjim usjekom iz kopa ili jamski koji bi se vadio niskom iz kopa. Istočno od kopa prema cesti Posušje Tomislavgrad je L-92 koji također bi se vadio jamski ili površinski izvozni usjek ili potkop bi išao iz kopa. Nakon eksploatacije bi se moglo pristupiti zatrpavanju ili saniranju kosina kopa.
	LEŽIŠTA L-75 i L-76	200.000	E 6 442650 N 4 822435 Z 940-980 n/v	Rupa bi se mogla u potpunosti zatrpati.
Rakitno-oluja	L-47 OLUJA-KOLJANI	470.000	E 6 452400 N 4 820000 Z 965-980 n/v	Rupa bi se mogla u potpunosti zatrpati.
	L-353 OLUJA-PUČENA KOSA	110.000	E 6 452760 N 4 818370 Z 1030-1065 n/v	Rupa bi se mogla u potpunosti zatrpati.
Tribistovo	L-15 TRIBISTOVO-BAKULINE KUĆE	180.000	E 6 447390 N 4 819620 Z 855-896 n/v	Ostala je mala količina boksita ali zbog klizanja terena od sjevera (Bakuline kuće) rupa se može zatrpati.
	L-44 TRIBISTOVO	50.000	E 6 6447000 N 4 819350 Z 845-880 n/v	U tijeku je eksploatacija ležišta ove godine i planira se do kraja izvaditi tako da se može zatrpati rupa.

³⁷ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

³⁸ Općina Posušje.

Cerovi doci	L-32 KNEZOVIĆA STAJE	101.000	E 6 451430 N 4 815870 Z 980- 1015 n/v	Istočni dio rupe se može zatrpati (nalaze se sezonske kuće) dok sjeverozapadni dio ležišta nije izvađan, donji dio koji strmo zaliježe od dubine 35 do 50 metara.
----------------	-------------------------	---------	---	---

Potrošnja i proizvodnja električne energije:

Ukupna potrošnja ili ukupno preuzimanje energije u 2015. godini iznosilo je 58.903.818 kWh (više za 9,2 % uspoređujući sa 2005. godinom -53.903.818 kWh).³⁹

Potrošnja i proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora:

Na području Općine Posušje ne postoji niti jedna hidroelektrana, ali postoje planovi za izgradnju hidroelektrana. Najme, raspoložive količine vode u akumulaciji Tribistovo veće su od potreba vodoopskrbe pa se razmatra mogućnost gradnje dviju malih hidroelektrana: mHE-1 na lokaciji Senjakovina, tj. lokaciji postojeće vodospreme i lokaciji predviđenoj za gradnju uređaja za pročišćavanje vode prije upuštanja u vodospremu, te mHE-2 uz sam vodotok Ričinu zapadno od lokacije Senjakovina. MHE-1 koristila bi svu raspoloživu vodu iz akumulacije Tribistovo, dok bi mHE-2 koristila raspoloživu količinu vode umanjenu za količinu potrebnu za vodoopskrbu .

Za sada su na području Općine Posušje izgrađena dva objekta za proizvodnju somobnovljivih izvora i to: solarno foto-naponska elektrana Batin snage P= 23 kWp i foto-naponska elektrana Ladanušić snage P=10kWp.

Udio proizvedene struje u ukupnom sustavu iznosi 0,068%.⁴⁰

4.2.6 Turizam

Podaci u sektoru turizma u Općini Posušje su deficitarni. Od 3.023 registriranih dolazaka turista u ŽZH u 2012. godini te 4.622 noćenja, procjena je da je vrlo malo registriranih u Posušju jer ne postoje smještajni kapaciteti za prihvatanje turista i posjetitelja, a od onih registriranih vrlo je malo prijavljenih gostiju. Naime, u Općini Posušje, odnosno gradskoj jezgri, postoji samo jedan hotel - hotel „Posušje“, koji nije u funkciji. Pored hotela u Općini postoji pet manjih motela ukupnog kapaciteta oko 100 ležajeva, koji nisu prilagođeni turističkoj funkciji, te nemaju ostalih pratećih turističkih sadržaja te se kao takvi teško mogu staviti u turističku funkciju.⁴¹

Postojeća turistička ponuda Općine uključuje PP Blidinje, skijališni centar Risovac, golf terene, planinarske i biciklističke staze, arheološke lokalitete i slično. Turističku ponudu također nadopunjava ponuda lokalnih poljoprivrednih proizvoda, koja se može plasirati u turističku potrošnju. Blizina marijanskog središta u Međugorju (53 km), koje godišnje posjeti više od milijun hodočasnika i posjetitelja iz čitavog svijeta, također daje mogućnosti razvoja prateće turističke ponude za potrebe vjerskog turizma kao i izletničkog turizma.

Razvoj turizma prepoznat je kao sektor koji je moguće dalje razvijati posebno za potrebe vjerskog turizma kao i izletničkog turizma. Budući investicijski potencijali uključuju daljnji razvoj zimskog, avanturističkog, planinskog i izletničkog turizma.

S obzirom na trenutnu nerazvijenost sektora turizma i mali broj turista u Općini Posušje, ne može se govoriti o većem pritisku ovog sektora na okoliš.

³⁹ Općina Posušje.

⁴⁰ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

⁴¹ Ibid.

4.3 INFRASTRUKTURA

4.3.1 Promet

Općina Posušje ima zadovoljavajuće razvijenu putnu infrastrukturu. U Općini Posušje postoje 2 magistralne ceste, 2 regionalne te 20 lokalnih cesta, s obzirom na navedeno stanje (Tablica 8 daje pregled javnih cesta na području općine Posušje).

Tablica 8: Pregled javnih cesta na području općine Posušje

Rb.	Tip	Oznaka	Opis
	Magistralna	M 6.1	Granica RH (Srb)-B. Grahovo-Livno-Tomislavgrad-Posušje-Š. Brijeg-Mostar-Nevesinje-Gacko
2.	Magistralna	M 15	B. Dubica-Prijedor-S.Most-Mrkonjić grad-Glamoč-Livno-Šujica-Tomislavgrad-Posušje-granica RH (Imotski)
3.	Regionalna	R 419	Posušje-Rakitno-Blidinje-Doljani-Jablanica
4.	Regionalna	R 420	Privalj-Grude-Spajići-Gradac-Posušje-Čitluk-Vir-Zavelim-granica RH (Aržano)
5.	Lokalna ⁴²	L 1	M6.1 (Ričina)-Čitluk-Vir-Zavelim-granica RH (Aržano)
6.	Lokalna	L 2	R419 (Mukinje)-Dupovci-Sutina-Korita
7.	Lokalna	L 3	L1/R420 (Đerekovo vrelo)-Zagorje (Osnovna škola)
8.	Lokalna	L 4	L1 (Čitluk)-granica RH (Jovića most)
9.	Lokalna	L 5	L1 (Vinjani drum)-G. most-granica RH
10.	Lokalna	L 6	L1 (Vinjani dom)-M6.1 (Božkanović)
11.	Lokalna	L 7	Posušje-Batin-Gradac-M6.1 (Vranić)
12.	Lokalna	L 8	L7 (Gradac)-Lipovice
13.	Lokalna	L 9	L1 (Sutina)-Podbila
14.	Lokalna	L 10	M15 (Lojkića most)-Osoje-Batin
15.	Lokalna	L 11	Posušje-Busari
16.	Lokalna	L 12	M6.1 (Vranić)-Cerovi doci
17.	Lokalna	L 13	M6.1 (Širića Brig)-Cerovi doci
18.	Lokalna	L14	L1 (most za Budimire)-granica RH
19.	Lokalna	L 15	M6.1 (Martića križ)-Rastovača
20.	Lokalna	L 16	M6.1 (Marića doci)-Vučipolje
21.	Lokalna	L 17	R419 (Bilina mehana)-L2 (Zbornjača)
22.	Lokalna	L 18	Zavelim-Podbila
23.	Lokalna	L19	R419 (Triskavac)-Tribistovo-R419 (Mukinje)
24.	Lokalna	L20	R419 (kod kipa)-Pavkovići-Jelica-Petrovića groblje-R419 (Podine)

Pokrivenost rasvjetom magistralnih cesta je djelomična i uglavnom se odnosi na dionice tih cesta koje prolaze kroz naselja. Ukupna dužina javne rasvjete na magistralnim cestama na području Općine Posušje je u dužini od 10 kilometara, i to na relacijama Posušje-Rastovača-Broćanac i na relaciji Posušje-Čitluk.

Na regionalnim cestama je također djelomična pokrivenost javnom rasvjetom na relacijama: Posušje – Bakule (prema Rakitnu) zatim u Rakitnu počevši od Mukinja do Vrpolja i Poklečana te djelomično u naselju Sutina, na relaciji Posušje-Čitluk-Vinjanski Dom, kao i na potezu cijele sjeverne zaobilaznice kao i polovica južne zaobilaznice počevši od kružnog toka na Bešlića polju do lokalnog puta za Šege.

Ukupna pokrivenost lokalnih cesta javnom rasvjetom je oko 30%. Što se tiče lokalnih putova kao i gradskih ulica, koji prolaze kroz naseljena mjesta po svim MZ, pokrivenost javnom rasvjetom iznosi 90%. U gradu je izvršena rekonstrukcija javne rasvjete i rasvjetna tijela su zamijenjena sa štednim rasvjetnim tijelima što je za 60% smanjeno zagađenje okoliša toplinskom energijom iz uličnih svjetiljki.

Segment na kojem svakako treba raditi u smislu rekonstrukcijskog poboljšanja jest podizanje energetske učinkovitosti javne rasvjete izvan grada za koju je potrebno (i moguće) smanjiti troškove potrošene električne energije za oko 60% na godišnjoj razini.

4.3.2 Elektroenergetska infrastruktura

Napajanje električnom energijom cjelokupnog područja Općine Posušje izvodi se preko transformatorske postaje 110/35/10(20) kV "Posušje" i to preko DV 110 kV "Grude - Posušje" koji prelazi u DV 110 kV "Posušje - Tomislavgrad". Nužno je naglasiti da će realizacijom izgradnje visokonaponskog voda 110 kV "Tomislavgrad - Livno" (koja je u završetku) Općina Posušje dobiti mogućnost dvostranog napajanja na visokom naponu što je osnova za ozbiljno razmatranje kvalitetne i redovite opskrbe električnom energijom. Također, DV 35 kV "Grude - Posušje" je u tehnički ispravnom stanju te u trenutnim okolnostima udovoljava uvjetima za rezervnu mogućnost napajanja uslijed možebitnog kvara na glavnom visokonaponskom vodu 110 kV "Grude – Posušje".⁴³

Iz TS 110 kV "Posušje" realizirano je osam sredjenaponskih 10(20) kV izvoda. Svi izvodi su u prvim dionicama izvedeni podzemno što je tehnički opravdano zbog većih opterećenja (jakosti struja) u prvim dionicama vodova, a posebice važno sa stajališta urbanističkih, infrastrukturnih i ekoloških zahtjeva.⁴⁴

U pregledu vodova po naponskim razinama na području u nadležnosti Poslovnice "ELEKTRO - POSUŠJE", stanje je sljedeće:⁴⁵

- DV 35 kV: 8,791 km,
- DV 10(20) kV: 156,680 km,
- KB 10(20) kV: 25,501 km,
- NNM 0,4 kV: 531,042 km,
- NN KB 0,4 kV: 36,032 km.

Ukupan broj transformatorskih postrojenja 10(20)/0,4 kV iznosi 153 (i to 103 u vlasništvu JP "elektroprivreda HZ HB" d.d. Mostar i 50 u vlasništvu trećih tj. privatnih poduzeća).

---

⁴³ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

5. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

5.1 PRAVNI OKVIR

Zakoni:

- Zakon o zaštiti okoliša FBiH (Sl. novine FBiH, br. [33/03](#), [38/09](#))
- Zakon o zaštiti okoliša ŽZH (NN. ŽZH, br. [08/13](#))
- Zakon o fondu za zaštitu okoliša FBiH (Sl. novine FBiH, br. [33/03](#))
- Zakon o zaštiti prirode FBiH (Sl. novine FBiH, br. [66/13](#))
- Zakon o upravljanju otpadom FBiH (Sl. novine FBiH, br. [33/03](#), [72/09](#))
- Zakon o zaštiti zraka FBiH (Sl. novine FBiH, br. [33/03](#), [4/10](#))
- Zakon o zaštiti od buke ŽZH (NN. ŽZH, br. [17/14](#))

Uredbe:

- Uredba o selektivnom prikupljanju, pakiranju i označavanju otpada (Sl. novine FBiH, br. [38/06](#))
- Uredba o finansijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, sanacije i postupka nakon zatvaranja deponije (Sl. novine FBiH, br. [42/06](#))
- Uredba o obavezi dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom (Sl. novine FBiH, br. [31/06](#))

Pravilnici:

- Pravilnik o nadgledanju kvalitete zraka (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
- Pravilnik o postupanju s otpadom koji se ne nalazi na listi opasnog otpada ili čiji je sadržaj nepoznat (Sl. novine FBiH, br. [9/05](#))
- Pravilnik o obrascu, sadržaju i postupku obavještanja o važnim karakteristikama proizvoda i ambalaže od strane proizvođača (Sl. novine FBiH, br. [8/08](#))
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišno dopuštenje (Sl. novine FBiH, br. [19/04](#))
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu (NN. ŽZH, br. [2/06](#))
- Pravilnik o načinu vršenja nadzora kvalitete zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvalitete zraka (Sl. novine FBiH, br. [1/12](#))
- Pravilnik o emisiji isparljivih organskih spojeva (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
- Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom (Sl. novine FBiH, br. [77/08](#))
- Pravilnik o sadržaju izvješća o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije (Sl. novine FBiH, br. [68/05](#))
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
- Pravilnik o ograničenju emisije u zrak iz postrojenja za spaljivanje biomase (Sl. novine FBiH, br. [34/05](#))
- Pravilnik o sadržaju i načinu izrade Plana upravljanja zaštićenim područjima (Sl. novine FBiH, br. [65/06](#))
- Pravilnik o novim mjerama za istraživanje ili očuvanje kako bi se spriječio značajan negativan utjecaj na životinjske vrste namjernim hvatanjem ili ubijanjem (Sl. novine FBiH, br. [65/06](#))
- Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (Sl. novine FBiH, br. [9/05](#))

-
- Pravilnik o kategorijama otpada sa listama (Sl. novine FBiH, br. [9/05](#))
  - Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog podrijetla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe (Sl. novine FBiH, br. [8/08](#))
  - Pravilnik o nadzoru emisija zagađujućih materija u zrak (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
  - Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje poduzima nadležni organ (Sl. novine FBiH, br. [9/05](#))
  - Pravilnik o uvjetima za podnošenje zahtijeva za izdavanje okolišne dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdane dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša (Sl. novine FBiH, br. [68/05](#))
  - Pravilnik o rokovima za podnošenje zahtijeva za izdavanje okolišne dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdane dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša (Sl. novine FBiH, br. [68/05](#))
  - Pravilnik o uvjetima za rad postrojenja za spaljivanje otpada (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
  - Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje (Sl. novine FBiH, br. [12/05](#))
  - Pravilnik o uspostavljanju i upravljanju informacijskim sustavom za zaštitu prirode i vršenju nadzora (Sl. novine FBiH, br. [46/05](#))
  - Pravilnik o uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatora sustava za prikupljanje otpada (Sl. novine FBiH, br. [9/05](#))
  - Pravilnik o uvjetima mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivu (Sl. novine FBiH, br. [68/05](#))
  - Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima (Sl. novine FBiH, br. [82/07](#))
  - Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (Sl. novine FBiH, br. [88/11](#))

Odluke:

- Odluka o obveznom unosu podataka i redovitom izvješćivanju krajnjih korisnika o potrošnji energije i vode u javnim objektima ŽZH (NN. ŽZH, br. [25/15](#))
- Odluka o komunalnom redu (Glasnik Općine Posušje, br.8/05).

5.2 INSTITUCIONALNI OKVIR

Državna razina

U Ustavu BiH, zaštita okoliša se ne spominje među pitanjima koja su u nadležnosti državnih institucija. Na osnovu člana III, koji regulira odnose između institucija BiH i entiteta, sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu Ustavom izričito povjerena institucijama BiH pripadaju entitetima⁴⁶, što znači da i pitanja zaštite okoliša pripadaju entitetima FBiH i RS, a u određenoj mjeri i Distriktu Brčko. *Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine*⁴⁷ propisane su nadležnosti iz oblasti zaštite okoliša Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO BiH). Prema članu 9. navedenog Zakona MVTEO BiH je nadležno između ostalog za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti BiH koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u područjima poljoprivrede, energetike, zaštite okoliša, razvoja i korištenja prirodnih resursa te turizma.

Unutrašnja organizacija MVTEO BiH odnosa regulirana je *Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH*⁴⁸. Ovim Pravilnikom

---

⁴⁶ Ustav BiH (Opći okvirni sporazum za mir u BiH – Aneks IV), Član III, stav 3.

⁴⁷ Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09

⁴⁸ *Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH* donesen je od strane ministra u travnju 2009. godine i potvrđen je na 84 sjednici Vijeća ministara BiH 17. travnja iste godine. Prve dopune ovog pravilnika donesene

je uspostavljen Sektor za prirodne resurse, energetiku i zaštitu okoliša, u kojem se obavljaju studijsko-analitički, upravni, normativno-pravni, stručno-operativni, informacijsko-dokumentacioni i administrativno-tehnički poslovi. Navedeni Sektor se dijeli na šest odsjeka među kojima se nalazi i Odsjek za zaštitu okoliša koji:

- surađuje sa institucijama BiH i entiteta,
- pravi dinamiku donošenja akata iz oblasti i o tome osigurava odgovarajuće zaključke i preporuke,
- osigurava provođenje odluka Vijeća ministara BiH, Parlamenta BiH i drugih tijela za čije je izvršenje zadužen odsjek,
- sudjeluje u izradi zakonskih i podzakonskih akata iz nadležnosti zaštite okoliša,
- surađuje sa međunarodnim organizacijama i institucijama u BiH i inozemstvu u sklopu nadležnosti Ministarstva u oblasti zaštite okoliša, a posebno u provođenju međunarodnih obaveza BiH,
- prati i koordinira pripreme za zaključivanje i implementaciju međunarodnih sporazuma iz oblasti zaštite okoliša kojima pristupa BiH,
- koordinira aktivnosti u pripremi, predlaganju i provođenju zakona, podzakonskih i drugih propisa iz oblasti unapređenja i zaštite okoliša iz nadležnosti Ministarstva,
- zadužen je za koordinaciju i stručna ekspertiza pripreme, evaluacije i implementacije projekata iz oblasti zaštite okoliša u suradnji sa međunarodnim organizacijama, programima i fondovima,
- koordinira suradnju sa institucionalnim strukturama u BiH, entitetima i Distriktu Brčko nadležnima za problematiku okoliša i implementaciju međunarodnih programa i projekata u BiH,
- koordinira suradnju sa nevladinim organizacijama i privrednim subjektima u BiH u kreiranju i provođenju okolišne politike i mjera za unapređenje i zaštitu okoliša.

U sastavu MVTEO BiH kao upravne organizacije su Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja i Ured za veterinarstvo BiH⁴⁹.

Tablica 9 prikazuje nadležnosti drugih institucija na razini BiH a koje su vezane za zaštitu okoliš.

Tablica 9: Nadležnosti i odgovornosti relevantnih institucija BiH u oblasti okoliša

Naziv institucije	Nadležnosti
Ministarstvo civilnih poslova BiH ⁵⁰	Između ostalog nadležno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u oblasti geodetskih, geoloških i meteoroloških poslova.
Direkcija za europske integracije BiH (DEI) ⁵¹	Nadležna za: <ul style="list-style-type: none"> • koordiniranje poslova na usklađivanju pravnog sistema BiH sa standardima za pristupanje Europskoj uniji (<i>acquis communautaire</i>), • provjeru usklađenosti svih nacrti zakona i propisa koje Vijeću ministara dostavljaju ministarstva i upravne organizacije sa direktivama "Bijele knjige - Pripreme pridruženih zemalja Centralne i Istočne Europe za integraciju u unutrašnje tržište Unije" i procedurama zadovoljavanja zahtjeva relevantne direktive, • usklađivanje aktivnosti organa i institucija u BiH koje se odnose na odgovarajuće aktivnosti potrebne za europske integracije, • koordinaciju nad provođenjem odluka koje donose nadležni organi i institucije BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH u odnosu na sve aktivnosti potrebne za europske integracije, • sudjeluje u aktivnostima ili izrađuje nacрте zakona, drugih propisa i smjernica koje se odnose na izvršavanje poslova koje je BiH dužna poduzimati u procesu uključivanja u europske integracije.
Agencija za statistiku BiH ⁵²	Jedan od deset sektora Agencije za statistiku BiH je Sektor za poljoprivredu, okoliš i regionalne statistike, koji ima dva odsjeka: Odsjek za poljoprivredu i Odsjek za okoliš, energiju i regionalne statistike. Agencija objavljuje okolišne podatke (zaštićena područja, atmosferske padavine), podatke o količinama, vrstama i

su u srpnju 2009. godine i potvrđene od strane Vijeća ministara BiH na svojoj 95. sjednici održanoj 23. srpnja 2009. godine, dok su druge dopune donesene 30. srpnja 2010. godine i potvrđene od strane Vijeća ministara BiH na 128 sjednici održanoj 14. Srpnja 2010. godine.

⁴⁹ Član 9. *Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine* (Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)

⁵⁰ Član 15. *Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine* (Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)

⁵¹ Član 18. *Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine* (Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)

⁵² Član 18. *Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine* (Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09) i *Zakon o statistici BiH* (Sl. glasnik BiH, br. 26/04, 42/04)

Naziv institucije	Nadležnosti
	tokovima proizvedenog otpada iz industrija, zanata i ostalih procesa (prerađivačka industrija, vađenje ruda i kamena i dr. Prati proizvodnju i zbrinjavanje otpada putem statističkih obrazaca koje popunjavaju komunalna poduzeća). Prikuplja, organizira, obrađuje i objavljuje podatke u vezi s vodnim resursima. Radi na razvoj statističkog istraživanja, održavanje statističkog IT sistema, razmjenu informacija s drugim zemljama i međunarodnim organizacijama u vezi s bilateralnim sporazumima i drugim međunarodnim dogovorima.
Agencija za lijekove i medicinska sredstva ⁵³	Ovlašteno tijelo odgovorno za oblast lijekova i medicinskih sredstava koji se proizvode i upotrebljavaju u medicini u BiH, uspostavlja i vrši nadzor nad jedinstvenim tržištem lijekova i medicinskih sredstava za teritoriju BiH. Predlaže donošenje i izmjene zakonskih propisa iz oblasti lijekova i medicinskih sredstava, te usuglašavanja propisa sa međunarodnim standardima, kao i propisa iz oblasti zbrinjavanja farmaceutskog otpada.

Federalna razina

U skladu sa Ustavom FBiH, Federalna vlast dijeli zajedno sa kantonima/županijama nadležnost za politiku zaštite okoliša i korištenja prirodnih resursa. U tekstu Ustava FBiH je naglašeno da odgovornosti koja su vezana za ova pitanja mogu biti ostvarene zajednički ili odvojeno, ili od strane kantona/županije koordinirano od federalne vlasti⁵⁴.

FMOT je nadležno za okoliš u FBiH⁵⁵. Ovo Ministarstvo vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti FBiH koji se odnose na ekološku zaštitu zraka, vode i zemlje; izradu strategije i politike zaštite okoliša, standarde kvaliteta zraka, vode i zemlje, ekološko praćenje i kontrolu zraka, vode i zemlje. Na osnovu *Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu FMOT-a*⁵⁶ ovo Ministarstvo je podijeljeno na šest (6) osnovnih organizacijskih jedinica, među kojima se nalaze sljedeći najrelevantniji sektori:

- Sektor okoliša priprema i koordinira dugoročne strateške dokumente o vođenju politike u oblasti okoliša, prirode i drugih komponenti okoliša (zrak, voda, tlo, otpad), koordinira pripreme kratkoročnih i dugoročnih planova zaštite i unaprjeđenje postojećeg stanja okoliša za FBiH, priprema stručne podloge za izradu zakonskih propisa, podzakonskih i drugih akata iz oblasti zaštite okoliša i prirode. Poduzima mjere u cilju zaštite, zraka, vode, tla, poduzima mjere upravljanja otpadom, prati međunarodne propise. Poslovi iz djelokruga ovog Sektora obavljaju se u okviru sljedećih organizacijskih jedinica:
  - Odsjek za strateške i planske dokumente okoliša,
  - Odsjek za očuvanje biološke i okolišne raznolikosti,
  - Odsjek za očuvanje prirodnih vrijednosti i eko-turizam,
  - Odsjek za zaštitu zraka, vode, tla i upravljanje otpadom.

- Sektor za okolišne dozvole sudjeluje u pripremi kratkoročnih i dugoročnih planova prevencije, zaštite i unaprjeđenja postojećeg stanja okoliša FBiH, vodi postupke prethodne procjene utjecaja na okoliš, vodi upravne postupke, izdavanja okolišnih dozvola za postrojenja i instalacije iz područja svoje nadležnosti, uspostavlja i vodi katastar zagađivača i registar zagađivanja u skladu sa zakonima i provedbenim propisima, vodi postupke strateške procjene utjecaja na okoliš kod izrade dokumenata prostornog uređenja. Poslovi iz djelokruga ovog Sektora obavljaju se u okviru sljedećih organizacijskih jedinica:
  - Odsjek za procjenu utjecaja na okoliš,
  - Odsjek za okolišne dozvole i sprječavanje nesreća velikih razmjera,
  - Odsjek za registre zagađivača, informiranje i obuku,

⁵³ Član 1. *Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima* (Sl. glasnik BiH, br. 58/08)

⁵⁴ Ustav Federacije Bosne i Hercegovine Sl. novine FBiH, br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05 i 88/08), Poglavlje III. Podjela nadležnosti između federalne i županijske vlasti, Članovi 2 i 3.

⁵⁵ Član 20a. *Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave* (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

⁵⁶ Ovaj Pravilnik je donesen pod brojem: 01-02-2388/09 od strane Federalnog ministra okoliša i turizma 29.10.2009. godine. Vlada FBiH je dala suglasnost na ovaj Pravilnik na 121. sjednici održanoj 29.10.2009. godine, svojim aktom V. broj:814/2009 i 151. sjednici održanoj 20.07.2010. godine V. broj:643/2010 od 20.07.2010.godine.

- Odsjek za projekte Mehanizmi čistog razvoja i suradnju DNA na državnoj razini.
- Sektor za realizaciju projekata implementira projekte po zaduženju od strane Ministarstva i Vlade FBiH, upravlja realizacijom u skladu sa zahtijevanim međunarodnim i domaćim propisima i procedurama (Svjetska Banka, Europska Komisija, važeća zakonodavstva u BiH i ostalo), sveobuhvatno upravlja kako tehničkim tako i finansijskim komponentama projekata, koordinira aktivnosti sa institucijama na državnoj, entitetskoj, županijskoj i lokalnoj razini za potrebe implementacije projekata. Poslovi iz djelokruga ovog Sektora obavljaju se u okviru sljedećih organizacijskih jedinica:
  - Odsjek za nabavke i tehničke poslove u realizaciji projekata,
  - Odsjek za finansijsko praćenje projekata, upravljanje zaštićenim dijelovima prirode, strateška planiranja i europske integracije.

Neke od nadležnosti iz zaštite okoliša su dodijeljene i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Ovo ministarstvo obavlja upravne, stručne i druge iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva i veterinarstva, upravljanje vodnim područjima⁵⁷. Na osnovu *Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva*⁵⁸ ovo Ministarstvo djeluje putem organizacijskih jedinica, među kojima se nalaze sljedeći sektori:

- Sektor za vode sudjeluje u pripremanju strategija i razvojnih politika upravljanja vodama, vodoprivrednim objektima i javnim vodnim dobrom (iz oblasti korištenja voda, zaštite voda i zaštite od štetnoga djelovanja voda i praćenje stanja voda). Vršiti koordinaciju u upravljanju vodama sa županijama/kantonima. Predlaže razvojne dokumente integralnoga upravljanja vodama (planovi upravljanja riječnim bazenima, programi mjera, plan obrane od poplava, plan zaštite voda od zagađivanja, planovi za incidentne situacije, suše i erozije i drugi dokumenti po važećoj zakonskoj regulativi) i prati provođenja ovih dokumenata. Priprema zakone i druge propise te usmjerava razvoj vodnog režima i stanja voda, kroz identifikaciju i implementaciju razvojnih projekata i suradnju sa drugim jedincima i službama za implementaciju projekata.
- Sektor za šume priprema zakone i druge propise iz oblasti šumarstva, prati rad i djelovanje kantonalnih/županijskih ministarstava nadležnih za poslove šumarstva i lovstva te prati poslovanje šumsko-privrednih društava, provodi međunarodnu suradnju, prati i evidentira promjene šumskih površina, proglašava šume s posebnom namjenom, priprema stručne podloge i rješenja za izradu razvojnoga programa šumarstva te pruža stručnu pomoć nadležnim organima uprave, kantonalnim/županijskim upravama za šumarstvo kao i šumsko-privrednim društvima.
- Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju unutar kojeg se nalazi Odsjek za biljnu proizvodnju koji ostvaruje suradnju sa nadležnim organima uprave pri kreiranju politike i izvršavanju zakona i propisa i drugih općih akta u okviru područja biljne proizvodnje, prati stanje iz područja zaštite zdravlja bilja i biljnih proizvoda od štetnih organizama i primjene fito-farmaceutskih sredstava i mineralnih đubriva, prati stanje u oblasti poljoprivrednog zemljišta, te predlaže tehničke, hidrotehničke, agrotehničke mjere poboljšanja uvjeta poljoprivredne proizvodnje, povećanje plodnosti i proizvodnog potencijala zemljišta.

U sastavu Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva nalaze se Federalna uprava za šumarstvo i Federalni zavod za zaštitu bilja u poljoprivredi⁵⁹.

Osim navedena dva ministarstva pitanjima okoliša u FBiH se bave i druge institucije. Tablica 10 prikazuje nadležnosti u okolišu ostalih institucija na razini FBiH.

⁵⁷ Član 19. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine F BiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

⁵⁸ Ovaj Pravilnik je donesen od strane Federalnog ministra poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva 04.07.2013. godine.

⁵⁹ Član 19. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine F BiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

Tablica 10: Nadležnosti drugih relevantnih ministarstava i institucija FBiH u oblasti okoliša

Naziv institucije	Nadležnosti
Federalno ministarstvo prostornog uređenja ⁶⁰	Ovo Ministarstvo je nadležno za prostorno planiranje FBiH, upotrebu zemljišta na razini FBiH, dugoročno planiranje iskorištavanja prirodnih resursa te zaštitu nacionalnih spomenika i područja sa izrazitim prirodnim graditeljskim i kulturno-povijesnim značajem. Osnovna djelatnost ovog Ministarstva je planiranje prostora i izrada planskih dokumenata te njihova provedba. Korištenjem zemljišta podrazumijeva se izgradnja građevina i izvođenje drugih zahvata u urbanim područjima i na građevinskom zemljištu. Ovo Ministarstvo je nadležno za izdavanje urbanističke suglasnosti, građevinske dozvole te upotrebne dozvole na razini FBiH, u skladu sa <i>Uredbom o građevinama i zahvatima od značaja za Federaciju</i> ⁶¹ .
Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije ⁶²	Nadležno za korištenje prirodnih resursa i izradu energetske politike. Ovo Ministarstvo, između ostalog, sudjeluje u pripremi i realizaciji programa zaštite okoliša te ispunjava obaveze iz Ugovora o Energetskoj zajednici, među kojima je i promocija i unapređenje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije. Izdaje energetske dozvole za izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih postrojenja. Donosi Pravilnik o kategorizaciji, klasifikaciji, proračunu rezervi podzemnih voda i vođenju evidencije o njima.
Federalno ministarstvo zdravstva ⁶³	Vrši pravne, stručne i druge poslove koji se odnose na nadležnosti FBiH u oblasti zdravstva. Također ima relevantne nadležnosti nad javnim zdravstvom i sanitarnim inspekcijama. Uloga javnog zdravlja je očuvanje zdravlja stanovništva putem organiziranih sveobuhvatnih aktivnosti društva usmjerenih na sprječavanje nastanka faktora rizika koji dovode do pojave bolesti što se odnosi i na očuvanje okoliša. Ova nadležnost je u <u>Sektoru za javno zdravlje, nadzor i evaluaciju</u> . Osim navedenog Sektora, u sastavu ovog Ministarstva je i <u>Federalna uprava za zaštitu od zračenja i radijacijsku sigurnost</u> koja obavlja, stručne i upravne poslove iz oblasti zaštite od zračenja i radijacijske sigurnosti utvrđene odgovarajućim federalnim zakonom.
Zavod za javno zdravstvo FBiH ⁶⁴	Predlaže i provodi populacijska istraživanja u svrhu praćenja, analize i ocjene zdravstvenog ponašanja, prisutnosti populacijskih faktora rizika i faktor rizika iz okoliša, ispituje, prati, analizira i ocjenjuje utjecaj faktora okoliša na zdravlje ljudi te predlaže i sudjeluje u provođenju mjera za sprječavanje njihovih štetnih djelovanja.
Fond za zaštitu okoliša FBiH ⁶⁵	Obuhvaća djelatnosti u vezi sa prikupljanjem sredstava, poticanjem i financiranjem pripreme, provedbe i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređivanja stanja okoliša i korištenja obnovljivih izvora energije, a posebno: stručne i druge poslove u vezi s pribavljanjem, upravljanjem i korištenjem sredstava Fonda; vođenje baze podataka o programima, projektima i sličnim aktivnostima u području zaštite okoliša te potrebnim i raspoloživim financijskim sredstvima za njihovo ostvarivanje; poticanje, uspostavljanje i ostvarivanje suradnje s međunarodnim i domaćim financijskim institucijama i drugim pravnim i fizičkim licima radi financiranja zaštite okoliša u skladu s Federalnom strategijom zaštite okoliša, planovima zaštite okoliša donesenim na osnovu Strategije, međunarodnim ugovorima čija je članica BiH te drugim programima i spisima u području zaštite okoliša.
Federalna uprava za inspeksijske poslove ⁶⁶	Ova institucija je nadležna za nadzor nad uređenjem prostora, zaštitom okoliša i prirodnih resursa, usuglašavanje dokumenata prostornog uređenja i njihovo provođenje, zaštitu okoliša, spomenika kulturno-povijesnog i prirodnog naslijeđa, zaštitu voda, kontrolu iskorištenih i otpadnih voda i provođenje planova zaštite od zagađivanja voda, zaštitu prirode, obnovu i poboljšanje ekološkog kvaliteta.
Federalni zavod za statistiku ⁶⁷	Objavljuje podatke o količinama, vrstama i tokovima proizvedenog otpada iz industrija, zanata i ostalih procesa (prerađivačka industrija, vađenje ruda i kamena i dr. Prati proizvodnju i zbrinjavanje otpada putem statističkih obrazaca koje popunjavaju komunalna poduzeća). Prikuplja, organizira, obrađuje i objavljuje podatke u vezi s vodnim resursima.

⁶⁰ Član 18. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

⁶¹ Sl. novine FBiH, br. 85/07

⁶² Član 9. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

⁶³ Član 14. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06)

⁶⁴ Odluka o davanju suglasnosti na Statut Zavoda za javno zdravstvo FBiH (Sl. novine FBiH, br. 05/14) i Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Sl. novine FBiH, br. 46/10)

⁶⁵ Zakon o Fondu za zaštitu okoliša (Sl. novine FBiH, br.33/03)

⁶⁶ Član 23a. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06) i Zakon o inspekcijama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 74/14)

⁶⁷ Član 25. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06) i Zakon o inspekcijama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 74/14)

Naziv institucije	Nadležnosti
Federalni hidrometeorološki zavod ⁶⁸	Nadležan za nadzor u oblasti meteorologije, hidrologije, kvaliteta životne sredine i seizmologije; i za istraživanja u području atmosfere, vodenih resursa, kvaliteta životne sredine (zrak, voda, tlo) i seizmičke procese. Zavod je ovlaštena institucija za uspostavljanje, organiziranje i upravljanje sistemom nadzora kvaliteta zraka u FBiH, kao dijela nadzora u BiH te za uspostavljanje informacijskog sistema kvaliteta zraka u cilju izvještavanja o rezultatima nadzora u propisanim formatima.
Federalni zavod za agro-pedologiju ⁶⁹	Zavod vrši stručne i druge poslove iz nadležnosti FBiH, a odnose se, između ostalog, na: kartiranje i utvrđivanje bonitetne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta; kontrolu plodnosti poljoprivrednog zemljišta; uređenje poljoprivrednog zemljišta; praćenje zagađenosti poljoprivrednog zemljišta polutantima (teškim metalima); zoniranje poljoprivrednog zemljišta i njegovo racionalno korištenje; praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta i promjena u i na tlu; zemljišni informacijskih sistema (ZIS) poljoprivrednog zemljišta i vođenje evidencije o poljoprivrednom zemljištu; davanje uputa za upravljanje i gospodarenje poljoprivrednim zemljišnim resursima.
Federalni zavod za geologiju ⁷⁰	Vrši vođenje slijedećih katastara: a)Katastar ležišta i pojava mineralnih sirovina FBiH, b)Katastar podzemnih pitkih voda FBiH, c)Katastar mineralnih, termalnih i termo-mineralnih voda FBiH i d)Katastar klizišta FBiH. Utvrđuje i predlaže Vladi Federacije strateške mineralne sirovine sa prijedlogom mjera za njihovo korištenje i predlaže politiku geoloških istraživanja na prostoru Federacije. Daje prijedloge Vladi FBiH i Federalnim ministarstvima o potencijalnim prostorima za istraživanje mineralnih sirovina.
Agencija za područje sliva voda Jadranskog mora i Agencija za vodna područja rijeke Save ⁷¹	Organiziranje, prikupljanje i distribucija podataka o vodnim resursima u skladu sa odredbama Zakona o vodama, uključujući i uspostavu i održavanje informacijskog sistema vodoprivrede (ISV). Hidrološki nadzor i nadzor kvaliteta voda, nadzor ekološkog stanja površinskih voda, priprema izvještaja o stanju voda i predlaganje potrebnih mjera. Priprema plana upravljanja vodama za pripadajuće vodno područje, bavi se izdavanjem vodnih akata na osnovu kojih se izdaje okolišna dozvola te poduzima hitne mjere na sprječavanju ili smanjenju štetnih utjecaja prouzrokovanih incidentnim zagađenjima i priprema planove za takve mjere.

Županijska razina

Djelokrug Ministarstva propisan je u Zakonu o županijskim ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave (NN ŽZH, br. 17/09 i 17/11). Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: planiranje i uređivanje prostora i politiku korištenja zemljišta na razini Županije, izradu, provođenje i primjenu prostornog plana Županije, usklađenost prostornih planova Županije sa prostornim planom Federacije, graditeljstvo, zaštitu okoliša, stambeno i komunalno gospodarstvo u okviru nadležnosti Županije kao i druge poslove za koje je nadležno, izuzev upravnog nadzora nad pojedinačnim aktima iz samoupravnog djelokruga općine.

Za obavljanje istovrsnih, srodnih i međusobno povezanih upravnih i drugih stručnih poslova iz djelokruga Ministarstva za koje je potreban određen stupanj samostalnosti u upravljanju, utemeljuju se slijedeće temeljne ustrojbene jedinice:

- [Sektor prostornog uređenja i graditeljstva](#),
- [Sektor za zaštitu okoliša](#).

Sektor za zaštitu okoliša obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na:

- praćenje stanja u oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode, upravljanja otpadom i predlaganje, odnosno poduzimanje odgovarajućih mjera,
- sudjelovanje u izradi zakona, uredbi i drugih propisa iz oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite

⁶⁸ Član 26. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06) i Zakon o inspekcijama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 74/14)

⁶⁹ Član 29a. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06) i Zakon o inspekcijama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 74/14)

⁷⁰ Član 29d. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06 i 8/06) i Zakon o inspekcijama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 74/14)

⁷¹ Zakon o vodama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 70/06)

---

prirode i upravljanja otpadom,

- osiguranje provedbe zakona, uredbi i drugih propisa iz oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode i upravljanja otpadom,
- vođenje prvostupanjskog i drugostupanjskog upravnog postupka u oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode i upravljanja otpadom,
- vođenje postupka povodom izvanrednih pravnih lijekova u oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode i upravljanja otpadom,
- izrada odgovora na tužbu i drugih akata u postupku povodom upravnog spora iz oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode, upravljanja otpadom,
- izrada periodičnih izvješća o stanju okoliša,
- osmišljavanje preventivne zaštite okoliša kroz usuglašavanje razvojnih strategija s problematikom zaštite resursa,
- sudjelovanje u izradi stručnih mišljenja i naputaka za primjenu propisa iz oblasti zaštite okoliša, zaštite zraka, zaštite prirode i upravljanja otpadom,
- uspostavljanje i koordiniranje vođenja evidencije o stanju i onečišćavanju okoliša,
- izrada, provođenje i praćenje učinaka dugoročnih i kratkoročnih programa zaštite okoliša,
- izrada i sudjelovanje u provedbi programa aktivnosti u slučajevima ekoloških nesreća,
- organiziranje, praćenje i provođenje izrade studija o utjecaju na okoliš,
- davanje stručnih mišljenja i suglasnosti za potrebe upravnog postupka,
- poticanje proizvodnje povoljne za okoliš,
- poticanje izrade te praćenje i usmjeravanje realizacije zaštite okoliša po općinama,
- koordiniranje i praćenje racionalnog korištenja prirode na principima uravnoteženog razvoja bez većeg narušavanja njene strukture i dinamike,
- mjere i programi zaštite okoliša i održavanja zaštićenih dijelova prirode s prijedlogom financiranja radova iz proračuna,
- izrada naputaka i stručnih mišljenja za primjenu propisa iz djelokruga Sektora,
- izrada pojedinačnih akata koji se odnose na prava, dužnosti i odgovornosti iz radnog odnosa, te obavljanje drugih kadrovskih poslova,
- obavljanje financijsko-računovodstvenih poslova,
- obavljanje poslova uredskog poslovanja, arhiviranja i drugih administrativno-tehničkih poslova,
- obavljanje pomoćno-tehničkih poslova,
- obavljanje drugih poslova koji proizlaze iz zakona, uredbi i drugih propisa.

Na županijskoj razini, sa aspekta upravljanja okolišem, relevantno je i Ministarstvo gospodarstva koje obavlja upravne i druge stručne poslove utvrđene Zakonom o županijskim ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave, a koji su u nadležnosti županije iz područja: energetike, industrije, rudarstva, mineralnih sirovina, zanatstva, proizvodnje i prerade ugljena, cestovnog, željezničkog i zračnog prometa, PTT prometa, poljoprivrede, trgovine, turizma, poduzetništva i ugostiteljstva, obnove i razvitka, kao i druge poslove za koje je nadležno. Ministarstvo ima 6 sektora: (i) Sektor energetike, industrije i rudarstva, (ii) Sektor prometa i veza, (iii) Sektor trgovine, turizma i poduzetništva, (iv) Sektor poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, (v) Sektor razvoja, pravnih i općih poslova te (vi) Sektor za koncesije.

Sektor poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u svom sastavu ima dvije unutarnje ustrojbene jedinice i to: odsjek za poljoprivredu i odsjek za vodoprivredu.

Sektor vodoprivrede, poljoprivrede i šumarstva obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na:

- praćenje primjene zakona, uredbi i drugih propisa iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, veterinarstva i šumarstva,

- praćenje stanja u oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, veterinarstva i šumarstva, odnosno poduzimanje odgovarajućih mjera,
- pripremanje i izrada nacрта zakona, uredbi i drugih propisa iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, veterinarstva i šumarstva,
- vođenje prvostupanjskog upravnog postupka i drugostupanjskog upravnog postupka, iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, veterinarstva i šumarstva,
- izrada odgovora na tužbu i drugih akata u postupku povodom upravnog spora iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, veterinarstva i šumarstva,
- osiguravanje uvjeta za razvoj i unapređenje poljoprivrede,
- zaštita i korištenje poljoprivrednog zemljišta
- davanje mišljenja i sudjelovanje u usmjeravanju investicija u poljoprivredi, šumarstvu veterinarstvu,
- davanje stručnih uputa i stručne pomoći općinskim službama za upravu u okviru svojeg djelokruga,
- uzgoj, zaštitu i unapređenje šuma,
- šumske komunikacije i eksploataciju šuma,
- prati stanje organiziranosti iz oblasti veterinarstva i izvršavanje zadataka u zdravstvenoj zaštiti životinja,
- davanje prijedloga za rješavanje pitanja iz djelokruga veterinarstva,
- proizvodnju i promet lijekova koji se upotrebljavaju u veterinarstvu,
- uređivanje režima voda, zaštitu voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda,
- korištenje vode u energetske i rekreativne svrhe,
- planiranje vodoprivrednih aktivnosti u oblasti uporabe, zaštite voda na području županije,
- organizaciju, unapređenje, izradu i praćenje istraživačkih projekata u oblasti vodoprivrede,
- sudjelovanje u definiranju i ostvarivanju vodoprivrednih osnova, planova, upravljanju vodoprivrednim sustavom, financiranju vodoopskrbe i vodoprivrede uopće,
- osiguranje provođenja obrane od poplava i koordiniranje rada sa stožerom civilne zaštite, vodoprivrednim poduzećima prilikom nastupa redovne i izvanredne obrane od poplava,
- izdavanje vodoprivrednih uvjeta, vodoprivredne dozvole i vodoprivredne suglasnosti, sudjelovanje u definiranju, preuzimanju i ostvarivanju obveza koje se odnose na međuzupanijske i međuregionalne vode,
- obavljanje i drugih poslova koje proizlaze iz zakona, uredbi i drugih propisa.

Razina lokalne samouprave

U skladu sa Zakonom o principima lokalne samouprave u FBiH (Sl. novine FBiH, br. 51/06) te Zakonom o lokalnoj samoupravi (Sl. novine FBiH, br. 4/98), određene su samostalne nadležnosti općina:

- donošenje razvojnih programa,
- usvajanje budžeta i izvještaja o izvršenju budžeta jedinice lokalne samouprave,
- donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje,
- donošenje programa uređenja građevinskog zemljišta,
- donošenje planova korištenja javnih površina,
- osnivanje poduzeća i ustanova za obavljanje poslova od interesa za jedinicu lokalne samouprave,
- donošenje odluka o upravljanju i raspolaganju imovinom jedinice lokalne samouprave,
- uspostavljanje i vršenje inspekcijskog nadzora nad izvršavanjem propisa iz vlastitih nadležnosti jedinice lokalne samouprave.

U oblasti zaštite okoliša i prirodnih dobara, nadležnosti općine su sljedeće:

- utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite okoliša,
- utvrđivanje politike upravljanja prirodnim resursima jedinice lokalne samouprave i raspodjele

---

sredstava ostvarenih na osnovu njihovog korištenja,

- utvrđivanje politike korištenja i utvrđivanje visine naknada za korištenje javnih dobara,
- poduzimanje mjera za osiguranje higijene i zdravlja,
- organiziranje, provođenje i odgovornost za mjere zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa,
- zaštita životinja.

U oblasti urbanističkog planiranja, nadležnosti općine su sljedeće:

- donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje,
- utvrđivanje i vođenje politike raspolaganja, korištenja i upravljanja građevinskim zemljištem,
- utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje,
- osnivanje, upravljanje, unapređenje i financiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta,
- poslovi iz oblasti premjera i katastra zemljišta i evidencija o nekretninama.

U oblasti stambeno komunalnih djelatnosti, nadležnosti općine su sljedeće:

- upravljanje, financiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture: vodoopskrbe, odvođenje i prerada otpadnih voda, prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada, održavanje javne čistoće, gradska groblja, lokalni putovi i mostovi, ulična rasvjeta, javna parkirališta, parkovi,
- organiziranje i unapređenje lokalnog javnog prometa.

5.3 PLANSKI DOKUMENTI

Najznačajniji planski dokumenti na razini FBiH sa aspekta upravljanja okolišem i prostorom su:

- Federalna strategija zaštite okoliša 2008.-2018.,
- Federalna strategija upravljanja vodama 2010.-2022., i
- Federalni plan upravljanja otpadom 2012.-2017. godina.

Od značajnijih planskih dokumenata na županijskoj razini ističu se:

- Prostorni plan ŽZH za period od 2012. do 2032. godine,
- Strategija razvitka ŽZH za razdoblje 2014. – 2020. godine.

Najznačajniji planski dokumenti doneseni na općinskoj razini su:

- Strategija razvoja Općine Posušje 2014.-2023.,
- Prostorni plan Općine Posušje 2012.-2032. (nacrt).

6. PROCJENA STANJA OKOLIŠA U OPĆINI POSUŠJE

6.1 UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA

6.1.1 Stanje kvalitete zraka

Na osnovu Pravilnika o načinu vršenja nadzora kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka⁷² za potrebe nadzora kvaliteta zraka i prikupljanja podataka u FBiH, pored Federalnog hidrometeorološkog zavoda, nadležni su organi županija i jedinice lokalne samouprave.⁷³

Nadzor kvalitete zraka u FBiH vrši se putem nekoliko službenih automatskih mjernih stanica, manualnih mjernih stanica i mobilnih mjernih stanica na području FBiH⁷⁴. Mjerne stanice za praćenje kvalitete zraka u FBiH su u nadležnosti FHZ (automatske i manualne mjerne stanice) ili kantonalnih/županijskih zavoda za javno zdravstvo (mobilne mjerne stanice), na kojima se većinom prate koncentracije aero-polutanata poput: SO₂, NO_x, PM₁₀ i PM_{2,5}, O₃ i CO, pri čemu se sadržaj olova, benzena, arsena, kadmija, žive, nikla i benzo-a-pirena ne prate.

U Općini Posušje ne postoji automatska mjerna stanica za praćenje kvalitete zraka, a najbliže mjerne stanice su bile u mjestu Ivan Sedlu te gradu Mostaru, ali iste nisu u funkciji. Jedini dostupni podaci o kakvoći zraka u Općini Posušje dostupni su iz 2009. godine i isti su bili zadovoljavajući tj. u granicama vrijednosti propisanih legislativom u ovoj oblasti. Na osnovu pregleda literature te rezultata ankete lokalnog stanovništva, stanje kvalitete zraka na području Općine Posušje je zadovoljavajuće.

Na osnovu člana 21. navedenog Pravilnika nadležno ministarstvo za poslove zaštite okoliša bi trebalo informirati javnost o kvaliteti zraka na osnovu podataka dobivenih iz instaliranog mjernih stanica za praćenje kvaliteta zraka na području ŽZH.

U skladu sa članom 7. *Pravilnika o načinu vršenja nadzora kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih tvari, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka* (Sl. novine FBiH, br. 1/12), nadzor kvalitete zraka u FBiH potrebno je vršiti mjerenjem koncentracija sumpor dioksida (SO₂), dušičnih oksida (NO_x), suspendiranih čestica (PM₁₀ i PM_{2,5}), olova, benzena, ugljičnog monoksida (CO), arsena, kadmija, žive, nikla i benzo-a-pirena, pomoću uređaja za automatsko uzorkovanje i mjerenje.

Navedeni Pravilnik propisuje granične i tolerantne vrijednosti za ocjenu kvaliteta zraka, pragove upozorenja i uzbune za različite vremenske periode kao i njihovu promjenjivost u narednim godinama s ciljem izjednačavanja tolerantnih i graničnih vrijednosti za pojedine zagađujuće tvari (Tabela 28 u Prilogu dokumenta).

⁷² Sl. novine FBiH, br. 1/12

⁷³ Organi županija i jedinice lokalne samouprave bi trebali osigurati mjerne stanice i/ili mjerna mjesta za fiksna mjerenja u federalnoj i lokalnim mrežama, kontinuirano i/ili povremeno mjerenje/uzimanje uzoraka zagađujućih tvari na fiksnim lokacijama, povremeno mjerenje/uzimanje uzoraka zagađujućih tvari na mjernim mjestima koja nisu obuhvaćena mrežom nadzora kvaliteta zraka, vrše prijenos, obradu, provjeru vrijednosti i analizu rezultata dobivenih mjerenjem i/ili uzimanjem uzoraka i analizom te provjeru kvaliteta mjernih postupaka kao i održavanje mjernih mjesta, mjernih instrumenata sa pratećom opremom i opreme za prijem i prijenos podataka, u cilju osiguranja zahtjeva kvaliteta podataka koji se koriste za ocjenjivanje kvaliteta zraka.

⁷⁴ Prema podacima FHZ, Godišnji izvještaj o kvalitetu zraka u FBiH za 2014. godinu, 2015

Mjerenja u ŽZH su vršena u periodu od 16.01.2009 do 13.02.2009 godine od strane tvrtke Dvokut Sarajevo na inicijativu Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH, u okviru koje su rađena mjerenja u svim općinama Županije tj. u Općini Posušje (Mobilni laboratorij za praćenje kakvoće zraka bio je parkiran ispred zgrade Općine Posušje) od 16.01.2009 do 21.01.2009. godine.

Prema izmjerenim vrijednostima nema prekoračenja gornjih graničnih vrijednosti propisanih legislativom u ovoj oblasti, s tim u vezi kakvoća zraka Općine Posušje je zadovoljavajuća. Ipak s obzirom da podaci datiraju iz 2009. godine, potrebna su nedavna istraživanja kako bi se utvrdilo da se stanje nije promijenilo do danas.

Polutant	Period uzorkovanja	Granična prosječna vrijednost ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Visoka vrijednost ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Prosječna izmjerena vrijednost ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Maksimalni satni prosjek u mj. periodu. ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Broj prekoračenja visokih vrijednosti polutanta
SO ₂	1 sat	90	500	21,7	62,54	0
SO ₂	24 sata	90	240	21,7		0
NO ₂	1 sat	60	300	22,4	49,07	0
NO ₂	24 sata	60	140	22,4		0
LČ 10	24 sata	50	100	42,1	76,3	0
CO	8 sati	n/p*	10.000	1694	4613	0
O ₃	8 sati	n/p*	150	21,27	68,54	0

*Nije primjenjivo, nije regulirano važećim propisima.

6.1.2 Emisije iz ložišta

Podaci o emisijama iz ložišta nisu dostupni. Ukupne količine plinova i dimova su malih apsolutnih veličina koji pojedinačno djelujući nisu opasni za ukupno stanje kvalitete zraka Općine Posušje.

6.1.3 Emisije iz tehnoloških procesa

Stanje kvalitete zraka Općine Posušje je zadovoljavajuće kvalitete prvenstveno zbog toga što nema većih industrijskih zagađivača zraka prisutnih na području Općine.

Od većih zagađivača zraka, tj. onih za koje su potrebne okolišne dozvole na federalnoj razini vlasti (nadležno Federalno ministarstvo okoliša i turizma), a koji imaju emisije u zrak, prisutna su 4 poduzeća. Prema Izvještaju o emisiji zagađujućih tvari u zrak na području FBiH u 2014. godini, na području Općine Posušje prisutna su tri poduzeća koja su obavezna dostavljati izvještaje o praćenju emisija iz tehnoloških procesa, a kako slijedi: (i) Mesna industrija Rakitno d.o.o. Posušje, Miviko d.o.o Posušje- proizvodnja i distribucija električnih kabela, te Verdić commerce d.o.o. Posušje. Na osnovu izvještaja sva tri poduzeća su dostavila izvještaje, s tim da kod poduzeća Miviko d.o.o Posušje nema prijavljenih emisija u zrak. Vrijednosti izdanih karbon monoksida, NMVOC i PAH-ova su u dozvoljenim granicama te se izvodi zaključak da nema većih i opasnih emisija iz tehnoloških procesa po kakvoću zraka na području Općine. U 2014. godini izdana je okoliša dozvola za Lager d.o.o. Posušje, poduzeće za eksploataciju i preradu arhitektonsko-građevinskog kamena na ležištu „Osoje“, ali nije poznato da li su do danas provedena praćenja emisija kako je to propisano okolišnom dozvolom.

6.1.4 Emisije iz prometa

Podaci o emisijama iz prometa nisu dostupni s obzirom da mjerenja emisija iz prometa na području Općine Posušje nisu provedena do danas.

Prema ukupnom broju registriranih vozila u BiH, entitetima i Distriktu Brčko⁷⁵, u 2015. godini na području Općine Posušje registrirano je 4.867 vozila, od toga: 3.776 putničkih vozila (77,5%), 787 teretnih vozila (16,1 %) 13 autobusa (0,2%) te ostalih vozila u manjem postotku, što generalno odgovara i prosjeku FBiH, s tim da u Općini Posušje ima nešto više registriranih teretnih vozila (prosjeak za FBiH iznosi 8%). Od ukupnog broja registriranih putničkih vozila, 2.879 vozila (76,2 %) je starije od 10 godina. Sva teretna vozila (100%) su starija od 10 godina.

Prema dokumentu „Brojanje prometa na magistralnim cestama u FBiH“ (2015), u 2014. godini za magistralnu cestu M6.1 lokalitet Kolo-Posušje, izvedeni prosječni godišnji dnevni promet iznosio je ukupno 2.333 vozila od čega 2.108 putničkih automobila, 30 manjih teretnih vozila, 68 srednjih teretnih vozila, 58 teških teretnih vozila, 56 teretnih vozila i tegljača sa prikolicom i poluprikolicom i 14 autobusa.

Promet na području Općine Posušje nije izražen u mjeri koja bi predstavljala okolišni problem. Starost registriranih vozila u Općini Posušje predstavlja okolišni problem Općine Posušje, ali ne u velikim razmjerima.

Iako nije vršen nadzor emisija iz prometa na području Općine Posušje, na osnovu prezentiranih podataka o prometu, uzimajući obzir reljef i klimu na promatranom području, ne očekuju se veći problemi zagađenosti zraka od emisija iz prometa na području Općine Posušje.

Ipak, s obzirom da ispitanici u anketi navode promet kao zagađivača okoliša Općine, potrebno je uraditi mjerenja emisija iz prometa na barem dvije najprometnije ceste u narednom periodu.

6.2 UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE VODNIH RESURSA

6.2.1 Stanje vodoopskrbe

Sa aspekta vodoopskrbe Općine Posušje najznačajnija je Akumulacija „Tribistovo“ koja osigurava dovoljnu količinu vode, ne samo za stanovnike općine Posušje, nego i za naselja susjednih općina koja se nalaze na višim nadmorskim visinama.

Vodoopskrbni sustav Akumulacija „Tribistovo“ podijeljen je na 5 podsustava, kako slijedi:

1. **Podsustav Posušje.** Za podsustav Posušje, koji je većim dijelom urađen, potrebno je završiti još neke aktivnosti sa osiguranim sredstvima od 1.130.000,00 KM za njegov potpuni dovršetak. U ovaj podsustav ulazi grad Posušje te naselja Rastovača i donji Broćanac
2. **Podsustav Posuško polje.** Na ovom podsustavu urađena je distribucijska mreža za naselja Osoje, Batin i dio Graca koji se trenutno napajaju iz podsustava Posušje. Ovaj podsustav planira obuhvatiti preostali dio Graca, Vranić i gornji dio Broćanca. Za dovršetak ovog podsustava potrebna su sredstva od 4.648.000,00 KM
3. **Podsustav Virsko polje.** U ovaj podsustav ulaze naselja Čitluk, Vinjani, Vir, Zagoje, Podbila i Zavelim. Do sada je u ovom podsustavu urađena distribucijska mreža za naselja Čitluk i dio naselja Vinjani koja se trenutno napajaju iz podsustava Posušje. Za dovršetak ovog podsustava potrebna su sredstva od 7.697.755,00 KM.
4. **Podsustav Imotski.** Obzirom na poziciju Akumulacije „Tribistovo“ u odnosu na Općinu Imotski odnosno Vinjane Gornje sklopljen je „prkogranični“ ugovor da će Imotski dobivati 22 lit/sek pitke vode iz vodoopskrbnog sustava Posušja gravitacijom. Nažalost, zbog neizgrađenog pročistača pitke vode, iako je vodovod Posušje Vinjani Gornji izgrađen, još uvijek nije moguće realizirati ovaj ugovor. Čine se napori da se to što prije ostvari.

⁷⁵ Podaci preuzeti sa internet stranice Bosanskohercegovačkog autokluba BIHAMK - <http://bihamk.ba/>.

5. **Podsustav Rakitno i Tribistovo.** Po postojećem idejnom rješenju ukupna sredstva za vodoopskrbu Rakitna iznose 4.656.440,00 KM. Područje Tribistova ima razvedenu sekundarnu vodovodnu mrežu i idejno rješenje primarnog dijela vodoopskrbnog sustava. Za izradu glavnog projekta i realizaciju istog potrebna su sredstva od 900.000,00 KM.

Grad i sva okolna naselja udaljena do 5 km od grada pokrivena su distribucijskom vodovodnom mrežom. Višegodišnji problem redukcije u općini Posušje riješen je izgradnjom glavnog dovoda od Akumulacije „Tribistovo“ do centralne vodospreme „Posušje“ kao i centralne vodospreme.

Cijelim vodoopskrbnim sustavom upravlja JP „Vodovod“ Posušje.

6.2.2 Pokrivenost uslugom vodoopskrbe

Trenutno je sa vodom opskrbljeno oko 11.000 stanovnika u Općini Posušje, što predstavlja približno 2/3 stanovnika. Približno 1/3 stanovnika nema opskrbu vodom, a to su stanovnici područja Rakitno, Vira i Zagorja.⁷⁶

6.2.3 Gubici u vodoopskrbnoj mreži

Promatrajući period od 2005.-2014. godine uočen je stalni porast gubitaka u vodoopskrbnoj mreži, a koji predstavlja razliku količine vode ispuštene iz Akumulacije i registrirane potrošnje vode. U 2015. godini gubitak u mreži iznosio je cca 1.718.943m³ ili 76%.⁷⁷ Gubici se odnose na gradsku (staru) vodovodnu mrežu koja je uglavnom od azbestnih cijevi koje lako pucaju (pojava pukotina). Drugi problem je nazočnost nelegalnih ili priključaka na „crno“ u gradu i van gradskog područja.

Tablica 11: Gubitak u vodoopskrbnoj mreži za period 2000.-2015. godina

Period obračuna GODINA	Izlaz vode akumulacija m ³	Registrirana potrošnja m ³	Gubici m ³	Fakturirano %	Gubici %
2000	1.197.220	551.657	645.563	47,54	52,46
2003	901.390	407.193	494.197	44,95	55,05
2004	1.315.100	540.190	774.910	41,08	58,92
2005	1.323.940	554.472	769.468	41,88	58,12
2006	1.259.860	538.834	721.026	42,77	57,23
2007	1.250.650	570.152	680.498	45,59	54,41
2008	1.362.370	563.450	798.920	41,36	58,64
2009	1.373.340	528.875	844.465	38,51	61,49
2010	1.502.796	537.826	964.970	35,79	64,21
2011	1.624.710	532.247	1.092.463	32,76	67,24
2012	1.961.860	548.524	1.413.336	27,96	72,04
2013	1.898.968	510.979	1.387.989	26,91	73,09
2014	1.953.449	451.840	1.501.609	23,13	76,87
2015	2.252.341	533.398	1.718.943	23,68	76,32

6.2.4 Potrošnja vode

Fakturirana količina vode u 2014. godini iznosila je ukupno 451.840 m³ (za fizička lica: 395.481 m³, za pravna lica 56.359 m³) i smanjena je za 11,5 % u usporedbi sa 2013. godinom. Poslovni prihodi od prodaje vode u 2014. godini iznosili su 451.840,00 KM u čemu je uračunat i PDV i posebne vodne naknade koje su prihodi FBiH i ŽZH.

6.2.5 Naplata vode

Cijena vode

⁷⁶ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

⁷⁷ Općina Posušje.

Cijena vode za fizičke osobe iznosi 1,25 KM/m³, dok za pravne osobe iznosi 2,00 KM/m³. Osim navedenih cijena korisnici plaćaju i mjesečnu naknadu za održavanje mjernog mjesta u iznosu od 2,50 KM – 43,00 KM, ovisno o profilu vodomjera koji koriste (15-100 mm). Također, korisnici plaćaju i posebnu vodnu naknadu za korištenje vode i posebnu vodnu naknadu za zaštitu voda, u iznosu od 0,01 KM/m³ odnosno 0,04KM/m³. Navedene cijene su bez PDV-a.

Naplata

Naplata je u posljednjih pet godina stalno rasla te je u 2014. godini iznosila 90%.

6.2.6 Vode za piće

Kvaliteta vode kontrolira se svaki mjesec na više lokacija od strane Zavoda za javno zdravstvo FBiH iz Mostara. Voda se zahvaća iz umjetnog akumulacijskog jezera "Tribistovo" kapaciteta 5 milijuna m³.

Na osnovu slučajno izabrana tri izvještaja mikrobiološke analize tj. rezultatima ispitivanih uzoraka vode na zdravstvenu ispravnost vode iz prvog, petog i sedmog mjeseca 2016. godine utvrđeno je da ispravnost vode varira od lokacije do lokacije. U petom mjesecu svi uzeti uzorci su odgovarali odredbama Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Sl. glasnik BiH, br. 40/10. Lokacije na kojima uzorak vode nije odgovarao odredbama legislative u prvom i sedmom mjesecu su: Mis Benz Posušje (ukupne koliformne bakterije), Benzinska crpka „F1“ klor 0,3 mg/l (ukupan broj kolonija na 37 °C), Restoran „Astoria“, klor 0,1 mg/l (ukupan broj kolonija na 22 i 37 °C).

6.2.7 Kvaliteta površinskih voda

S obzirom da Općina Posušje nema stalnih površinskih tokova, ova istraživanja nisu rađena. Kvaliteta površinskih voda nije procijenjena.

6.2.8 Kvaliteta podzemnih voda

Podatak nije dostupan.

6.2.9 Stanje kanalizacijske infrastrukture

Grad Posušje nema kanalizacijsku mrežu osim jednog ogranka kanalizacije za padaline u Ulici fra Grge Martića. Sva kućanstva te ustanove i industrija svoje otpadne i fekalne vode rješavaju putem septičkih jama, koje uglavnom ne zadovoljavaju propisane standarde.

Podzemna geološka i hidro-geološka struktura ispod grada Posušja je u značajnoj mjeri zagađena fekalnim i otpadnim vodama iz propusnih septičkih jama. Otpadnih, odnosno fekalnih voda na prostoru grada ima oko 2.500.000 m³. To posebno ima dalekosežan i negativan učinak na sva izvorišta pitkih voda i podzemne vodne tokove južno od Posušja sve do Jadranskog mora. Ova činjenica ukazuje na neodloživu i prioritetnu potrebu izgradnje gradske kanalizacije za padaline i fekalne vode grada.⁷⁸

Procijenjena potrebna sredstva za izgradnju kanalizacijskog sustava iznose 9.123.805,00 KM dok procijenjena potrebna sredstva za izgradnju kanalizacijskog sustava po fazama iznose 30.769.011,00 KM.

Projekt Izgradnje kanalizacije je ozbiljan kandidat za međuopćinski prekogranični projekt Posušja i općina u EU. Potrebna sredstva za realizaciju projekta kanalizacijskog sustava općine Posušje daleko premašuju mogućnosti Općine, stoga se i sa razine Općine i sa razine Županije traži rješenje ovog problema. Izgradnja kanalizacijskog sustava Općine Posušje predviđena je Srednjoročnom razvojnom strategijom BiH, koja je usvojena od Vlade FBiH i Vijeća ministara BiH, ali s obzirom da nije usvojena od strane Vlade

⁷⁸ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

RS-a ne smatra se formalno usvojenom na razini BiH. Ipak, isto može biti dobra osnova za kandidiranje projekta za financiranje od strane Europske banke za obnovu i razvoj ili sličnih financijera.

6.2.10 Pročišćavanje otpadnih voda

U općini Posušje tj. gradu Posušje ne postoji pročistač otpadnih voda.

Prvi projekt kanalizacijske mreže i pročistač otpadnih voda za grad Posušje urađen je 1984. godine odnosno 1985.godine. Budući da se grad širio s određenim urbanističkim izmjenama, 1998. godine urađeno je idejno rješenje razdvojenog (separtnog) kanalizacijskog sustava urbaniziranog dijela grada. Iste je godine urađen i glavni projekt kolektora kanalizacijskog sustava Posušje.

S obzirom da je glavni projekt pročistača otpadnih voda urađen prije dvadeset godina potrebno je napraviti novi projekt sa novijom tehnologijom pročišćavanja.

6.2.11 Pokrivenost uslugom odvođenja otpadnih voda

U Općini Posušje postoje dva podsustava odvodnje otpadnih voda ukupne dužine 6 km i to: zapadni podsustav sa glavnim kolektorom K1 te istočni podsustav sa glavnim kolektorom K2. Zapadni sustav prikuplja oko 75% svih otpadnih voda Posušja i najveći dio otpadnih voda sadašnjeg centra grada.⁷⁹

Tablica 12 daje detaljnije informacije u vezi sa sustavom odvodnje otpadnih voda.

Tablica 12: Informacije u vezi sa sustavom odvodnje otpadnih voda⁸⁰

Podsustav	Položaj	Dužina kolektora (m)
Zapadni	Glavni kolektor zapadnog podsustava K1 počinje kod tvornice "Sappit" na lokaciji Gornji Jukići, u najsjevernijem djelu Posušja. Položen je gradskim ulicama generalno prateći prirodne pravce odvodnje u pravcu juga. Prikuplja vode sadašnjeg centra grada, dolazi do depresije Mokri Dolac, skreće na istok, prikuplja vode koje gravitiraju Mokrom Docu te ponovo skreće u pravcu juga. Izlaz iz Mokrog Doca je riješen dubokim rovom (oko 7 m). Dalje je kolektor prateći pad terena položen dijelom izvan gradskih ulica, odvodnjava naseljeno mjesto Meljakušu, da bi se završio na lokaciji koja je Urbanističkim planom predviđena za uređaj za pročišćavanje.	2.047
Istočni	Glavni kolektor istočnog podsustava K2 počinje kod crkve, prikuplja vode gravitirajućeg dijela grada, skreće na istok i djelom prati sjevernu gradsku obilaznicu, a dalje je položen jugoistočno, izvan gradskih prometnica, prateći prirodne pravce odvodnje do raskrižja na putu Posušje-Mostar. Tu kolektor mijenja pravac prema zapadu uz južnu gradsku obilaznicu, prikuplja vode novog naselja Carski Gaj i spaja se sa zapadnim kolektorom neposredno pred lokacijom uređaja za pročišćavanje. Sekundarni kolektori mreže su postavljeni tako da prate postojeće i planirane gradske ulice i poštujući prirodni pad terena, najkraćim putem odvedu vodu do glavnog kolektora. Ukupna duljina kolektora kanalizacijskog sustava otpadnih voda je cca. 22.100 m.	4.028

6.2.12 Emisija komunalnih otpadnih voda

Procijenjeno je da je samo na području grada Posušja emisija otpadnih (i fekalnih) voda oko 2.500.000 m³.

6.2.13 Emisija otpadnih voda iz industrije

Podatak nije dostupan.

6.2.14 Emisije iz poljoprivrednih djelatnosti

Podatak nije dostupan.

Jedan od osnovnih pokazatelja intenzivnosti poljoprivrede u nekom području je potrošnja mineralnih đubriva po jedinici površine. Ipak, ne postoji evidencija potrošnje đubriva niti je uspostavljeno praćenje ovog pokazatelja u ŽZH. Ne postoje dostupni podaci koji se odnose na potrošnju đubriva ni na općinskoj

⁷⁹ Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje

⁸⁰ Ibid.

razini. Podjednako važan je i pokazatelj potrošnje pesticida ali ni taj podatak nije dostupan.

6.3 UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE ZEMLJIŠTA

6.3.1 Bilanca zemljišta

Prema Strategiji razvitka Općine Posušje 2014.-2023. (2013) tj. podacima iz katastra Općine, u privatnom posjedu se nalazi 71,2 % poljoprivrednog zemljišta. Prosječna veličina posjeda je oko 3,1 hektara po kućanstvu, tj. 1,12 ha/ glavi stanovnika.⁸¹

U strukturi poljoprivrednog zemljišta prevladavaju livade i pašnjaci (96,86 %), što uvelike određuje strukturu primarne poljoprivredne proizvodnje, koja je i danas usmjerena na stočarstvo, odnosno proizvodnju mesa i mlijeka.

Prema Strategiji razvoja Općine Posušje 2014.-2023. (2013), površine svog zemljišta (26.766,30 ha) po kategorijama su sljedeće:

- njive 58,30 ha,
- voćnjaci 0,70 ha,
- livade 38,90 ha,
- pašnjaci 12.797,70 ha,
- šume 13.129,10 ha i
- neplodno zemljište 741,60 ha.

Tablica 13: Poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu (ha)

Katastarska kultura	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	UKUPNO
Njiva	21,90	97,6	593	1.280,9	1.567	1086,7	474,7	195,6	5.316,90
Voćnjak	2,90	7,6	8,5	-	-	-	-	-	19,00
Vinograd	0,20	12,4							12,60
Livada	24,90	101,5	228,4	472,2	546,6	539,2	-	-	1.912,80
Pašnjak	10,60	119,7	1.719,3	1.955,4	736,7	294,5			4.836,20
Šuma	36,30	305,7	1.829,6	2.623,2	1184	982,9	-	-	6.961,70
Neplodno	-								0,00
Ukupno									19.059,20

Izvor: katastar općine Posušje

Tablica 14: Ukupno poljoprivredno zemljište u ha

Katastarska kultura	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	UKUPNO
Njiva	0,00	0,1	8,7	18,6	12,7	13,2	1,5	3,5	58,30
Voćnjak	0,10	0,1	0,5						0,70
Vinograd									0,00
Livada	0,00	1	6,5	10,9	10,6	9,9			38,90
Pašnjak	1,50	27,1	254,8	680,9	6366	5467,3			12797,70
Šuma	31,80	1737	654,2	1784,5	4484	4437,7			13129,10
Neplodno	-							741,6	741,60

⁸¹ Ibid.

Ukupno								26.766,30
--------	--	--	--	--	--	--	--	-----------

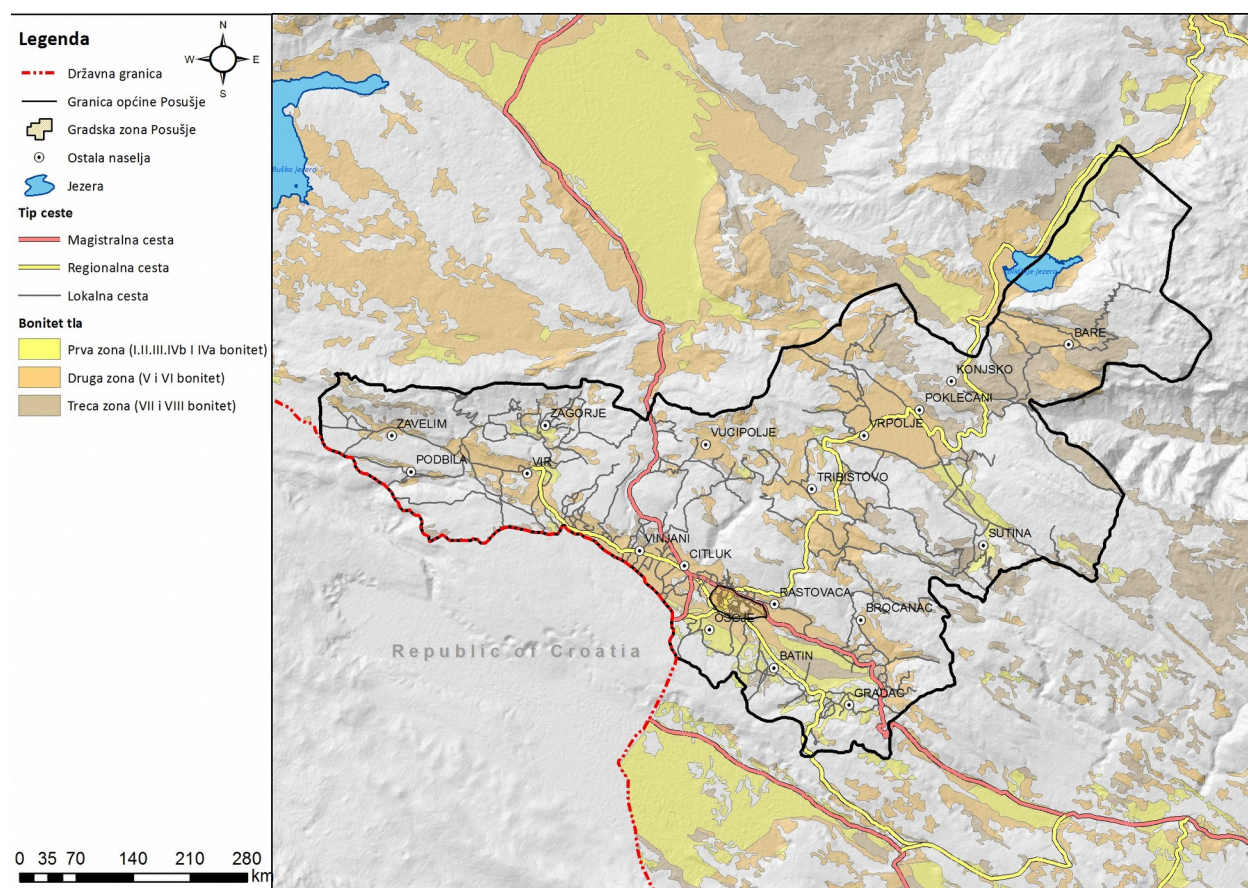
Izvor: katastar općine Posušje

Tablica 15 prikazuje površine poljoprivrednih površina po kategorijama. Neobrađenih oranica i vrtova ima 3.635 ha ili 68,0%.

Tablica 15: Kategorije poljoprivrednih površina (u ha)⁸²

Površina	Obradive površine					Pašnjaci	Ukupno
	Ukupno	Oranice i vrtovi	Voćnjaci	Vinogradi	Livade		
	7.310	5.349	15	12	1.934	4.857	12.167

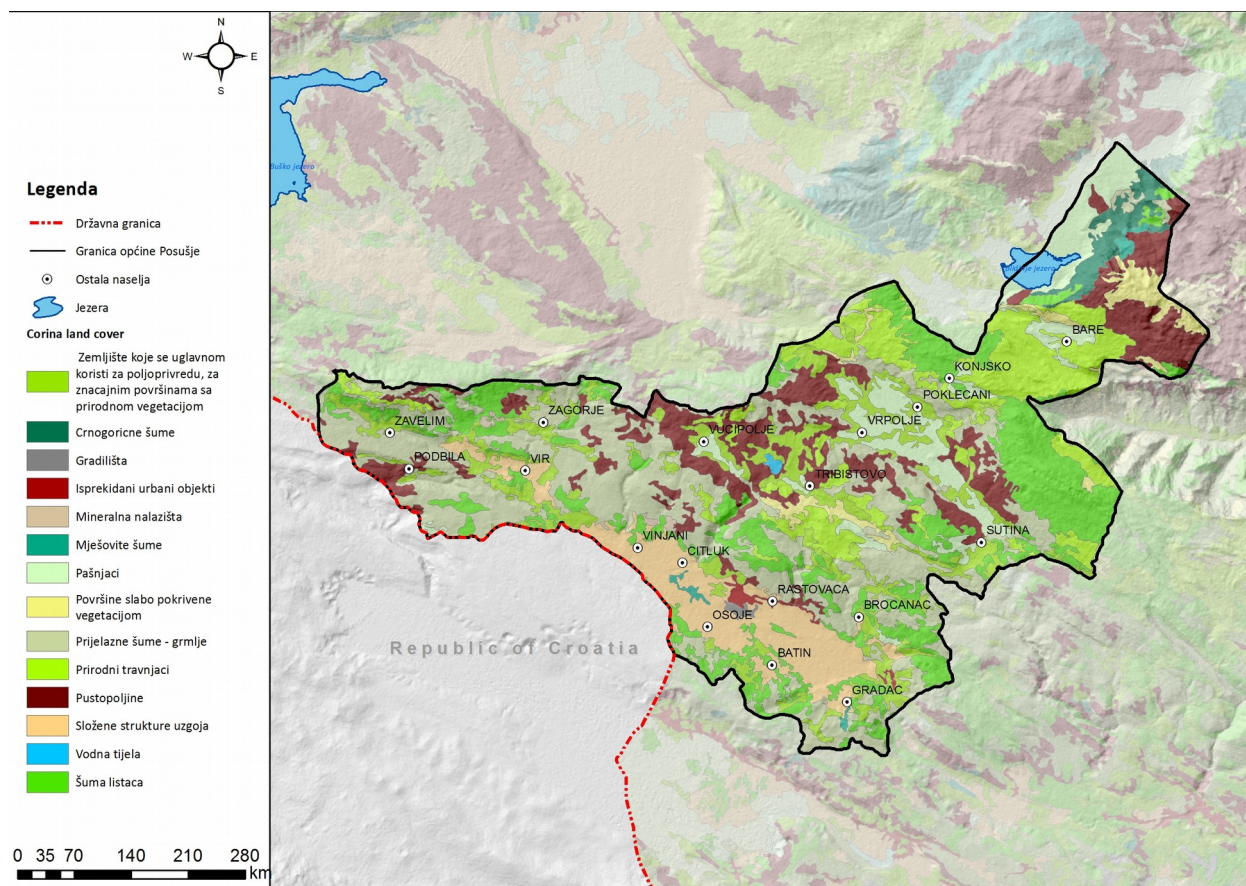
Zastupljene površine zemljišta prema bonitetnim kategorijama nisu dostupne. Prema karti zemljišta prema bonitetnim kategorijama vidljivo je da je najzastupljenija druga zona sa bonitetnim kategorijama V i VI.

Slika 7: Bonitetne kategorije zemljišta općine Posušje

Slika 8 prikazuje zemljišni pokrivač Općine Posušje prema CLC (eng. *Corine Land Cover*) metodologiji, prema zadnjim dostupnim podacima iz 2006. godine.

⁸² Federalni zavod za statistiku.

Slika 8: Zemljišni pokrivač (Corine Land Cover –CLC) općine Posušje (2006)

6.3.2 Kontaminacija zemljišta teškim metalima

Ispitivanja zemljišta sa gledišta kontaminacije teškim metalima nisu vršena.

Poseban problem kontaminacije zemljišta može se javiti u širem okruženju rudničkih kopova. Zbog mobilizacije metala uslijed djelovanja vremena i atmosfera, mobilizirani metali mogu preći u aktivne jonske oblike i tako ući u hranjivi lanac čovjeka. Sa tog gledišta je veoma važno uraditi ispitivanja fizikalno-kemijskih karakteristika poljoprivrednog zemljišta u blizini rudnika, sa fokusom na teške metale.

83

6.3.3 Aktivnosti na uklanjanju mina i zaštiti ugroženih zajednica

Na području Općine Posušje postoje područja kontaminirana minama, ali su to šumska zemljišta (6.4.2 Minirane površine) u rubnim-graničnim područjima sa Općinom Jablanica i Gradom Mostarom. Ista su prijavljena i ESFOR-u i BiH MAC-u sa zahtjevom da se izvrši deminiranje područja. S obzirom da su prioriteta područja za deminiranje u BiH naseljena područja ili područja neposredno uz naseljena mjesta, dok su navedene površine kontaminirane minama u Općini Posušje udaljene nekoliko desetaka kilometara od najbližih naselja, iste nisu prioritet i teško je očekivati da će postati prioritet u planskom periodu ovog dokumenta. U vezi s tim do danas nisu izvršene aktivnosti na uklanjanju mina na području Općine.⁸⁴

6.4 UPRAVLJANJE, ZAŠTITA I KORIŠTENJE ŠUMSKIH EKOSISTEMA

⁸³ Općina Posušje.

⁸⁴ Općina Posušje.

Šumski resursi predstavljaju opće dobro od posebnog značaja za Općinu Posušje, ne toliko zbog njihovog gospodarskog značaja, koliko zbog višestruko korisnih funkcija koje šume permanentno vrše na mnogo širem prostoru od onog kojeg pokrivaju:

- i) funkcija staništa za mnoge vrste flore i faune;
- ii) funkcija stvaranja kisika i pročišćavanja zraka od prašine i štetnih plinova;
- iii) funkcija sprečavanja erozije i svih njenih štetnih okolišnih posljedica (vode i tlo) i privrednih posljedica,
- iv) funkcija prostora rekreacije za lokalno stanovništvo;
- v) funkcija povoljnog utjecaja na mikroklimu, vodni režim, plodnost tla i poljoprivrednu proizvodnju;
- vi) funkcija vrijednog turističkog resursa (posebno kroz podizanje estetske vrijednosti pejzaža i stvaranje kvalitetnog prostora za boravak i rekreaciju).

Pošto se cjelokupno područje Općine Posušje nalazi u području krša, općekorisne funkcije šuma su daleko značajnije od neposredne vrijednosti drvene mase.

Na području ŽZH formirano je jedno šumskogospodarsko područje (ŠGP) "Posuško" za koje je izrađena i usvojena šumskogospodarska osnova (ŠGO). Period važenja ŠGO za ovo ŠGP je od 01.01.2008. do 31.12.2017. godine.

Prema ŠGO ŽZH koja uređuje državne šume na prostoru ŽZH, područje ŽZH je podijeljeno na četiri gospodarske jedinice koje pokrivaju područja općina :

- Posušje,
- Široki Brijeg,
- Ljubuški,
- Grude.

Gospodarska jedinica Posušje ima ukupnu površinu od 28.118,2 ha i najveća je od navedenih gospodarskih jedinica.

Šumarska uprava je u sastavu županijskog Ministarstva gospodarstva sa sjedištem u Posušju.

Šumama na području Općine Posušje upravlja Šumsko-gospodarsko društvo ŽZH d.o.o. Posušje, čiji je zadatak gospodarenje šumama i šumskim zemljištima na području ŽZH i ostvarivanje ekonomskih koristi.

Neposredno čuvanje šuma (čuvarska služba) organizirano je kroz županijsku Šumarsku upravu. Čuvari šuma financiraju se iz županijskog budžeta, iz sredstava za općekorisne funkcije šuma.

6.4.1 Stanje šumskih područja

Ukupne površina šuma kao i obrazac šumoposjedovnih odnosa u Općini Posušje nisu poznati.

Površina državnih šuma i šumskog zemljišta na području Općine Posušje iznosi 13.620 ha. Šumovitost ovog područja iznosi 47,8% što je manje od prosjeka šumovitosti FBiH (prosjeak šumovitosti FBiH je oko 55%).⁸⁵

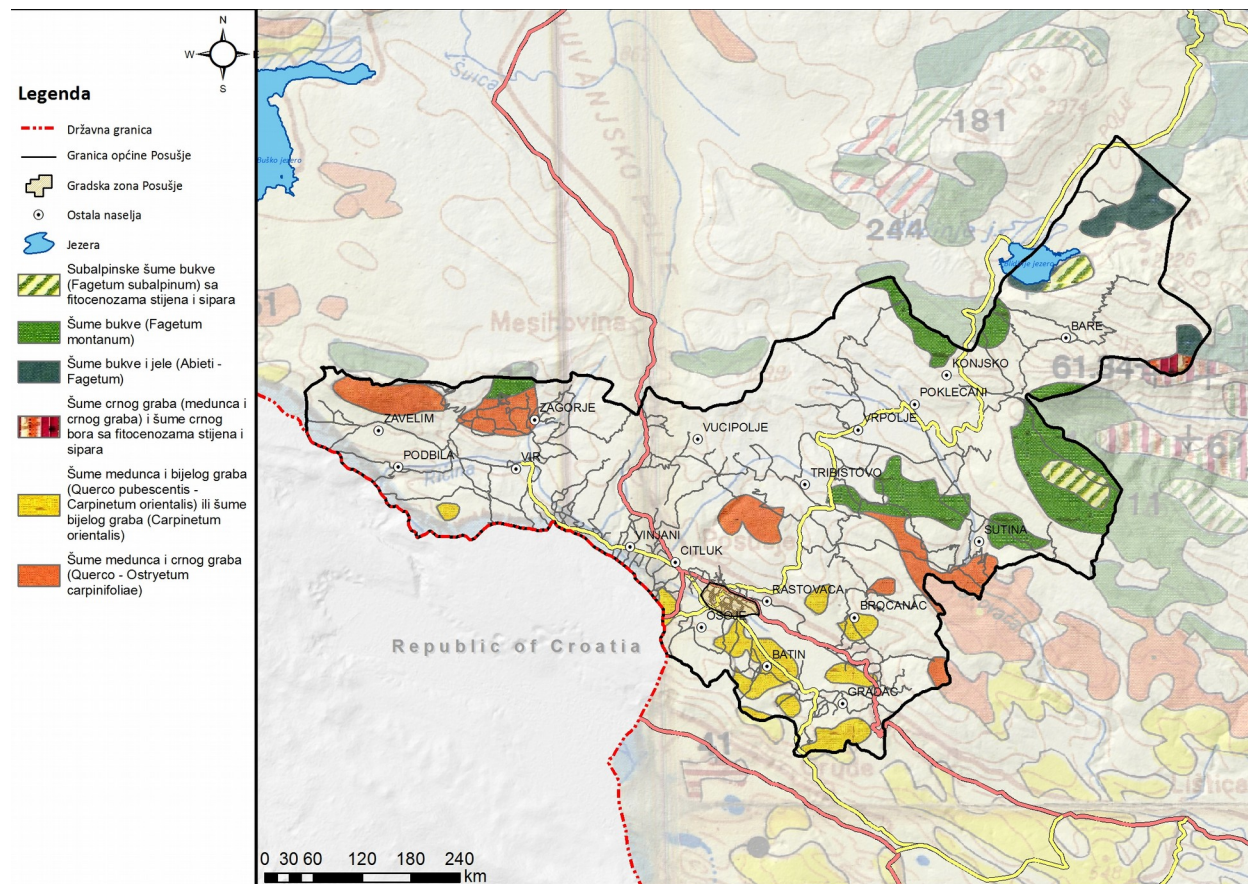
Dominirajuće vrste

U Općini su zastupljene šumske površine s različitim vrstama drveća među kojima prevladava bukva na višoj nadmorskoj visini i hrast u nižim predjelima Općine, tj. do oko 1.000 m n.m. U manjoj količini

⁸⁵ Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Informacija o gospodarenju šumama u FBiH u 2014. godini i planovima gospodarenja šumama za 2015. godinu, 2015

rasprostranjena je i crnogorična visoka šuma i to na prostoru sjevernih padina Čvrsnice.

Realna šumska vegetacija: Na području Općine Posušje, kao što je vidljivo na kartografskom prikazu (Slika 9), dominiraju šume bukve (*Fagetum montanum*) i šume bukve i jele koje su zastupljene na hladnijim položajima. Na toplijim ekspozicijama zastupljene su šume medunca i crnog graba te šume medunca i bijelog graba.

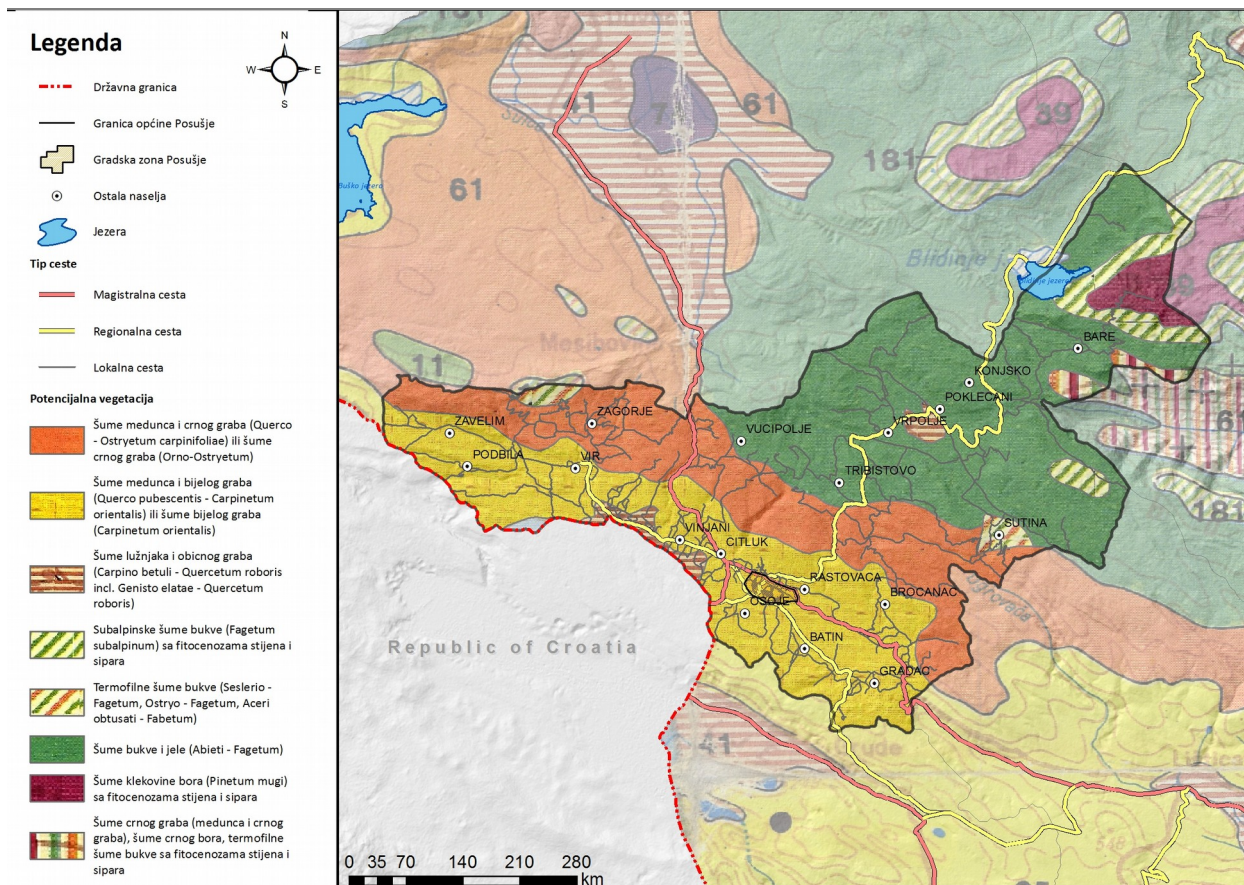

Slika 9: Realna šumska vegetacija Općine Posušje⁸⁶

Potencijalnu šumsku vegetaciju Općine Posušje u nižim predjelima karakteriziraju klimazonalne zajednice medunca i bijelog graba te medunca i crnog graba. Na hladnijim položajima javljale bi se šume bukve, dok bi se na višim predjelima javljale subalpinske šume bukve i šume klekovine bora.

⁸⁶ Izrada autora.

Slika 10: Potencijalna šumska vegetacija općine Posušje⁸⁷

Struktura šuma je nepovoljna sa četiri puta većim površinama izdanačkih šuma od površina visokih šuma, kako slijedi:

- visoke šume: 2.532 ha ili 8,9 %.
- Šikara: 11.088 ha ili 33,9 %.

Detaljna struktura šuma nije poznata, pa tako nisu poznate površine goleti pogodnih za pošumljavanje, goleti nepovoljne za pošumljavanje, kulture, visoke šume koje su degradirane i sl.

Za šume i šumska zemljišta u privatnom vlasništvu nema dostupnih podataka o površinama, strukturi i kvaliteti. Za pretpostaviti je kako je stanje slično stanju u šumama i šumskom zemljištu u državnom vlasništvu.

Etat

Sveukupni godišnji etat ili dozvoljena sječa u državnim šumama Općine Posušje iznosi 11.940 m³ drvne mase, i to:

- 8.640 m³ u visokim šumama,
- 3.300 m³ u šikarama.⁸⁸

⁸⁷ Izrada autora.

⁸⁸ Ibid.

Tablica 16: Sječivi etat ŠGP Posuško⁸⁹

KATEGORIJA ŠUME	Površina ha	Prijeđena površina sa 2014.	%	10 GODIŠNJI SJEČIVI ETAT m ³ krupno drvo					
				Vrsta drveća	Ukupni po osnovi	Godišnji	Realizirano sa 2014.	Preostalo	Prosječno godišnje
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sve visoke šume (VŠ) bukve	2.584,0	1.600,0	62	Četinari	0	0	0	0	0
				Lišćari	77.000	7.700	52.505	24.495	7.500
				UKUPNO	77.000	7.700	52.505	24.495	7.500
Sve VŠ čiste jele, smrče, mješovite jele i smrče i mješovite jele, smrče i bukve	49,0	0,0	0	Četinari					
				Lišćari					
				UKUPNO	0	0	0	0	0
Sve VŠ čiste bijelog bora i crnog bora i mješovite bijelog i crnog bora	126,0	90,0	71	Četinari	4.100	410	2.692	1.408	450
				Lišćari	0	0	0	0	0
				UKUPNO	4.100	410	2.692	1.408	450
Sve visoke šume hrastova, hrasta kitnjaka i hrasta lužnjaka	0,0	0,0	0	Četinari					
				Lišćari					
				UKUPNO	0	0	0	0	0
Sve ostale visoke šume	482,0	63,0	13	Četinari	1.200	120	675	525	97
				Lišćari	0	0	0	0	0
				UKUPNO	1.200	120	675	525	97
Kulture sa procijenjenom drvnom masom	1.450,0	180,0	12	Četinari	4.100	410	7.908	-3.808	1.318
				Lišćari	0	0	0	0	0
				UKUPNO	4.100	410	7.908	-3.808	1.318
UKUPNO VISOKE ŠUME	4.691,0	1.933,0	41	Četinari	9.400	940	11.275	-1.875	1.611
				Lišćari	77.000	7.700	52.505	24.495	7.500
UKUPNO VISOKE ŠUME	4.691,0	1.933,0	41	Četinari	9.400	940	11.275	-1.875	1.611
				Lišćari	77.000	7.700	52.505	24.495	7.500
				UKUPNO	86.400	8.640	63.780	22.620	9.111
Izdanačke šume bukve	3.499,0	550,0	16	Četinari	0	0	0	0	0
				Lišćari	33.000	3.300	10.001	22.999	1.429
				UKUPNO	33.000	3.300	10.001	22.999	1.429
Izdanačke šume hrasta	2.894,0	0,0	0	Četinari					
				Lišćari					
				UKUPNO	0	0	0	0	0
Izdanačke šume mješovite	17.295,0	0,0	0	Četinari					
				Lišćari					
				UKUPNO	0	0	0	0	0
Izdanačke šume ostale	0,0	0,0	0	Četinari					
				Lišćari					
				UKUPNO	0	0	0	0	0
UKUPNO IZDANAČKE ŠUME	23.687,0	500,0	2	Četinari	0	0	0	0	0
				Lišćari	33.000	3.300	10.001	22.999	1.429
				UKUPNO	33.000	3.300	10.001	22.999	1.429
UKUPNO VISOKE ŠUME + IZDANAČKE ŠUME	28.378,0	1.920,0	7	Četinari	9.400	940	11.275	-1.875	1.611
				Lišćari	110.000	11.000	62.506	47.494	8.929
				UKUPNO	119.400	11.940	73.781	45.619	10.540

Zdravlje šuma

Prema postojećim podacima, bolesti šuma i štete izazvane kukcima su unutar prihvatljivih granica. Problemi se javljaju u nekim odjelima i to: (i) izazvani imelom, nakon koje nastupa potkornjak kao sekundarni štetnik, (ii) neka stabla su zaražena patogenim gljivama (*Melampsorella caryophyllacearu*), kao uzročnikom pojave raka, a nakon čega se javlja i niz sekundarnih štetnika npr. potkornjaci te gljive truležnice (*Armillaria* spp.). Ove pojave su zapažene u dijelovima sastojina ili sastojinama koje nisu redovito zahvaćane sječama pa su u njima ostala prezrela stabla.

Preporučuje se održavanje higijene šuma pravovremenim silvikulturnim – sanitarnim mjerama. Ukoliko napad nije jak postupno treba uklanjati zaražena stabla, no ako je napad jak nužno je radikalnije zahvatiti sastojinu, a kao posljedica će se javiti prekinuti sklop i potreba za mogućom vještačkom intervencijom – sadnjom.

⁸⁹ Ibid.

Preporučuje se postupno izgrađivati mješovitu strukturu jele s bukvom i to u prebornom obliku.

Štete od čovjeka su dosta više izražene od štetnika i bolesti, a najizraženije su:

- Iskorištavanje litološke podloge za dobivanje boksitne rudače gdje nakon i za vrijeme korištenja erozija napreduje vrlo brzo, tako da bujice odnose i tlo i substrat te ugrožavaju podzemne vode.
- Oštećenja stabala pri sječi i vuči te gradnji vlaka. Nepostojanje vlaka dovodi do nekontroliranih kretanja traktora kroz šumu i brojnih šteta na dubecim stablima i pomlatku. Kod gradnje putova i vlaka upotrebljavati strojeve s hidro-pneumatskim čekićem, a eksploziv isključiti.
- Neadekvatnom primjenom sistema gospodarenja, a posebno izostankom realizacije sječa na predviđenom prostoru. Etat se realizira samo na jednom dijelu predviđenih površina što izaziva velike štete kako na dijelu gdje je realiziran, tako i na dijelu gdje nije realiziran. Dobar dio šuma danas ima debljinsku strukturu neprimjerenu normalnoj šumi.
- Bespravne sječe u poslijeratnom periodu su bile prisutne, no njihov obim je znatno smanjen. Ovome doprinosi i neuređeno imovinsko – pravno stanje.
- Na znatnom dijelu područja katastarski spisi nisu ažurni kao ni zemljišne knjige, tako da granične linije državnog i privatnog vlasništva nije moguće utvrditi ili bar korektno utvrditi.

Štete od suše su izražene na mladim kulturama podignutim na plitkim zemljištima južnih ekspozicija gdje je prijem sadnica simboličan.

6.4.2 Minirane površine

Prema dostupnim podacima na području Općine Posušje izdvojeno je oko 15,20 ha državne šume i šumskog zemljišta kao sumnjiva površina. Radi se o visokim bukovim šumama. Prostor je vidno obilježen tablama upozorenja na opasnost od mina. Drugih sumnjivih područja nema.

Dok minirane površine stvaraju veliki problem u gospodarenju šumama FBiH gdje je oko 10% površina kontaminirano minama i neeksplozivnim ubojitim sredstvima, minirane površine u Općini Posušje (0,11 %) nisu značajan problem, ali s obzirom da je u pitanju kvalitetna šuma potrebno je poduzeti mjere deminiranja kako bi se ovaj prostor očistio od mina.

6.4.3 Šumski požari

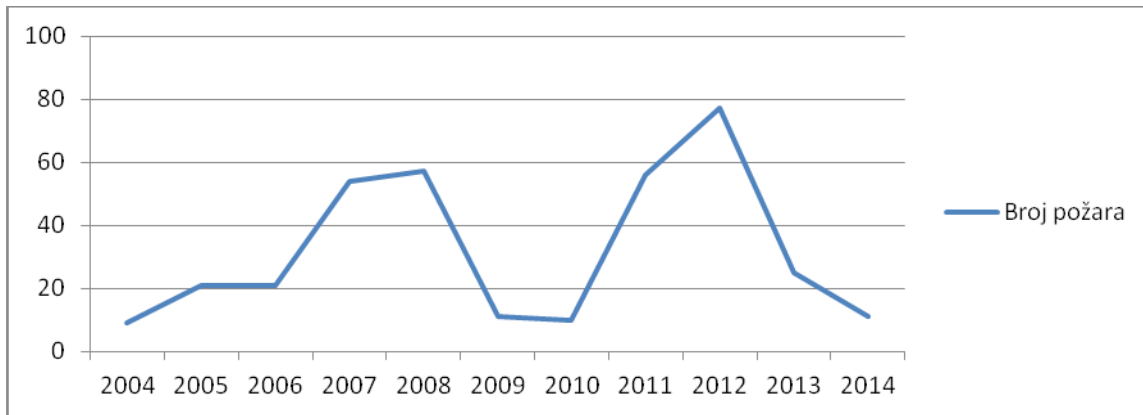
Ugroženost šuma od šumskih požara na ovom području je značajna. Po ovom pitanju u 2015. godini donesen je operativni plan zaštite od požara sa procjenom ugroženosti od požara.⁹⁰ Klimatske prilike, matični supstrat, sastojinske prilike, suho stanište te utjecaj čovjeka su potencijalna opasnost za izbijanje požara.

Na cjelokupnom ŠGP, kao ni području Općine Posušje, do danas nije vršeno redovito i sustavno praćenje šumskih požara. Ipak iz literature se navodi da je njihova fluktuacija manje-više podudarna sa općom slikom u BiH (Usčuplić, 2000).

Grafikon 1 prikazuje broj šumskih požara za desetogodišnji period u Općini Posušje. Najveći broj požara (77) zabilježen je 2012. godine. Podaci o štetama (opožarena površina ili štete u drvoju masi) nisu dostupni.

---

⁹⁰ Zaključak o usvajanju Operativnog plana zaštite od požara sa procjenom ugroženosti od požara sa sjednice Općinskog Vijeća od 2.9.2019.god. pod brojem 01-44-108/15.

Grafikon 1: Broj šumskih požara za period 2004.-2014. godine

Najbrojniji su proljetni požari uzorkovani čovjekom, što se dovodi u vezu sa radovima lokalnog stanovništva na pripremi oranica za tekuću godinu (npr. paljenje korova). Štetnost ovih požara je manja jer je temperatura u ovo doba godine niža.

Za razliku od proljetnih požara, požari koji se javljaju ljeti uzrokuju veće štete, ali su oni, u pravilu, malobrojniji.

6.4.4 Bespravna sječa

Neposredno čuvanje šuma (čuvarska služba) nedavno je organizirana kroz županijsku Šumarsku upravu.

Podaci o podnesenim prijavama i otuđenom drvetu u prethodnom periodu (bespravne sječe, bespravni promet, uzurpacije i drugo) nisu dostupni. Potrebno je hitno uspostaviti registar istih te izvještavati Federalnu upravu za šumarstvo o bespravnim sječama na ovom ŠGP-u.

6.5 UPRAVLJANJE OTPADOM

Prema *Zakonu o upravljanju otpadom* (Sl. novine FBiH, br. 33/03, 72/09), član 4., "upravljanje otpadom" podrazumijeva sustav djelatnosti i radnji vezanih za otpad, uključujući prevenciju nastanka otpada, smanjivanje količine otpada i njegovih opasnih značajki, tretman otpada, planiranje i nadzor djelatnosti i procesa upravljanja otpadom, transport otpada, uspostavu, rad, zatvaranje i održavanje uređaja za tretman otpada nakon zatvaranja, nadzor, savjetovanje i izobrazbu u svezi s djelatnošću i radnjama upravljanja otpadom.

Zakon o upravljanju otpadom (Sl. novine FBiH, br. 33/03, 72/09) razlikuje i definira nekoliko različitih kategorija otpada⁹¹:

- a) "komunalni otpad" - je otpad iz kućanstva kao i drugi otpad koji je zbog svoje prirode ili sastava sličan otpadu iz kućanstva;
- b) "opasni otpad" - je svaki otpad koji je utvrđen posebnim propisom i koji ima jednu ili više karakteristika koje prouzrokuju opasnost po zdravlje ljudi i okoliš po svom porijeklu, sastavu ili koncentraciji, kao i onaj otpad koji je naveden u listi otpada kao opasni i reguliran provedbenim propisom;
- c) "neopasni otpad" - je otpad koji nije definiran kao "opasni otpad";
- d) "inertni otpad" - je otpad koji nije podložan značajnim fizičkim, kemijskim ili biološkim promjenama. Inertni otpad se neće rastvarati, spaljivati ili na drugi način fizički ili kemijski

⁹¹ Član 4. navedenog Zakona

obrađivati, biološki razgrađivati ili nepovoljno utjecati na druge stvari sa kojima dolazi u kontakt na način da prouzrokuje zagađenje okoliša ili ugrožavanje zdravlja ljudi. Ukupna vlažnost, sadržaj polutanata u otpadu i ekotoksičnost filtrata mora biti neznatna da ne bi došlo do ugrožavanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda;

- e) "biorazgradivi otpad" - je svaki otpad koji je pogodan za aerobnu ili anaerobnu razgradnju kao što je hrana, vrtni otpad, papir i karton;
- f) "tekući otpad" - je svaki otpad u tekućoj formi uključujući otpadne vode, ali isključujući mulj.

Za upravljanje komunalnim otpadom zadužena su komunalna poduzeća, proizvodni otpad tretiraju sami generatori te vrste otpada (industrija i operatori postrojenja), dok su za posebne kategorije otpada zadužena pravna lica po prethodno stečenom ovlaštenju/dozvoli za određenu vrstu djelatnosti gospodarenja otpadom.

6.5.1 Proizvodnja otpada

Komunalni otpad

Sakupljanje i tretiranje komunalnog otpada na području Općine Posušje vrši se u skladu sa *Zakonom o upravljanju otpadom* i *Zakonom o komunalnom gospodarstvu* (NN ŽZH, br.: 14/00, 07/03 i 08/12). Dakle Općina Posušje je zadužena za organiziranje upravljanja komunalnim otpadom i osnivanje javnih komunalnih poduzeća za provedbu aktivnosti na planiranju upravljanja otpadom.

Područje Općine Posušje prema procjenama zasnovanim na podacima⁹², ima prosječno nastajanje komunalnog otpada od 0,5 kg/st/dan. Godišnji nastanak komunalnog otpada po stanovniku iznosi 174 kg/st/god.

Tablica 17: Nastajanje komunalnog otpada u Općini Posušje

Broj stanovnika ⁹³	Postotak stanovnika obuhvaćenih prikupljanjem i odvozom otpada	Količina prikupljenog komunalnog otpada (t/god.)	Proizvodnja otpada	
			Godišnja (kg/stan/god.)	Dnevna (kg/stan/dan)
20.698	99 %	3.600,00	174	0,50

Prema procjeni Agencije za statistiku BiH na području Općine Posušje dnevna proizvodnja otpada po stanovniku iznosi 1,0 kg, pa ukupna godišnja količina proizvedenog otpada iznosi 7.550 tona, što je duplo više od ukupnih količina koje su se odložile na općinsku deponiju "Konjovac". Na osnovu navedenih podataka može se zaključiti da velike količine otpada nekontrolirano odlažu na divlje deponije, dok jedan dio se reciklira od strane poduzeća "Ladanušić" što dovodi do velike razlike u evidentiranim količinama. Detaljne pokazatelje proizvedenih količina komunalnog otpada na području Općine Posušje prikazat će Plan upravljanja otpadom Općine Posušje koji je neophodno izraditi.

Komunalni otpad sa područja Općine prikuplja JP "Vodovod" d.o.o. Posušje i poduzeće "Ladanušić" d.o.o. Posušje sa postotkom obuhvata područja od 99 % te odlažu otpad na općinsku deponiju "Konjovac". Ukupna odložena količina komunalnog otpada odloženog na deponiju u 2015. godini iznosila je 3.600 tona, odnosno 10 tona/dnevno.

U okviru izrade Investicijsko-tehničke i okolišne dokumentacije za projekt sanacije općinske deponije komunalnog otpada "Konjovac" u Općini Posušje i izgradnje pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja izvršeno je ispitivanje morfološke strukture komunalnog otpada koji se odložio na

⁹² Podaci dobijeni od općine Posušje i operatera JP "Vodovod" d.o.o.

⁹³ Agencija za statistiku BiH, Rezultati popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH, 2013.

deponiju "Konjovac" u 2014. godini. Povedeno ispitivanje morfološkog sastava komunalnog otpada rezultiralo je određivanju udjela pojedinih komponenti u ukupnoj strukturi otpada.

Tabela 18 prikazuje rezultate provedene analize, odnosno vrste, ukupne količine i zastupljenost u postocima pojedinih komponenti odloženog otpada (3.600 tona).

Tabela 18: Vrste, ukupne količine otpada i njihov procentualni sastav iz 2014. g.

R.br.	Vrsta otpada	Postotak (%)	Količina (t/god.)
1	Papir	4,34	156,40
2	Karton	5,80	208,77
3	Kompozitni materijal- karton/vosak	1,33	47,90
4	Kompozitni materijal- karton/aluminij	1,83	65,71
5	Staklo	8,27	297,58
6	Metal - ambalažni i ostali	0,80	28,65
7	Metal - aluminijske konzerve	2,09	75,11
8	Plastika – pet	5,75	206,89
9	Plastika - plastične kese	6,17	222,02
10	Plastika - tvrda plastika	6,66	239,84
11	Organski otpad - otpad iz vrtova	11,29	406,27
12	Organski otpad -ostali biorazgradivi otpad	13,18	474,49
13	Tekstil	7,55	271,71
14	Koža	5,43	195,61
15	Pelene	2,45	88,18
16	Građevinski otpad	10,93	393,55
17	Elektronski otpad	1,04	37,60
18	Medicinski otpad	0,32	11,64
19	Opasni otpad*	0,00	0,00
20	Miješani prosijani ostaci* (*opasni)	4,77	171,89
Ukupno		100 %	3.600,00

Navedeni podaci odnose se samo na odložene količine otpada na deponiji "Konjovac" u 2014. godini te je bitno napomenuti da se na području Općine Posušje vrši reciklaža otpada koji posjeduje tržišnu vrijednost od strane poduzeća "Ladanušić" i koji nisu uračunati u Tabela 18. Poduzeće "Ladanušić" godišnje prikupi cca 250 tona papira i kartone, te 50 tona ostalog reciklažnog otpada.

S obzirom da se prikupljanje komunalnog otpada u proteklom periodu nije vršilo na cijelom teritoriju Općine zbog nemogućnosti pristupa određenim lokacijama, jedan dio otpada završio je na divljim (ilegalnim) deponijama. Jedan od zadataka integralnog pristupa upravljanja otpadom je eliminirati ili smanjiti na najmanju moguću mjeru broj divljih deponija.

Proizvodni otpad

Proizvodni otpad je otpad koji nastaje u procesu proizvodnje i koji više nije pogodan za vraćanje u proizvodni proces. Sastoji se od raznovrsnih i nestabilnih tvari organskog i anorganskog podrijetla, a

prema svojim karakteristikama dijeli se na opasni otpad⁹⁴ i neopasni otpad⁹⁵.

Najznačajniji generatori proizvodnog otpada u Općini Posušje (bilo po količinama ili po svojstvu i utjecaju generiranog otpada) su industrije, kako slijedi:

- Industrija kamena i proizvoda za građevinarstvo;
- Industrija obrade metala i plastike, i
- Poljoprivreda.

Tablica 19 prikazuje najznačajnije vrste proizvodnog otpada generiranog od strane pogona i postrojenja koji egzistiraju na području Općine Posušje. Ukupne količine proizvodnog otpada prilikom izrade LEAP-a nisu bile dostupne iz razloga što privredni subjekti ne vode evidenciju o proizvodnji otpada, njegovom tretiranju i konačnom zbrinjavanju (ukoliko se radi o opasnom proizvodnom otpadu). Detaljan uvid u količine proizvodnog otpada prikazat će Plan upravljanja otpadom Općine Posušje čija je izrada obavezna i planirana u narednom periodu.

Klasifikacija proizvodnog otpada napravljena je prema *Pravilniku o kategorijama otpada sa listama*, tj. grupe otpada, a pojedinačni nazivi otpada označeni su šestoznamenkastim ključnim brojevima gdje prve dvije znamenke označavaju djelatnost iz koje potječe otpad, druge dvije označavaju proces u kojem je otpad nastao i zadnje dvije znamenke označavaju dio procesa iz kojeg otpad potječe. Opasni otpad je u skladu s Pravilnikom označen zvjezdicom (*).

Tablica 19: Industrijski pogoni i vrste proizvodnog otpada u Općini Posušje

Kataloški broj	Vrsta otpada	Poduzeće	Opis aktivnosti	Mjesto konačnog zbrinjavanja
1. Poljoprivredna industrija				
02 02 00	otpad od pripremanja i prerade mesa, ribe i drugih namirnica životinjskog podrijetla	Šišovići d.o.o. Posušje	Klaonica	JP "Vodovod" d.o.o. Posušje
02 05 00	otpad iz mljekarske industrije	BGL commerc d.o.o. Posušje	Mljekara	Prodaja poljoprivrednicima
		Rakitno d.o.o.		
02 03 00	otpad od pripremanja i prerade voća, povrća, žitarica, jestivih ulja, kaka, kave, čaja i duhana; konzerviranja; proizvodnje kvasca i ekstrakata kvasca, pripreme i fermentacije melase	Farma Land d.o.o.	Proizvodnja stočne hrane	Prodaja poljoprivrednicima
		Lebo commerc d.o.o.		
		Isat-ap Rakitno d.o.o.		
2. Industrija obrade metala i plastike				
12 01 00	otpad od oblikovanja i fizičke i mehaničke obrade metala i plastike	Femis d.o.o.	Proizvodnja proizvoda od građevinskog čelika	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada
13 02 05*	otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje			
13 08 02*	ostale emulzije			
17 04 05	željezo i čelik			
12 01 00	otpad od oblikovanja i fizičke i mehaničke obrade metala i plastike	Armirač d.o.o.	Proizvodnja proizvoda od	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada

⁹⁴ Opasni otpad je svaki otpad koji je utvrđen Pravilnikom o kategorijama otpada sa listama (Sl. novine FBiH, br. 9/05) i koji ima jednu ili više karakteristika koje uzrokuju opasnost po zdravlje ljudi i okoliš po svom podrijetlu, sastavu ili koncentraciji, kao i onaj otpad koji je naveden u listi otpada kao opasni i reguliran provedbenim propisom. Prema Zakonu o upravljanju otpadom FBiH zabranjen je uvoz opasnog otpada radi njegovog odlaganja.

⁹⁵ Neopasni otpad je otpad koji ne spada u kategoriju opasnog otpada, prema Pravilniku o kategorijama otpada sa listama, a predstavlja otpad nastao u procesu proizvodnje, koji se ne koristi kao sekundarna sirovina u industriji u kojoj je nastao. Taj otpad, po svojim osobinama, nije sličan komunalnom otpadu.

Kataloški broj	Vrsta otpada	Poduzeće	Opis aktivnosti	Mjesto konačnog zbrinjavanja
13 02 05*	otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje		građevinskog čelika	
13 08 02*	ostale emulzije			
17 04 05	željezo i čelik			
12 01 00	otpad od oblikovanja i fizičke i mehaničke obrade metala i plastike	Miviko d.o.o.	Proizvodnja elektro vodiča	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada
13 02 05*	otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje			
12 01 05	strugotine od (blanjanja i tokarenja) plastike	Weltplast d.o.o.	Reciklaža i obrada plastike	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada
12 01 12*	istrošeni voskovi i masti (talozi)			
12 01 05	strugotine od (blanjanja i tokarenja) plastike	Lončarplast d.o.o.	Preradu plastične mase	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada
12 01 12*	istrošeni voskovi i masti			
3. Industrija kamena i proizvoda za građevinarstvo				
01 05 00	isplačni muljevi i ostali otpad (praškasti) od bušenja	Ukraskamen d.o.o.	Rezanje i brušenje kamena	Deponija industrijskog otpada (500 m ³)
05 01 17	bitumen	KTM Brina d.o.o.	Asfaltna baza i proizvodnja betona	Ovlaštena kompanija za ovu vrstu otpada
17 01 01	Beton			JP "Vodovod" d.o.o.
17 01 01	Beton	PGP Mrvelji d.o.o.	Proizvodnja betona i pijeska	JP "Vodovod" d.o.o.

Na području Općine Posušje također postoji i velik broj poslovnih subjekata koji uzgajaju stoku (farme) i gdje se proizvode velike količine smilja, ali proizvodnja eteričnog ulja ne ostavlja štetne posljedice za okoliš jer se biljna masa smilja nakon destilacije odlaže na lokalno privatno kompostišće na kojem će biljna masa prirodnim procesom truljenja i bio-razgradnje za godinu ili dvije postati prvoklasni kompost.

6.5.2 Postojeće usluge zbrinjavanja otpada i pokrivenost uslugom sakupljanja i odvoza otpada

Aktivnosti na prikupljanju, odvozu i odlaganju komunalnog otpada sa područja Općine Posušje obavljaju sljedeća poduzeća:

- JP „Vodovod“ d.o.o. Posušje i
- Poduzeće „Ladanušić“ d.o.o. Posušje.

Na osnovu Odluke Općinskog vijeća Posušje od dana 01.08. 2011. godine o prikupljanju, odvozu i odlaganju komunalnog otpada (Službeni glasnik Općine Posušje, broj: 06/11), JP „Vodovod“ d.o.o. Posušje i poduzeće "Ladanušić" d.o.o. koji obavljaju aktivnosti prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog otpada. Odlukom su utvrđeni uvjeti i način prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog otpada.

Na području općine pod ingerencijom JP „Vodovod“ d.o.o. prikupljanjem je obuhvaćeno 99% stanovnika. Komunalni otpad se prikuplja kod cca 3.200 korisnika (kućanstva i pravne osobe).

Tablica 20: Prikupljanje komunalnog otpada na području Općine Posušje

Operater	Postotak pokrivenosti područja	MZ koje su pokrivene uslugama prikupljanja otpada	Frekvencija prikupljanja	Broj kontejnera/kanti/ kesa
JP "Vodovod" d.o.o.	99 %	Gradske zone Posušja i MZ: Broćanac, Gradac, Batin, Rastovača, Osoje, Čitluk, Vinjani, Vir, Zavelim, Podbila i Zagorje	▪ 1-2 x tjedno u zavisnosti od zone općine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 250 kontejnera (1.100 l) - 700 korisnika; ▪ 40 % kante (120 l) - 1.000 korisnika; ▪ 60 % kese - 1.500 korisnika
"Ladanušić" d.o.o.		Poklečani, Sutina i Tribistovo	▪ 1-2 x tjedno u zavisnosti od zone općine	

Općina Posušje, odnosno Služba za prostorno uređenje i zaštitu okoliša u suradnji sa Javnom ustanovom za komunalne djelatnosti "Urbikom" d.o.o. organizira po potrebi i godišnji odvoz glomaznog i drugog otpada s područja Općine po utvrđenom programu i potpisanom ugovoru sa odabranim Isporučiteljom komunalnih usluga.

Selektivno prikupljanje komunalnog otpada na području Općine je na zavidnoj razini, jer je Općina Posušje svrstana među prve općine u FBiH po količinama reciklažnih materijala koje su se prikupile u toku 2015. godine. Otpad na području Općine Posušje se odvojeno prikuplja na više od 100 lokacija u gospodarstvu i putem 6 zelenih otoka s kontejnerima za papir, plastiku i staklo. Također, na području Općine postoje kontejneri za prikupljanje papira i transportne ambalaže uz svaki veći poslovni objekt i kod općinskih institucija. Papir i karton kao i ostale reciklažne materijale prikuplja poduzeće Ladanušić Čistoća iz Rakitna.

Na području Općine mehanizacija za prikupljanje i zbrinjavanje otpada je uglavnom zastarjela i ima ograničene performanse. Jedan od najvećih problema komunalnog poduzeća predstavlja nedovoljan broj i starost vozila za odvoz komunalnog otpada čiji prosjek starosti iznosi 15 godina.

6.5.3 Infrastruktura za upravljanje otpadom

Komunalni i drugi otpad po karakteristikama sličan komunalnom, sa područja Općine Posušje se odlaže na deponiju komunalnog otpada „Konjovac“. U Općini Posušje upravljanje otpadom je povjereno poduzeću JP "Vodovod" d.o.o. Posušje, koje se nalazi u 100%-om vlasništvu Općine Posušje, a koje se osim prikupljanja, utovara, transporta i odlaganja otpada iz kućanstava i industrije bavi sakupljanjem, pročišćavanjem i distribucijom vode, a u manjem obimu ili privremeno i niskogradnjom, instalacijskim radovima, trgovinom na veliko metalnom robom, instalacijskim materijalom, uređajima i opremom za i slično. Javno poduzeće „Vodovod“ d.o.o. vrši prikupljanje, odvoz i odlaganje komunalnog otpada sa području 4/5 Općine Posušje, dok na preostalom dijelu općine (1/5 površine) prikupljanje otpada vrši poduzeće "Ladanušić" d.o.o. Posušje.

Prema podacima JP "Vodovod" d.o.o. Posušje građani odlaganje otpada vrše u:

- plastičnim kesama;
- kućnim kantama (120 l);
- kontejnerima (1.100 l);
- otpad iz privrednih objekta se prikuplja kontejnerima;
- komunalni otpad sa javnih površina se prikuplja u uličnim korpama.

Veliki broj kontejnera nalazi se na neadekvatnim lokacijama kao što su: trotoari, prometnice, zelene površine itd.

Općinska deponija "Konjovac" nalazi se u MZ Tribistovo iznad sela Sobča, od regionalnog puta (R 419) Posušje - Rakitno udaljena je 2 km (makadam), sjeverno od centra Posušja udaljena 6 km zračne linije i sela Sobča je udaljena 2 km zračne linije. Deponija je locirana na parceli na k.č. br. 3761/1, čiji je posjednik 1/1 Šumska uprava Posušje, a ukupna površina parcele je 1.946.645 m².

Slika 11 prikazuje širu lokaciju deponije "Konjovac".

Slika 11: Šira lokacija deponije "Konjovac"

Na lokaciji deponije otpad se u početku odlagao uz put iznad sela Sobča čija udaljenost od službene deponije "Konjovac" iznosi 150 m. Površina prve (stare) deponije komunalnog otpada locirane uz lokalni put iznosi 3.171 m², na kojoj je odloženo ukupno **12.500 m³** otpada. Površina općinske deponije "Konjovac" trenutno iznosi 2.985 m², a količina otpada koja je do sada odložena iznosi **10.400 m³**, odnosno **4.160 tona**.

Slika 12: Prikaz stare deponije i općinske deponije "Konjovac"

Na osnovu izrađene Investicijsko-tehničke i okolišne dokumentacije iz 2014. godine, općinska deponija "Konjovac" posjeduje sve uvjete za proširenje i izgradnju novih ploha za odlaganje budućih količina otpada sve dok se ne stvore adekvatni i ekonomski opravdani uvjeti za prelazak na Regionalni koncept odlaganja, odnosno odlaganja na najbližu Regionalnu deponiju.

Prema Idejnom projektu⁹⁶ sanacije deponije "Konjovac" planirana je izgradnja sistema za prikupljanje procijednih voda, izgradnja kompostišta za zbrinjavanje biorazgradivog otpada, sistema za prikupljanje otpadnih plinova te nova ploha koja bi omogućila dodatno proširenje i povećanje kapaciteta deponije. Površina novo-projektirane deponije iznosi 5.943 m², a kapacitet 81.225 m³. Deponija "Konjovac" kapaciteta 81.225 m³ (32.490 tona) omogućila bi deponiranje komunalnog otpada u narednih 10 godina, odnosno do trenutka prelaska na Regionalni koncept odlaganja.

6.5.4 Broj divljih deponija

Divlje deponije se uglavnom javljaju na istim lokacijama kao posljedica navika neodgovornih stanovnika. Poseban problem predstavljaju divlje deponije na lokacijama u privatnom vlasništvu za čije čišćenje prije svega trebaju dozvole za ulazak na privatno vlasništvo. S obzirom da se kabasti otpad odvozi po potrebi na godišnjoj razini, građani ne poštuju ove termine, niti isto prijavljuju ovlaštenim operaterima te iznose krupni i građevinski otpad tokom čitave godine formirajući tako nove nelegalne deponije.

Trenutno na području Općine Posušje u 14 mjesnih zajednica evidentirano je ukupno 42 divlje deponije i 1 deponija industrijskog otpada koja je nastala odlaganjem otpada iz proizvodnog pogona kompanije "Ukraskamen" d.o.o. Posušje.⁹⁷ Iako su evidentirane ukupno 42 divlje deponije, bitno je da na području Općine broj divljih deponija manjih kapaciteta je veći od navedenog broja.

Tablica 21 prikazuje broj, lokaciju i procijenjene količine divljih deponija na području Općine Posušje.

Tablica 21: Broj, lokacija i procijenjene količine divljih deponija na području općine Posušje

R.br.	Mjesna zajednica	Naziv i lokacija divlje deponije	Procijenjena količina otpada (m ³)
1.	Posušje Istok	Industrijska deponija (isplaćni muljevi i ostali praškasti otpad od bušenja kamena) - pored poduzeća "Ukraskamen" d.o.o.	500,00
2.	Posušje Zapad	U blizini Kobaka	15,00

⁹⁶ Sarajinženjering d.o.o. Sarajevo, Idejni projekat sanacije općinske deponije "Konjovac" u Posušju i izgradnja pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja, prosinac 2014. g.

⁹⁷ Podaci dobiveni od JP "Vodovod" d.o.o. Posušje

		Ispod rudnika - iznad novog bazena	15,00
		Bage	15,00
3.	Osoje	Osojačko brdo	300,00
4.	Poklečani	Solila	10,00
		Vlašani	10,00
		Bosiljna	10,00
		Koljani	200,00
5.	Rastovača	Osrdak	40,00
		Rastovačka brina	60,00
		Pored R 419 Posušje - Rakitno (ukupno 6 manjih divljih deponija)	100,00
6.	Vir	Virska sutina - uz cestu	10,00
7.	Čitluk	Bijeli majdan	40,00
		Gornja Ričina - ispod Crnogoraca	30,00
		Ispod Mandurića	40,00
		Tomića brig	20,00
8.	Podbila	Privija	100,00
		Put prema Viru - prije osnovne škole	20,00
9.	Zavelim	Novi put	30,00
10.	Broćanac	Lokalni put Širića brig - sastavci	40,00
		Vranjkov brig	20,00
		Crna Ljut	10,00
		Cerovi doci - boksitne jame, Čulnovac i Konjovac	300,00
11.	Gradac	Garište	20,00
		Lazine	30,00
		Lipovica	20,00
		Tomilje	30,00
12.	Batina	Dubrave (3 divlje deponije)	150,00
		Česića draga – majdan	50,00
13.	Sutina	Korita (3 jame)	150,00
14.	Tribistovo	Boksitna rupa	20,00
		Silazni put	10,00
		Gume	100,00
Ukupno			2.015,00

Na osnovu podataka iz tablice može se zaključiti da je na 42 divlje deponije ukupno odloženo 2.015 m³ (806 tona) otpada (komunalni, krupni i građevinski), a na deponiji industrijskog otpada odnosno isplačnih muljeva pomiješanih sa praškastim otpadom od bušenja kamena koje je u narednom periodu potrebno ukloniti i sanirati.

6.5.5 Financiranje upravljanja otpadom

Komunalna poduzeća su osnovne jedinice u organizaciji upravljanja otpadom na području Općine Posušje i ona su odgovorna za financijski aspekt upravljanja otpadom.

Trenutno, jedini prisutni ekonomski instrument je naplata usluga od korisnika. Visina korisničke naknade za otpad varira u ovisnosti od broja članova u kućanstvima. Odluku o formiranju cijena usluga zbrinjavanja otpada na području Općine donosilo je Općinsko vijeće na temelju prijedloga cijena koju rade stručne službe komunalnih poduzeća.

Prema službenom cjeniku usluga JP "Vodovod" d.o.o. Posušje odvoza otpada cijene su određene prema sljedećem:

-
1. Cijena odvoza za kućanstva
    - kućanstva do 2 (dva člana) cijena odvoza otpada iznosi 8 KM (bez PDV-a)
    - kućanstva sa 3 (tri) i više članova iznosi 12 KM (bez PDV-a)
  2. Cijena odvoza za pravne osobe
    - odvoz jednog kontejnera (1.100 litara) iznosi 29,70 KM (bez PDV-a).

Prema cjeniku usluga poduzeća "Ladanušić" d.o.o. Posušje cijene odvoza otpada su određene prema sljedećem:

- odvoz kanti kapaciteta od 120 l iznosi 12 KM (bez PDV-a) i
- odvoz kanti kapaciteta od 240 l iznosi 18 KM (bez PDV-a).

U Općini Posušje stopa naplate iznosi 90 %.

Sredstva koja se ostvare naplatom računa uglavnom pokrivaju samo dio operativnih troškova poput plaća zaposlenika i troškova goriva, dok u većini komunalnih poduzeća ova sredstva nisu dovoljna za financijski samostalno obavljanje poslova te su ista u gubicima. Ovo sprječava komunalno poduzeće da vrši dugoročno financijsko planiranje sistema upravljanja otpadom i da ulaže u novu mehanizaciju kao i poboljšanje usluga.⁹⁸

6.5.6 Izgradnja regionalnog odlagališta otpada

U skladu sa podacima i ciljevima iz *Federalnog plana upravljanja otpadom za period 2012.-2017. godina*, na području ŽZH trenutno ne postoji Regionalna sanitarna deponija. Najbliža Regionalna sanitarna deponija (RD) je "Uborak" u Mostaru koja je od Općine Posušje udaljena otprilike 50 km.

U skladu sa *Strategijom upravljanja otpadom FBiH za period 2008.-2018.godina*.⁹⁹ i *Federalnim planom upravljanja otpadom* Općina Posušje bi trebala do kraja 2018. godine zatvoriti općinsku deponiju "Konjovac" te prijeći na regionalni koncept odlaganja, odnosno odlaganja na RD "Uborak" Mostar.

Međutim zbog velike udaljenosti Općine Posušje i Mostara, ekonomske neopravdanosti i nedostatka financijskih sredstava zatvaranje deponije do kraja 2018. godine, prelazak na regionalni koncept odlaganja trenutno nije opravdan niti realan.

Prema tome Općina Posušje je u skladu sa svojim mogućnostima fazno pristupila rješavanju pitanja sanacije i zatvaranja općinske deponije i izgradnje pratećih objekata te postepeni prelazak na regionalni koncept odlaganja tj. kad se stvore adekvatni i ekonomski opravdani uvjeti za isto.

U cilju svega toga Općina Posušje je izradila Investicijsko - tehničku i okolišnu dokumentaciju¹⁰⁰ sanacije deponije "Konjovac" i izgradnje pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja (Idejni projekt, Tehnološki elaborat i Studija utjecaja na okoliš) te je u fazi pripreme za početak izrade Glavnog projekta sanacije deponije "Konjovac" i izgradnje pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja u cilju dobivanja građevinske dozvole.

Izgradnja pratećih objekata koji su prilagođeni regionalnom konceptu odlaganja podrazumijeva izgradnju sljedećih objekata:

- Sortirnica za komunalni otpad,

---

⁹⁸ FMOiT, Federalni plan upravljanja otpadom 2012-2017, 2011

⁹⁹ FMOiT, Strategijom upravljanja otpadom FBiH 2008-2018, 2009

¹⁰⁰ Enova d.o.o. i Sarajinženjering d.o.o., Idejni projekat, Studija utjecaja na okoliš i Tehnološki elaborat sanacije općinske deponije "Konjovac" u Posušju i izgradnja pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja, prosinac 2014. g.

- Reciklažno dvorište,
- Vaga,
- Praonica točkova,
- Kompostana,
- Portirnica i
- Upravna zgrada.

Lokacija izgradnje pratećih objekata (Centar za upravljanje otpadom - CUO) predviđena je da bude određena što je moguće bliže gradskoj jezgri kako bi se troškovi transporta otpada sveli na minimum. Izgradnja Centra za upravljanje otpadom ima za cilj reciklažu ukupnog otpada koji se proizvede na području Općine te bi se na taj način smanjile količine komunalnog otpada koji nema komercijalnu vrijednost i koji bi se eventualno u narednom periodu odvezio na Regionalnu deponiju (te samim tim i smanjili troškovi transporta i odlaganja na istu).

6.6 UPRAVLJANJE PROSTOROM

6.6.1 Stanje upravljanja prostorom

Prostorni plan Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine, koji još uvijek nije usvojen, tj. isti je na javnom uvidu za vrijeme pisanja ovog dokumenta.

Regulatorni planovi se rade i razvijaju po potrebi i u skladu sa zahtjevima stanovništva i gospodarstva.

Prema prethodnom Prostornom planu Općine Posušje iz 1986. godine, a u cilju uravnoteženog prostornog razvoja i smanjivanja razlika na relaciji selo-grad, utvrđena je strategija policentričnog razvoja bazirana na funkcionalnoj i hijerarhijskoj podjeli naseljenih mjesta na: 1. Općinski centar - naseljeno mjesto Posušje (Centar I. razine); 2. Centri zajednice sela - Poklečani, Vir, Vranić (Centri II. razine); 3. Ostala naseljena mjesta - sela koja se nalaze u gravitacijskim zonama navedenih centara.

Prema novom prostornom planu područje Općine može se grupirati u tri osnovne gravitacijske prostorno-funkcionalne cjeline s centrima u naseljenim mjestima Posušje, Rakitnom i Viru, te podcentrima u naseljenim mjestima Čitluk i Broćanac između njih.

Sukladno smjernicama zadanim Županijskim planom, uspostavlja se tripartitna hijerarhijska struktura u razinama središta ovih naseljenih mjesta, kako slijedi:

- naseljeno mjesto Posušje kao općinski centar, kojem gravitiraju:
  - naseljena mjesta Oklaji, Trn, Lise i Mokro kao okolna naselja općinskog centra koja s njime čine jedinstveno urbano područje;
  - udaljenija naseljena mjesta Batin, Tribistovo i Vučipolje;
- naseljena mjesta Vir i potez Poklečani-Sutina kao sekundarni centri, kojima gravitiraju:
  - naseljena mjesta Vrpolje, Sutina, Konjsko i Bare prema Poklečanima i Sutini;
  - naseljena mjesta Zagorje, Zavelin, Podbila i Vinjani prema Viru;
- naseljena mjesta Čitluk, Gradac i Broćanac kao tercijarni centri, locirani duž komunikacijskih pravaca:
  - između Vira i Posušja (Čitluk);
  - između Posušja i Gruda (Gradac); - između Posušja i Širokog Brijega (Broćanac).

6.6.2 Bespravna gradnja

Na području Općine Posušje površine izvan građevinskih područja najvećim dijelom čine poljoprivredna i šumska zemljišta, eksploatacijska polja, degradirane površine, područja namijenjena turizmu i rekreaciji,

---

infrastrukturni koridori, a mjestimično i pojedinačni stambeni objekti.

Današnji izraženi problemi u razvoju i korištenju prostora najvećim su dijelom rezultat neplanske gradnje, u prvome redu stambene, kao i neodgovarajućeg pozicioniranja infrastrukture.

Analiza postojećeg stanja izgrađenosti, rađena u sklopu izrade prostornog plana Općine, ukazala je na postojanje značajnog broja manjih površina sa izgrađenim objektima na cijelom području Općine. Ova zemljišta nisu mogla biti obuhvaćena građevinskim područjima zbog njihove raštrkanosti i malog broja postojećeg i planiranog stanovništva na njima.

Prema Prostornom planu Općine Posušje, navedena građevinska zemljišta zadržat će se samo u postojećim površinama, ali sa mogućnošću povećanja gustoće izgrađenosti, koja je na ovim prostorima vrlo niska.

Također je potrebno osigurati bolje prostorne, prometne, infrastrukturne, ekološke i druge uvjete za usklađeni razvoj gospodarstva i veću kvalitetu življenja na prostoru Općine.

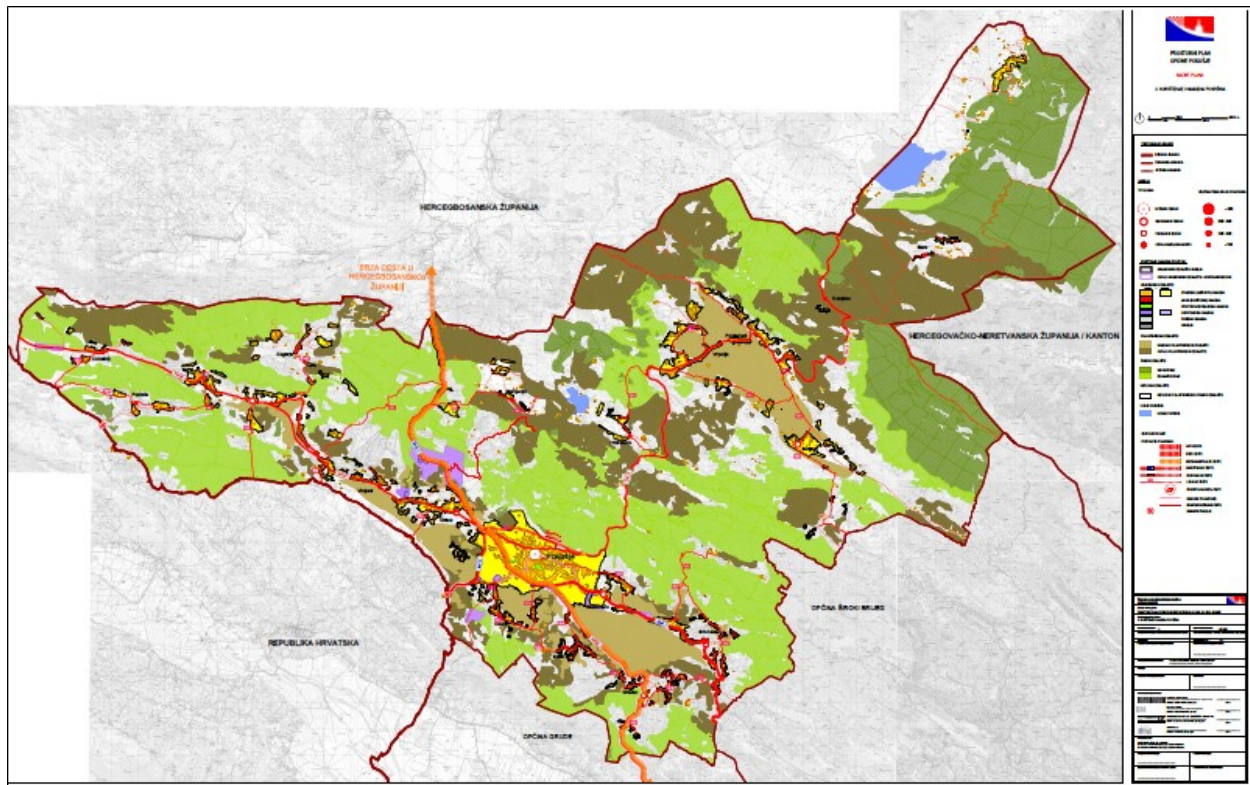
6.6.3 Obnova objekata

Na području Općine Posušje nije bilo značajnijih razaranja objekata uslijed ratnih djelovanja 1991.-1995. godine, s obzirom da ovo područje nije bilo zahvaćeno bombardiranjem. Jedino bombardiranje u ratnom periodu bilo je raketiranje PTT releja na mjestu Plejin vrh u MZ Broćanac početkom travnja 1992. godine prilikom čega je uništen PTT relej. Isti je odmah obnovljen i stavljen u funkciju.

Generalna obnova objekata od propadanja uslijed starosti istih izvodi se na volonterskom režimu od strane stanara koji najčešće investiraju u toplinsku fasadnu zaštitu. Ti radovi se izvode i na javnim objektima kao što su zgrade Osnovne i Srednje škole u Posušju.

6.6.4 Planirana namjena površina

Velika površina Općine Posušje se odnosi na neplodno poljoprivredno i šumsko zemljište. Planirana namjena površina najvećim dijelom se odnosi na šumsko zemljište i šume te poljoprivredno zemljište.

Slika 13: Planirana namjena površina Općine Posušje

6.7 ZAŠTITA PRIRODNOG I KULTURNO – POVIJESNOG NASLIJEĐA

6.7.1 Stanje prirodnog naslijeđa

Stanje prirodnog naslijeđa, a posebno biološke raznolikosti, na području Općine Posušje je teško ocijeniti s obzirom da na području Općine kao i u drugim područjima BiH, nikada nije urađen inventar prirodnih elemenata i biološke raznolikosti. Jedino područje koje je istraženo sa aspekta biološke raznolikosti jeste formalno uspostavljeno zaštićeno područje Parka prirode Blidinje, ali čak ni u ovom zaštićenom području nisu rađena novija istraživanja i praćenje stanja do danas evidentiranih vrsta flore i faune. Praćenje stanja ekosistema također nije uspostavljeno. Podjednako ne postoji evidencija o broju i brojnosti populacija/rasprostranjenosti invazivnih vrsta koje su velika prijetnja za biološku raznolikost.

Općina Posušje ima brojne prirodne ljepote, kao što su: (i) planina Čvrsnica (2.228 m n. m.) s njezinim impresivnim obroncima te endemima, (ii) Blidinjsko jezero (1.200 m n.m.), (iii) Maska Luka s više bistrih planinskih izvora i prekrasnom jelovom i borovom šumom, (iv) akumulacija Tribistovo, (v) Brina - zanimljiv krški, te donedavno čovjeku nepristupačan kanjon Ričine, (vi) izvor Žukovice u Zagorju, (vii) područje Podbile kao vinorodnog područja Općine, danas izrazito malo naseljeno i (viii) Šimića pećina u zaštitnoj zoni akumulacije Tribistovo.

Šumski predjel Maska Luka, površine 100 ha, bio je zaštićen u vrijeme SR BiH zbog karakteristične fitocenološke šumske zajednice na planini Čvrsnici te prisutnih raritetnih i endemičnih predstavnika flore i faune. Danas ovo područje nema formalnu zaštitu.

Općina Posušje, s obzirom na svoje klimatske uvjete, reljef, prisutne vegetacije i ekosistema vjerovatno ima i vrijednu biološku raznolikost a koja se najviše ogleda u: ornitofauni na kraškim poljima i vrstama podzemne faune beskralježnjaka, ali koji su nedovoljno istraženi.

Za vrijeme pisanja ovog dokumenta ne može se govoriti o točnim podacima o broju prisutnih vrsta te njihovoj endemičnosti i ugroženosti.

Ne postoji razvijen nevladin sektor u oblasti zaštite prirode koji bi ukazao na naučno-istraživačke projekte u ovoj oblasti ili projekte zaštite prirode iako postoje dostupna sredstva za ovaj tip projekata, npr. županijska namjenska sredstva za zaštitu okoliša.

6.7.2 Zaštićena prirodna područja

Općina Posušje obuhvaća uspostavljeno zaštićeno područje Park prirode (PP) Blidinje. Područje zaštićenog područja značajnim dijelom ulazi u površinu Općine Posušje, tj. sa površinom od 90 km².

PP Blidinje je proglašen 30. travnja 1995. godine Zakonom o proglašenju Parka prirode „Blidinje“, (NI HR H-B, br. 13/95).

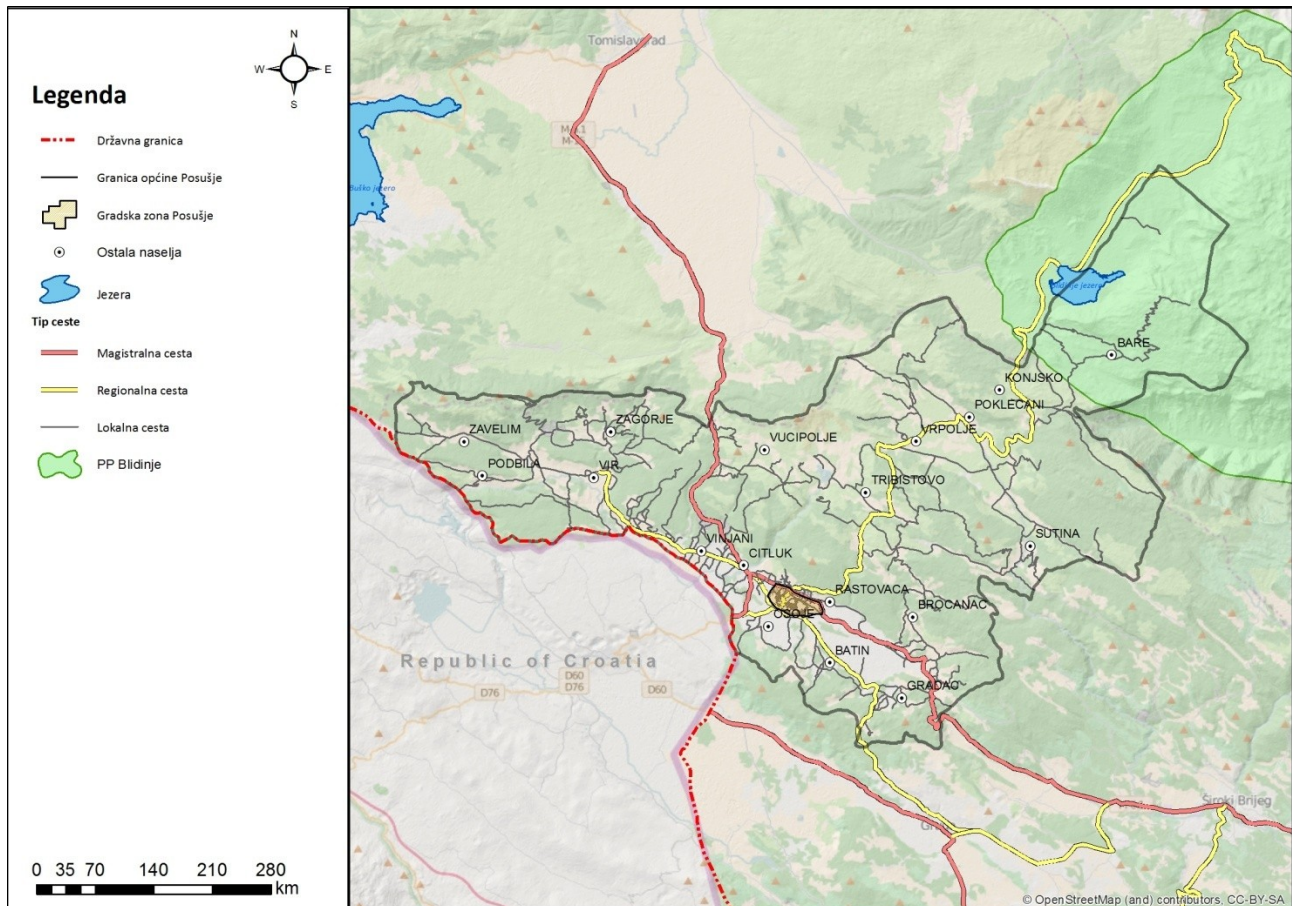
Područje PP Blidinje zauzima ukupnu površinu od 358 km² i prostire se područjem triju županija: Hercegovačko-neretvanske, Zapadno-hercegovačke i Herceg-bosanske, tj. općina: Prozor-Rama, Jablanica, Posušje i Tomislavgrad te Grada Mostara.

Zaštita parka degradirana je Zakonom o zaštiti prirode FBiH iz 2003. godine koji ne priznaje kategoriju park prirode kao oblik zaštite, tako da je pravni temelj PP Blidinje počivao na (među)županijskim razinama. Ova greška ispravljena je donošenjem novog Zakona o zaštiti prirode FBiH (Sl. novine FBiH, br.66/13). Prema navedenoj i važećoj kategorizaciji Međunarodne unije za zaštitu prirode (eng. *International Union for Conservation of Nature – IUCN-a*) kategorija „park prirode/regionalni park“ ne postoji, ali u skladu sa ranije važećom definicijom kategorija PP sada spada u kategoriju zaštićenih pejzaža u FBiH.

Donošenje akta o proglašenju zaštićenog područja za kategoriju PP je u nadležnosti županija, ali kada dolazi do sukoba nadležnosti (dvije ili više županija) za isto je nadležna skupština FBiH. U skladu sa novim zakonom nadzor nad upravljanjem ovog zaštićenog područja vrši Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

Zaštićenim područje upravlja Javno preduzeće PP Blidinje d.o.o. Posušje. Plan upravljanja za PP Blidinje donesen je krajem 2011. godine te usvojen od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

Slika 14 prikazuje zaštićena područja Općine Posušje, tj. položaj PP Blidinje u granicama Općine.

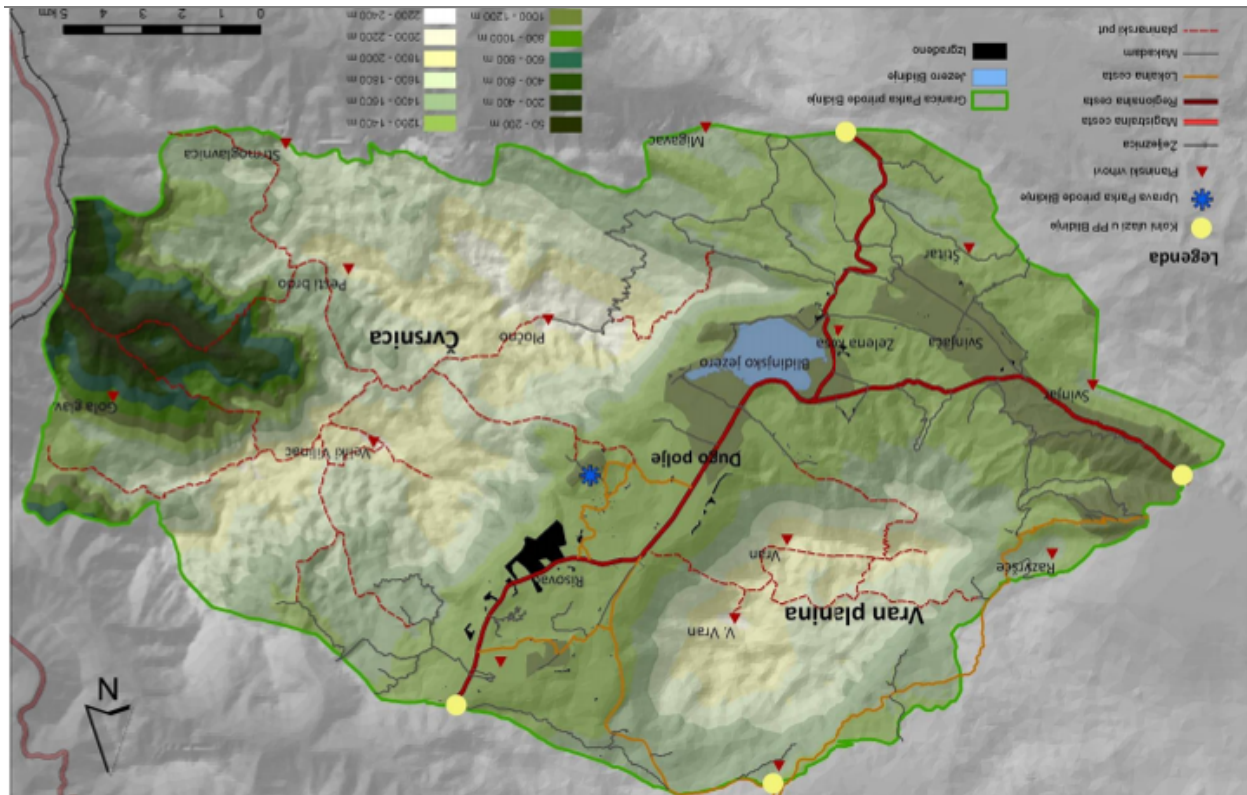

Slika 14: Zaštićena područja Općine Posušje¹⁰¹

Planom upravljanja za zaštićeno područje PP Blidinje predviđena su tri temeljna cilja za njegovo dugoročno održivo upravljanje: † (i) **čuvanje** – trajno zaštititi i unaprijediti prirodnu raznolikost te očuvati kulturnu baštinu, (ii) **obrazovanje i rekreacija** – promovirati mogućnosti za razumijevanje i uživanje u netaknutoj prirodi i ostalim specifičnim kvalitetama Parka, † (iii) **jačanje lokalne zajednice** – jačati suradnju s lokalnom zajednicom u održivom korištenju prirodnih dobara Parka s ciljem lokalnog, odnosno regionalnog gospodarskog rasta i razvoja, osiguravanja prihoda lokalnom stanovništvu te otvaranja novih radnih mjesta.

Sukladno navedenim ciljevima definirana je vizija PP Blidinje koja glasi: Park prirode „Blidinje“ ostat će očuvano planinsko područje iznimnih prirodnih vrijednosti u kojem se s visoko usklađenim zaštitnim i razvojnim ciljevima štiti i unaprjeđuje prirodno i kulturno nasljeđe, a korištenje zaštićenog područja vodi po principima održivog razvitka i usmjerava prema interesima i potrebama lokalnog stanovništva. Šira zajednica će uvažiti važnost i posebnost područja kroz trajnu podršku ostvarenju ciljeva Parka.

¹⁰¹ Izrada autora.

Slika 15: Informativna karta PP Blidinje¹⁰²

Prema Prostornom planu ŽZH za period od 2012. do 2032. godine predloženo je da se dio Parka prirode „Blidinje“ koji pripada Općini Posušje, proglašuje područjem posebne namjene „Blidinje“ te da se za isto izradi prostorni plan. U okviru ovog prostora se nalaze ranije proglašena ZP: Šumsko područje Masna Luka na Čvrsnici te veći dio Blidinjskog jezera.

S obzirom na novo-uspostavljenu strukturu upravljanja i reorganizaciju javnog poduzeća- upravljača ovog područja, moguće je očekivati održivi razvoj PP Blidinje u godinama koje slijede.

U 2014. godini PP Blidinje postao je dio buduće asocijacije “Parkovi Dinarida”. Svjetska organizacija za zaštitu prirode (eng. World Wide Fund for Nature – WWF) već tri godine provodi projekt "Parkovi Dinarskog luka" kroz koji je stvorena mreža 82 zaštićena područja iz osam zemalja regije - Albanije, BiH, Crne Gore, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Slovenije i Srbije a s ciljem uvezivanja ovih parkova i njihovog održivog razvoja.

U lipnju 2016. godine, u Parku prirode Blidinje službeno je otvorena Bijela linija Via Dinarica staze u BiH, kao dijela planinarske mega-staze koja se pruža od Slovenije do Albanije, na području Dinarskih Alpa. Bijela linija je otvorena u okviru projekta “Via Dinarica: platforma za održivi razvoj turizma i lokalni ekonomski rast”, inicijative USAID-a i UNDP-a u BiH, i terenskog partnera organizacije Zemlja Dinarika (Terra Dinarica) iz Sarajeva. Navedena linija, odnosno staza, u BiH se pruža od Maglića, preko Zelengore, Lelije, Visočice, Bjelašnice, Prenja, Čvrsnice, Vrana, do Kamešnice, što je 334 kilometara obilježene, neprekinute i standardizirane planinarske staze.

6.7.3 Potencijalna prirodna područja za zaštitu

Prema uvidu u nacrt prostornog plana FBiH, prostornog plana ŽZH kao i nacrt prostornog plana Općine Posušje postoji niz potencijalnih zaštićenih prirodnih područja na prostoru Općine Posušje.

¹⁰² Federalno ministarstvo okoliša i turizma (2011). Plan upravljanja PP Blidinje. Mostar

Nacrt prostornog plana FBiH predviđa uspostavljanje NP Prenj- Čabulja –Čvrstica na površini od 61.334,1 hektar, ali s obzirom da prostorni plan nije usvojen te dosadašnju dinamiku uspostave zaštićenih područja u FBiH, teško je za očekivati uspostavljanje NP na području Općine u planskom periodu ovog dokumenta. Studija izvodljivosti za ZP Čvrstica-Čabulja-Vran-Prenj sa Parkom prirode Blidinje predložila je proglašavanje nacionalnih parkova: NP Prenj i NP Čvrstica-Čabulja i dodatna 3 parka prirode: Vran-Dugopolje, Konjic-Jablanica i Bogodol-Raška Gora-Rujište. Predloženi NP Čvrstica-Čabulja i PP Vran-Dugopolje zahvaćaju teritorij Općine Posušje.

Prema Prostornom planu ŽZH za period od 2012. do 2032. godine, nema predviđenih područja za zaštitu na području Općine Posušje.

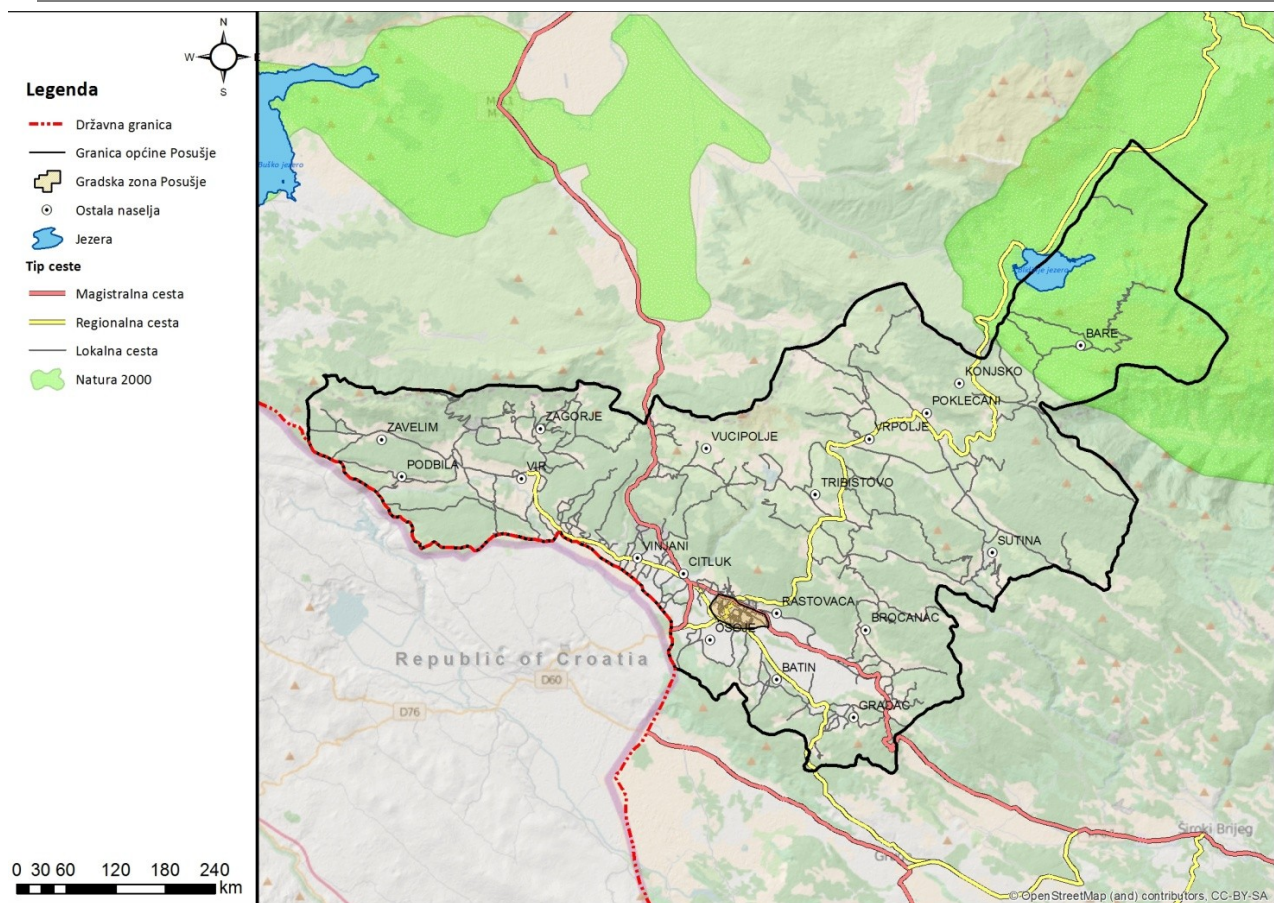
Prema nacrtu Prostornog plana Općine Posušje područja ili elementi prirode koja trebaju biti zaštićena su:

- Glacijalno Blidinjsko jezero na Čvrstici, glacijalni cirkovi i vale, a djelomično i glacijalne morene kao posebne prirodne rijetkosti. Ovo je posebno zanimljivo područje sa karakterističnom fitocenološkom šumskom zajednicom na Čvrstici tj. sa raritetnom i endemnom florom i faunom;
- Slivno područje umjetne akumulacije Tribistovo u okviru kojeg su definirane 3 zaštitne zone u ukupnoj površini od 21,80 km², unutar koje se nalazi Šimića pećina kao značajna prirodna rijetkost;
- Površina retencije Rastovača u smislu zabrane građenja objekata do razine maksimalne kote uspora 609 m n.m. i zaštitnom zonom širine 20 m od obala maksimalne kote uspora;
- Površina planirane akumulacije Ričica na dijelu Općine - zabrana građenja do maksimalne kote uspora 418 m n.m.

Pored navedenih potencijalno zaštićenih područja prema prostornim planovima na svim razinama, sa aspekta budućih zaštićenih područja interesantan je prijedlog uspostave ekološke mreže ili Natura 2000 područja u FBiH u sklopu projekta Podrška provođenju Direktive o pticama i Direktive o staništima u BiH (2012-2015)¹⁰³. Na području Općine Područje predviđeno je uspostavljanje ovakvog tipa područja ali u granicama trenutno postojećeg PP Blidinje.

---

¹⁰³ Dostupno na: <http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/41/ekoloscaronka-mrea-natura-2000>

Slika 16: Potencijalna Natura 2000 područja u općini Posušje

6.7.4 Stanje kulturno – povijesnog naslijeđa

Općina Posušje ima niz identificiranih spomenika kulturno-povijesne baštine koja je urađena na temelju niza izvora u cilju dobivanja sveobuhvatnog popisa. Prvi izvor čine svi proglašeni nacionalni spomenici pa potom spomenici Privremene liste nacionalnih spomenika i Liste peticije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima Povjerenstva, zatim popis Republičkog zavoda za statistiku (1986), popis iz Prostornog plana BiH (1983), spomenici iz evidencije bivšeg Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i Republičkog zavoda, spomenici obrađeni u raznim dokumentima znanstvenih institucija, itd.). Popis je utvrđen na način da se spomenici ne ponavljaju i to poštujući pravila zadržavanja spomenika koji je proglašen od institucije višeg ranga. U tekstu slijede sveukupno identificirani i klasificirani spomenici po razdobljima.

Spomenici i kulturna dobra I. kategorije zaštite (nacionalna razina)

Jedini nacionalni spomenik na teritoriju Općine je Nekropola sa stećcima Donje Bare, povijesno područje, koja je na listi nacionalnih spomenika BiH (Br. 05.1-02-232/05-4, 9.11.2005, izmjena i dopuna Br. 05.2-2.5-90/15-5, 16.12.2015).

Na privremenom popisu nacionalnih spomenika BiH (Sl. glasnik BiH, br. 33/02) nalazila su se četiri spomenika sa područja Općine Posušje:

- Crkva Bezgrešnog začeća,
- Crkva Uznesenja - Gradac,
- Crkva Sv. Ivana Nepomuka - Rakitno,

- Crkva sv. Jure - Vir.

Na Listi peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima su stećci kraj potoka Ričina, a nedavno je kandidiran i lokalitet Brižak u Gracu.

Spomenici i kulturna dobra II. kategorije zaštite (županijska razina)

Na županijskoj razini zaštićeno je ukupno 5 spomenika i dobara i to kako slijedi: (i) Šimića pećina u zaštićenoj zoni akumulacije Tribistovo, (ii) Gradac kod Posušja, (iii) Gradac, utvrda-burg, (iv) Stari most u Ričini, (v) Spomenik braniteljima u Posušju.

Na području Općine Posušje registrirano je 440 arheoloških lokaliteta i spomenika iz različitih vremenskih perioda.

Sa aspekta ljepote krajolika naročito su značajni suhozidi koje je potrebno zaštititi i po potrebi oživjeti. Vještina građenja suhozida i suhozidnih građevina tradicijska je baština mediteranskog prostora koja je značajno oblikovala ovdašnje krajolike.

6.8 JAVNO ZDRAVLJE

6.8.1 Stanje zdravstvene zaštite

Najvažniji zdravstveni objekt za Općinu Posušje jest Sveučilišna klinička bolnica (SKB) Mostar, koja pruža specijalističke bolničke i kliničko-bolničke usluge iz svih disciplina na razini sekundarne i tercijarne zaštite građana.

Primarna zdravstvena zaštita osigurana je u zgradi Doma zdravlja u Posušju sa novim Odjelom za hitnu službu u prizemlju. Ambulante obiteljske medicine djeluju u naseljima: Vir i Rakitno te stomatološka ordinacija sa ljekarnom smještenom u objektu MZ Poklečani.

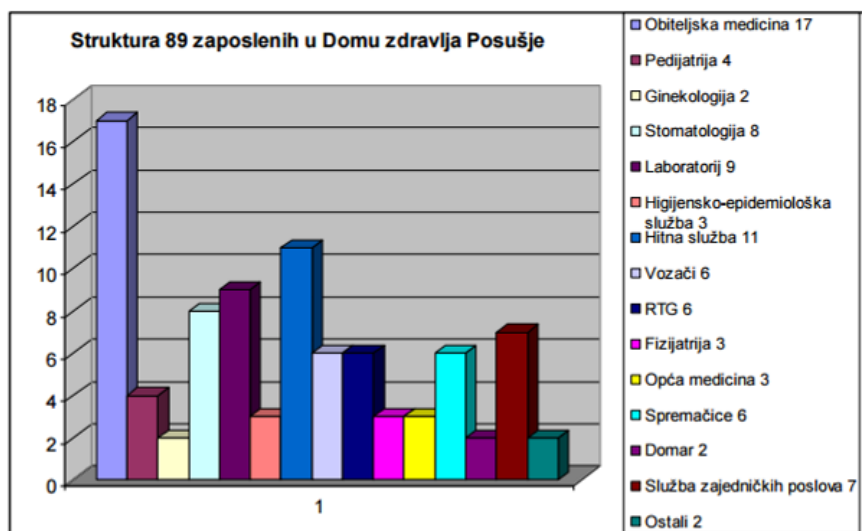
6.8.2 Kadrovska struktura i oprema

Kadrovska struktura dostupna je samo za Dom zdravlja Posušje, ali ne i za ambulante obiteljske medicine.

Slika 17 prikazuje kadrovsku strukturu zaposlenih u Domu zdravlja Posušje.

Slika 17: Kadrovska struktura zaposlenih u Domu zdravlja Posušje¹⁰⁴

¹⁰⁴ Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje

6.8.3 Oboljenja i broj oboljelih

Podaci o oboljenjima i broju oboljelih na općinskoj razini nisu dostupni s obzirom da se ne vodi evidencija istih.

6.8.4 Procjena rizika

Procjenu ugroženosti područja ŽZH od prirodnih i drugih nesreća (Županijska procjena ugroženosti), izradila je Županijska uprava za civilnu zaštitu (2010). Prema tom dokumentu područje ŽZH, time i područje Općine Posušje, podložno nizu mogućih prirodnih, tehničko-tehnoloških i ostalih nesreća koje uzrokuje čovjek svojim nesmotrenim aktivnostima.

Najveću prijetnju od prirodnih nesreća predstavljaju: potres, poplava, odroni zemljišta i rušenja, suša, tuča (led), epidemije ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti, oluja i mraz i snježni nanosi. Prijetnju od tehničko-tehnoloških nesreća predstavljaju: veliki požari: industrijskih i otvorenog prostora, rušenje ili prelijevanje brana na akumulacijama, ekspanzije ili eksplozije plinova i drugih opasnih tvari, onečišćenje zraka, vode i tla, industrijske nesreće.

Ostale prijetnje od nesreća većih razmjera su: mine i neeksplozirana ubojita sredstva (NUS), velike nesreće u cestovnom i zračnom prometu.

Procjenom ugroženosti Općine od prirodnih i drugih nesreća, koju je 28.12.2010. godine donio načelnik Općine ukazano je na nužnost provođenja planskih preventivnih i operativno-stručnih mjera zaštite i spašavanja, za postizanje spremnosti u odgovoru na prijetnje od prirodnih i drugih nesreća i ključnih opasnosti kod svih nositelja planiranja: zakonodavne i izvršne vlasti, pravnih osoba i građana.

Krajem 2011. godine Služba za gospodarstvo, obnovu, razvitak i civilnu zaštitu Općine Posušje donijela je Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Općini Posušje za razdoblje od 2012-2016. godine, koji je krenuo od postojeće situacije i ključnih problema sustava zaštite i spašavanja, povezujući sadašnjost i budućnost, kao ostvarivanje željenog cilja. Oslonac je na postojeću razvijenost upravnih i operativno-stručnih tijela, službi i postrojbi civilne zaštite.

Potrebno je u potpunosti funkcionalno integrirati postojeću nepovezanost značajnih elemenata sustava zaštite i spašavanja u službama i drugim tijelima uprave, osobito, u protupožarnoj zaštiti i vatrogastvu, zaštiti od poplava i spašavanju na vodi, higijensko-epidemioloških službi, zdravstvenih ekipa u okviru

službi hitne pomoći, kapacitete Oružanih snaga BiH, MUP-a i policije i drugih pravnih osoba od značenja za zaštitu i spašavanje da se ozbiljnije zakorači ka bitnim područjima zaštite i spašavanja u postizanju pripravnosti i spremnosti za uspješan odgovor na prijetnje od prirodnih i drugih nesreća.

---

7. ANALIZA PROBLEMA

7.1 UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA

- 1) Ne postoje novija mjerenja kakvoće zraka na području Općine, a dosadašnja mjerenja su imala nedovoljan vremenski rok,
- 2) Ne postoje podaci i mjerenja o emisijama iz prometa,
- 3) Velik je postotak zastupljenosti starih vozila (preko 10 godina starosti) u prometu, a posebno autobusa u javnom prometu i teretnih vozila,
- 4) Nerazvijena svijest stanovništva po pitanju čuvanja kvalitete zraka (lože se npr. gume, lož ulja i slično),
- 5) Nepostojanje tima/savjetnika za energetske efikasnost u Općini,
- 6) Nepostojanje sistema daljinskog grijanja. Na području Općine najvećim dijelom zastupljena su individualna ložišta,
- 7) Nepostojanje vlastitih i industrijskih energana s visokim stupnjem korisnosti,
- 8) Nepostojanje sistema stimulansa i destimulansa za povećanje energetske efikasnosti u kućanstvima i privredi, kao i stimuliranje zamjene fosilnih goriva domaćim gorivima iz obnovljivih izvora (npr. zamjena ugljena za pelet).

7.2 UPRAVLJANJE BUKOM

- 1) Ne postoje mjerenja okolne buke na području Općine, a posebno u blizini prometnica i rudnika gdje bi zagađenje bukom moglo biti izraženo (okolna buka se ne prati ni na razini FBiH i/ili županija).

7.3 UPRAVLJANJE VODAMA

- 1) Približno 1/3 stanovnika nema opskrbu vodom (stanovnici područja Rakitno, Vira i Zagorja),
- 2) Loše sanitarno-tehničko stanje lokalnih vodnih objekata, seoski i lokalni vodovodi pružaju relativno nizak standard vodoopskrbe,
- 3) Sistem javno-zdravstvene kontrole vode za piće nije zadovoljavajući (dezinfekcija vode i lokalnih vodnih objekata se ne vrši ili se vrši neredovno),
- 4) Nedostatak suvremene opreme za ispitivanje zdravstvene ispravnosti vode za piće.
- 5) Nepostojanje katastra objekata za vodovod, a koji bi trebao sadržavati sve relevantne podatke kako bi olakšao upravljanje nadležnim organima,
- 6) Nepostojanje registra (lokacija, izdašnost itd.) mjesnih izvorišta i hidro-geoloških istraživanja izvorišta;
- 7) Veliki gubici i stalni porast gubitaka u vodoopskrbnoj mreži; u 2014. godini gubitak u mreži iznosio je oko 70%,
- 8) Ne postoji gradska kanalizacija. Neažuriran projekt gradske kanalizacije za padaline i fekalne vode grada,
- 9) Ne postoji pročištač otpadnih voda,
- 10) Ne postoje podaci o kvaliteti površinskih voda,
- 11) Ne postoje podaci o kvaliteti podzemnih voda,

- 12) Podzemna geološka i hidro-geološka struktura ispod grada Posušja je u značajnoj mjeri zagađena fekalnim i otpadnim vodama iz propusnih septičkih jama što ima negativan učinak na sva izvorišta pitkih voda,
- 13) Emisije otpadnih voda iz industrijskih pogona i postrojenja (u manjem obimu),
- 14) Nepostojanje podataka o utjecaju poljoprivrednih aktivnosti (unos nutrijenata, herbicida i pesticida) na površinske vode,
- 15) Nedovoljna obaviještenost i razina svijesti kod stanovništva o kvaliteti vode za piće, potencijalnim rizicima te koristima redovnog održavanja i kontrole vodoopskrbnih objekata,
- 16) Nepostojanje podataka o tipu septičkih jama – pretpostavlja se da su nepropisno izgrađene.

7.4 UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM

- 1) Nije uspostavljeno praćenje stanja tala, kao ni praćenje načina korištenja zemljišta,
- 2) Nedostatak podataka o emisijama u zemljište tj. podaci o količinama pesticida, organskih i anorganskih đubriva te drugih kemikalija koje dospijevaju u tlo na godišnjoj razini, kao i podaci (pokazatelji) o zdravstvenom stanju zemljišta,
- 3) Problem kvaliteta zemljišta, a posebno kiselost zemljišta i veliki postotak zastupljenosti V i VI bonitetne kategorije,
- 4) Veliki broj nesaniranih rudničkih kopova; iskorištavanje litološke podloge za dobivanje boksitne rude gdje nakon i za vrijeme korištenja erozivni procesi napreduju vrlo brzo, tako da bujice odnose i tlo i supstrat te ugrožavaju podzemne vode,
- 5) Nepostojanje ispitivanja zemljišta sa aspekta kontaminacije teškim metalima,
- 6) Nepostojanje baze podataka za tla,
- 7) Nepostojanje Plana korištenja zemljišta,
- 8) Neažuriran katastar i nepostojanje zemljišne knjige,
- 9) Loša kvaliteta zemljišta, smanjena proizvodna sposobnost zemljišta,
- 10) Nedovoljna primjena dobrih poljoprivrednih praksi od strane poljoprivrednika, a u svrhu očuvanja kvalitetnih zemljišta.

7.5 UPRAVLJANJE OTPADOM

- 1) Općinska deponija "Konjovac" trenutno ne zadovoljava uvjete sanitarnog odlaganja, stoga predstavljaju opasnost za okoliš i ljudsko zdravlje,
- 2) Nekontrirano odlaganje svih vrsta otpada od strane nesavjesnih građana, sistemski neriješeno odvoženje otpada na čitavoj teritoriji Općine što uzrokuje formiranje novih divljih deponija te dolazi do zagađenja voda i tala,
- 3) Nedostatak velikih kontejnera za krupni otpad, nedovoljan broj godišnjih akcija zbrinjavanja krupnog otpada što uzrokuje formiranje divljih deponija,
- 4) Neuređeno sakupljanje i sortiranje otpada, nedovoljan broj posebnih kontejnera za pojedine vrste otpada (zeleni otoci, niše itd.),
- 5) Komunalno poduzeće ne ostvaruju stupanj naplate koji bi im osigurao financijsku održivost sistema, neredovan rad komunalnog inspektora,
- 6) Nepostojanje infrastrukture (reciklažno dvorište) i operatera za privremeno zbrinjavanje opasnog otpada (otpadna ulja, zauljeni otpad, akumulatori i baterije, EE otpad itd.),
- 7) Nedovoljna kontrola (inspekcijski nadzor) nad pravnim subjektima koji generiraju opasni otpad i posebne kategorije otpada,
- 8) Općina Posušje nema izrađen Plan upravljanja otpadom,

-
- 9) Nedovoljan stupanj svijesti građana po pitanju otpada, nedovoljna edukacija i obrazovanje, neadekvatno odlaganje otpada.

7.6 UPRAVLJANJE ŠUMSKIM EKOSISTEMIMA

- 1) Ukupne površina šuma kao i obrazac šumo-posjedovnih odnosa u Općini Posušje nisu poznati,
- 2) Nije donesena ŠGO za šume i šumsko zemljište u privatnom vlasništvu,
- 3) Struktura šuma je nepovoljna sa četiri puta većim površinama izdanačkih šuma od površina visokih šuma,
- 4) Površina (15,20 ha) šumskog zemljišta tj. visokih bukovih šuma kontaminirana minama,
- 5) Ne vrši se redovito i sustavno praćenje šumskih požara,
- 6) Podaci o podnesenim prijavama i otuđenom drvetu u novijem periodu (bespravne sječe, bespravni promet, uzurpacije i drugo) nisu dostupni.
- 7) Oštećena stabla tj. velike štete u šumama nastale šumarskom strukom (većinom mehanizacijom),
- 8) Etat se realizira samo na jednom dijelu predviđenih površina što izaziva velike štete kako na dijelu gdje je realiziran, tako i na dijelu gdje nije realiziran,
- 9) Na znatnom dijelu područja katastarski spisi nisu ažurni kao ni zemljišne knjige, tako da granične linije državnog i privatnog vlasništva nije moguće utvrditi ili bar korektno utvrditi,
- 10) Gubitak ekosistemskih usluga šuma.

7.7 UPRAVLJANJE BIOLOŠKOM RAZNOLIKOŠĆU

- 1) Nedostatak podataka o vrstama flore, faune i gljiva te tipovima staništa na cjelokupnom prostoru Općine – nije izvršena inventarizacija,
- 2) Nije uspostavljeno praćenje stanja biološke raznolikosti,
- 3) Nije uspostavljeno praćenje stanja i kontrola invazivnih vrsta,
- 4) Nedovoljni resorni i kadrovski kapaciteti za pitanja zaštite prirode u Općini,
- 5) Nedovoljan inspekcijski nadzor u oblasti zaštite prirode i prirodnih resursa,
- 6) Nedovoljna izdvajanja budžetskih sredstava za zaštitu prirode i prirodnog nasljeđa,
- 7) Nerazvijena svijest po pitanju očuvanja i zaštite prirode i prirodnog nasljeđa,
- 8) Nedovoljan angažman nevladinog sektora po pitanju očuvanja i zaštite prirode i prirodnog nasljeđa.

7.8 REZULTATI ANKETE STANOVNIŠTVA O OCJENI STANJA ŽIVOTNE SREDINE U OPĆINI POSUŠJE

Za potrebe izrade dokumenta LEAP Posušje 2016.-2026. godine, izvršeno je anketiranje stanovništva Općine Posušje sa ciljem ispitivanja mišljenja građana o stanju okoliša i analize razine svijesti građana o okolišu u Općini. Anketiranje je izvršeno tijekom lipnja i srpnja 2016. godine.

Uzimajući u obzir populaciju od 20.477 stanovnika u Općini Posušje¹⁰⁵, pri razini pouzdanosti od 95 % i intervalu pouzdanosti od 10, minimalna veličina uzorka anketiranja za potrebe LEAP-a Općine Posušje iznosila je 96 stanovnika (ispitanika).

Kao metoda za prikupljanje primarnih podataka izabran je anketni upitnik. Anketni upitnik za istraživanje javnog mišljenja o stanju okoliša u Općini Posušje sadržavao je set demografskih pitanja i pitanja o socioekonomskoj pozadini ispitanika, razini informiranosti ispitanika i načinu informiranja o pitanjima okoliša, mišljenja i ocjene stanja različitih prirodnih resursa i komponenti okoliša, identifikaciju najvećih

---

¹⁰⁵ Agencija za statistiku, Preliminarni rezultati Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u BiH u 2013. godini, 2014

zagađivača i problema u okolišu, ocjenu dosadašnjeg rada i očekivanja od nadležnih organa u sektoru okoliša i dr. Anketni upitnik imao je ukupno 22 pitanja. Anketni upitnik priložen je kao prilog ovog dokumenta.

Anketni upitnik distribuiran je na dva načina, i to:

- U tiskanoj formi dostavljen je općinama i mjesnim zajednicama, koje su animirale stanovništvo na popunjavanje upitnika,
- U elektronskoj (web) formi na web linku: <http://www.enova.ba/Anketa-LEAP.html>, a distribuiran je preko društvenih mreža (facebook), internet stranica i foruma Općine Posušje.

Rezultati ankete su analizirani putem IBM SPSS statističkog softwera (eng. *Statistical Package for the Social Sciences*) i MAXQDA softwera za analizu kvalitativnih podataka (otvorenih pitanja).

Ukupno je prikupljeno 77 uredno ispunjenih anketnih upitnika (stopa odgovora iznosila je 80,2 %).

Tablica 22 prikazuje anketne upitnike prema podrijetlu tj. naselju. Najveći broj anketa ispunjen je u Posušju, Sutini, Rakitnu te Viru.

Tablica 22: Anketni upitnici prema porijeklu (naselju)

Naselje/Grad	Učestalost (frekvencija)	Postotak
Broćanac	10	13.0
Čitluk	1	1.3
Gradac	10	13.0
Gronji Jukići	2	2.6
Kovači	1	1.3
Meljakuša	2	2.6
Osoje	3	3.9
Posušje	11	14.3
Rastovača	2	2.6
Sutina, Raktino	11	14.3
Tribistovo	2	2.6
Vinjani	2	2.6
Vir	11	14.3
Zagorje	8	10.4
Zlopaše	1	1.3
Total	77	100,0

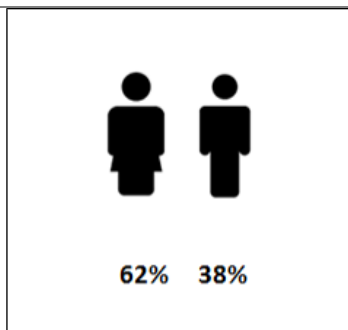
Tablica 23 prikazuje anketne upitnike prema posrijetlu tj. naselju. Najveći broj anketa ispunjen je u mjesnim zajednicama Sutina i Vir.

Tablica 23: Anketni upitnici prema podrijetlu (mjesnoj zajednici)

Naselje/Grad	Učestalost (frekvencija)	Postotak
Broćanac	10	13.0
Čitluk	1	1.3
Gradac	10	13.0
Osoje	3	3.9
Posušje	9	11.7
Posušje jug	4	5.2
Posušje zapad	4	5.2
Rastovača	2	2.6
Sutina	11	14.3
Tribistovo	2	2.6
Vinjani	2	2.6
Vir	11	14.3
Zagorje	8	10.4
Total	77	100,0

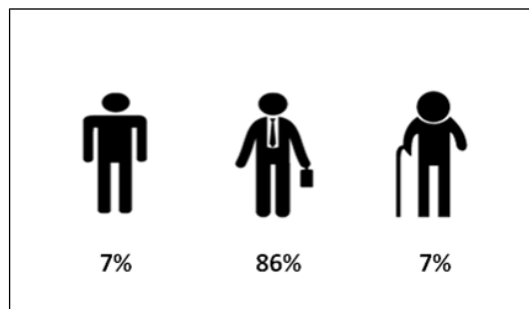
Demografske i socioekonomske informacije o ispitanicima:

Odnos spolova u uzorku iznosio je 62:38 %, u korist muškaraca (Slika 18).

Slika 18: Ispitanici prema spolu

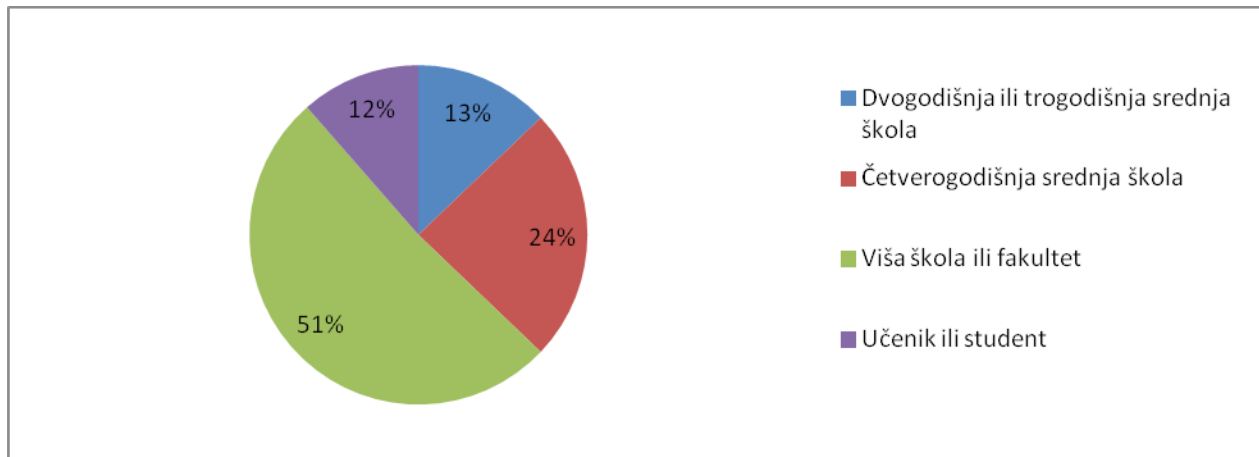
Najmlađi ispitanik u uzorku imao je 18 godina za vrijeme anketiranja, dok je najstariji ispitanik imao 81 godinu. Prosjek godina ispitanika u uzorku iznosi 40 godina. Slika 19 prikazuje ispitanike prema starosnim grupama. Najzastupljenija je starosna grupa zrele populacije (20- 59 godina) sa 86 % (N=66), dok je stare populacije i mlada populacije¹⁰⁶ podjednako zatupljena u uzorku.

Slika 19: Ispitanici po starosnim grupama

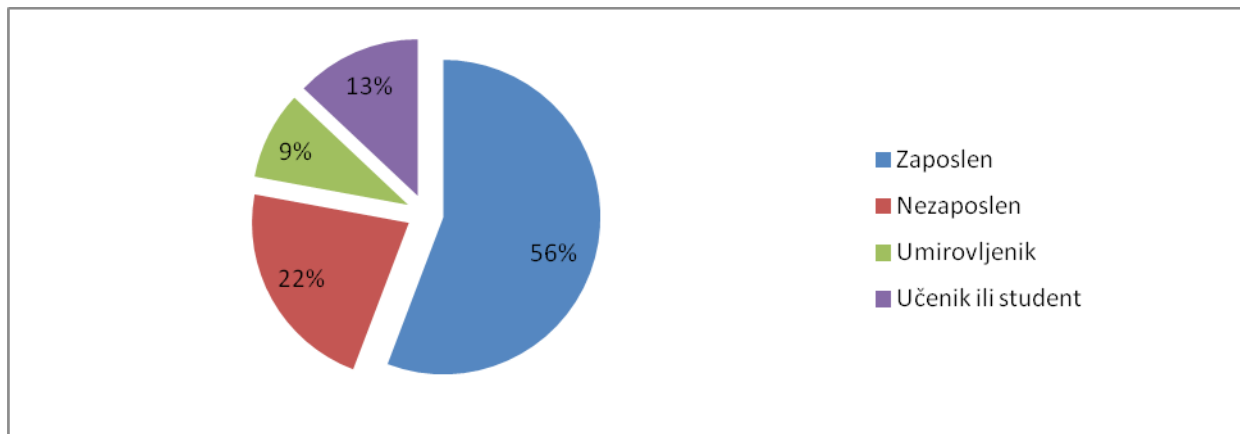
Četvrtina ispitanika ima diplomu četverogodišnje srednje škole (N=17, 22%), dok skoro polovina ispitanika ima diplomu više škole ili fakulteta (N=36,47%). Najmanju zastupljenost u uzorku imaju ispitanici sa završenom osnovnom školom ili bez formalnog obrazovanja (N=3, 4%). Jedan dio ispitanika (N=8, 10%) još je u procesu obrazovanja. prikazuje ispitanike prema razini obrazovanja.

¹⁰⁶ Ispitanici su imali minimalno 18 godina, tj. ispitanici su morali biti punoljetni za ispunjavanje anketnog upitnika.

Grafikon 2: Ispitanici prema razini obrazovanja

U uzorku su najzastupljeniji ispitanici koji su zaposleni (N= 43, 56%), dok je nezaposlenih ispitanika manje (N=17, 22%). 9 % ispitanika su umirovljenici, dok je 13 % učenika ili studenata.

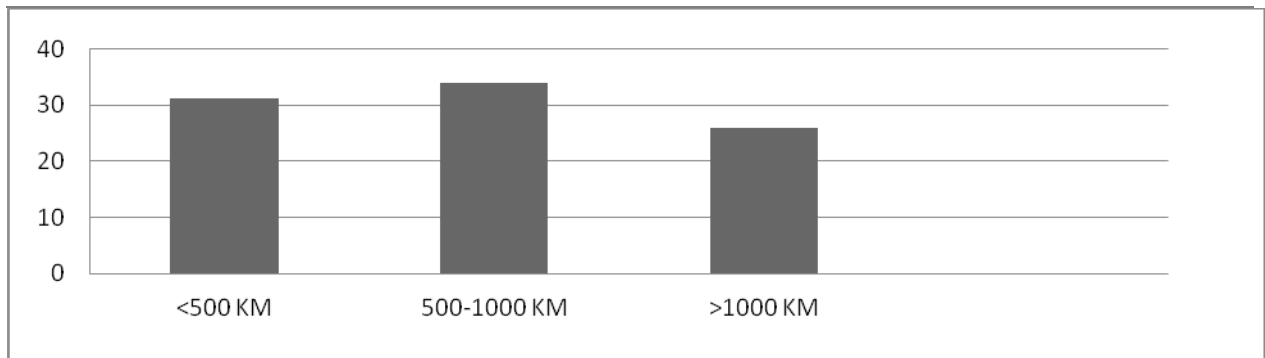
Grafikon 3: Radni status ispitanika

Najviše ispitanika ima primanja u rasponu od 500-1000 KM (N=26, 34%). Skoro trećina ispitanika ima primanja manja od 500 KM (N=24, 31%), dok četvrtina ispitanika ima primanja >1000 KM (N=20, 26%). Prema osnovnom setu pokazatelja siromaštva Agencije za statistiku BiH, koji je usklađen sa EU standardima, svako šesto kućanstvo u FBiH je siromašno (16% siromašnih kućanstava u FBiH) i svaki peti pojedinac je siromašan u FBiH (17% siromašnih pojedinaca u FBiH).¹⁰⁷ Uzimajući u obzir da je linija siromaštva u FBiH u 2011. godini iznosila 416.40 KM mjesečno po ekvivalentu odrasle osobe¹⁰⁸, skoro trećina ispitanika u uzorku je na granici siromaštva ili se može smatrati siromašnom.

Grafikon 4 prikazuje ispitanike prema visini mjesečnih prihoda.

¹⁰⁷ Agencija za statistiku BiH, Izvještaj o potrošnji kućanstava 2011. Sarajevo, 2011 (posljednji izvještaj objavljen je u 2011. godini)

¹⁰⁸ Federalni zavod za statistiku, Priopćenje, br 21.3. Sarajevo, 2012

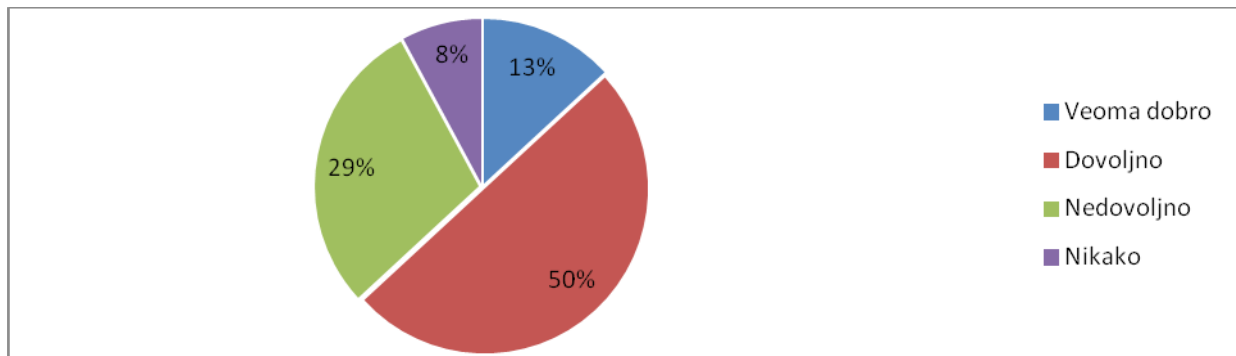

Grafikon 4: Ispitanici prema visini mjesečnih prihoda

Najveći broj ispitanika živi na selu (76,6 %), zatim u gradu Posušju (14,3 %) te najmanje njih u prigradskim naseljima (9,1 %).

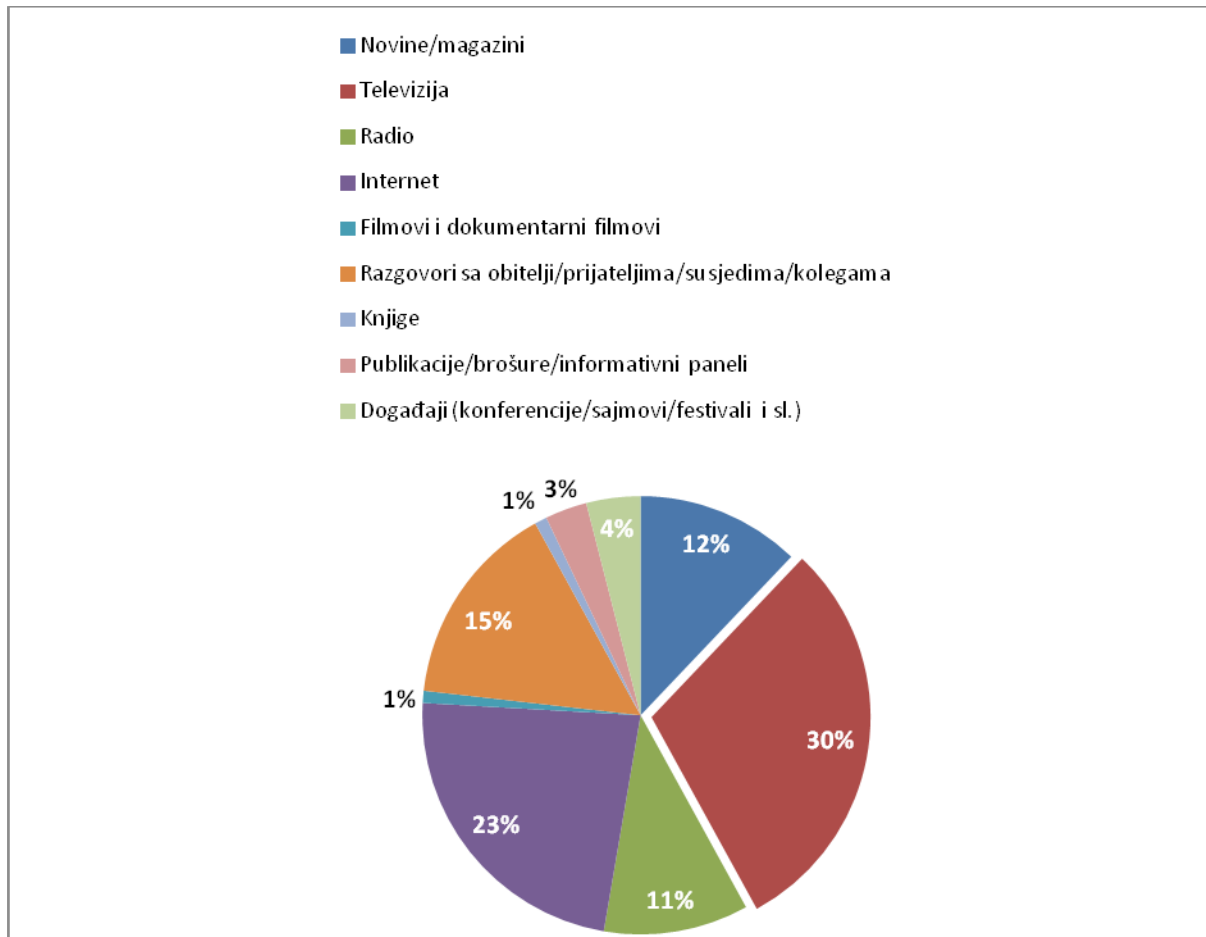
Razina informiranosti ispitanika i način informiranja o pitanjima okoliša:

Polovina ispitanika smatra da je dovoljno informirana o stanju okoliša u njihovoj Općini (N=38, 50 %) dok 13 % ispitanika smatra da su veoma dobro informirani o stanju okoliša. Više od četvrtine ispitanika smatra da je nedovoljno informirana (N=22,29 %), dok 8 % ispitanika navodi da nije nikako informirana o pitanjima okoliša.

Grafikon 5: Nivo informiranosti ispitanika o stanju okoliša

Ispitanici su mogli dati više od jednog odgovora na pitanje anketnog upitnika koji se odnosi na izvore informiranja o stanju okoliša. Prema odgovorima ispitanici se najviše informiraju o okolišnim pitanjima putem televizije, interneta te kroz neformalne razgovore sa članovima obitelji, prijateljima, susjedama, kolegama. Određeni broj ispitanika kao odgovor navodi i šetnje i osobne opservacije.

Grafikon 6: Način informiranja ispitanika po pitanju okoliša

Skoro svaki ispitanik (osim dva) navodi da mu je važno da je informiran o stanju okoliša (N=75, 98 %).

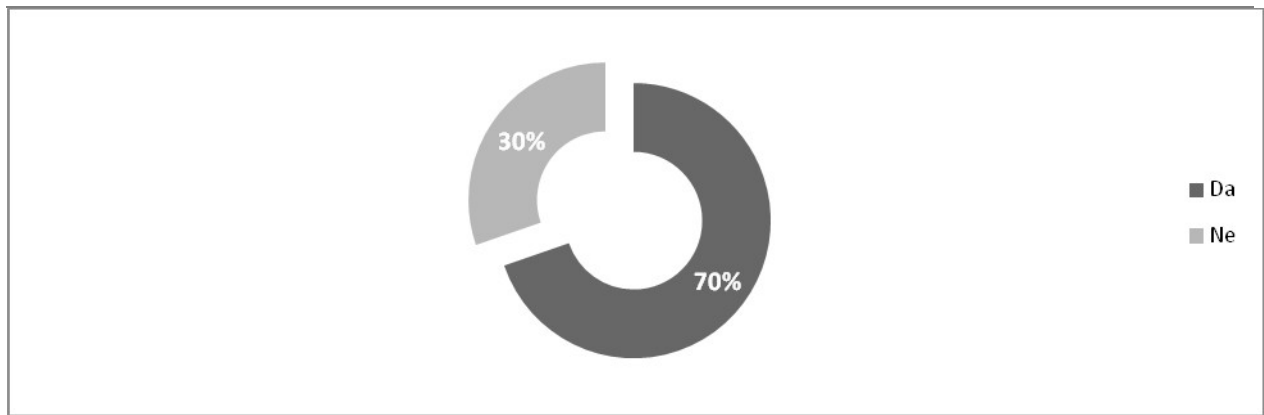
Važnost pitanja (stanja) okoliša:

Više od polovine ispitanika smatra da je stanje okoliša njima osobno jako važno pitanje (N=48, 62 %), dok je za četvrtinu ispitanika ovo pitanje važno (N=22, 29%). Tri ispitanika navode da je njima osobno stanje okoliša nevažno (4%). Četiri ispitanika su neopredijeljeni (zaokružili su odgovor niti važno niti nevažno).

Stanje okoliša prema navodima ispitanika:

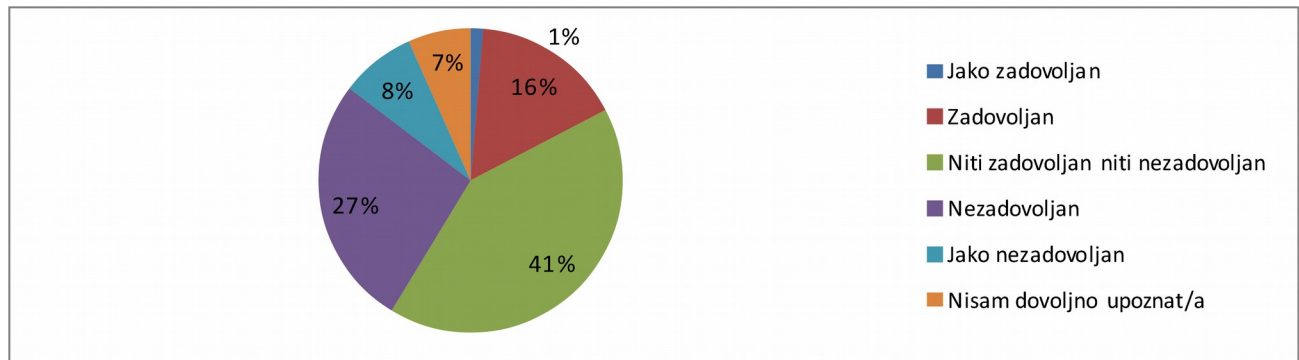
Okolo dvije trećine ispitanika smatra da stanje okoliša ugrožava njihovo zdravlje (N= 53, 69 %) dok jedna trećina ispitanika smatra da to nije slučaj (N=23, 30 %). Grafikon 7 prikazuje odgovore na pitanje „Smatrate li da stanje okoliša u Vašoj Općini ugrožava Vaše zdravlje?“.

Grafikon 7: Odgovor na pitanje „Smatrate li da stanje okoliša u Vašoj Općini ugrožava Vaše zdravlje?“

Najveći broj ispitanika je neopredijeljen po pitanju zadovoljstva sa stanjem okoliša u njihovoj Općini (N= 31, 41 %), dok je četvrtina ispitanika nezadovoljna sa stanjem okoliša u njihovoj Općini (N=20, 27 %). prikazuje zadovoljstvo ispitanika sa stanjem okoliša u njihovoj Općini.

Grafikon 8: Zadovoljstvo ispitanika sa stanjem okoliša u njihovoj Općini

Varijabla zadovoljstva ispitanika sa stanjem okoliša statistički značajno korelira sa varijablom mjesta življenja, što ukazuje na to da su ispitanici koji žive na selima i u prigradskim naseljima uglavnom više zadovoljni sa stanjem okoliša, nego oni koji žive u gradu ($r= 0,325$, $p=0,01$).

Mišljenja i ocjena stanja različitih prirodnih resursa i komponenti okoliša:

Ispitanici su kroz set pitanja u anketnom upitniku trebali ocijeniti stanje različitih prirodnih resursa i komponenti okoliša (stanje vodnih resursa, stanje zraka, stanje poljoprivrednog zemljišta, stanje šumskih ekosistema te stanje biološke raznolikosti). Ocjene su bile definirane na sljedeći način: 1 (apsolutno nezadovoljavajuće), 2 (nezadovoljavajuće), 3 (niti zadovoljavajuće niti nezadovoljavajuće), 4 (zadovoljavajuće) i 5 (apsolutno zadovoljavajuće).

Ispitanici su, u prosjeku, najbolje ocijenili stanje zraka (sa prosječnom ocjenom 3,68) dok su najlošije ocijenili stanje vodnih resursa (sa prosječnom ocjenom 2,97).

Tablica 24 prikazuje prosjek ocjena stanja različitih prirodnih resursa i komponenti okoliša prema odgovorima ispitanika.

Tablica 24: Prosječne ocjene stanja različitih prirodnih resursa i komponenti okoliša prema odgovorima ispitanika

Stanje	Broj ispitanika koji je odgovorio na pitanje	Minimalna ocjena u uzorku	Maksimalna ocjena u uzorku	Prosjek ocjena u uzorku
Stanje vodnih resursa	77	1	5	2.97
Stanje šumskih resursa	77	1	5	3.17
Stanje poljoprivrednog zemljišta	75	1	5	3.29
Stanje biološke raznolikosti	77	1	5	3.29
Stanje zraka	77	1	5	3.68

Identifikacija najvećih zagađivača i problema u okolišu:

Ispitanici su kroz set pitanja mogli identificirati najveće probleme u Općini, kao i identificirati i najveće zagađivače u Općini. Ova pitanja su bila kombinacija zatvorenih pitanja sa već ponuđenim odgovorima (gdje su ispitanici mogli navesti maksimalno tri problema ili zagađivača) i otvorenih pitanja (gdje su ispitanici mogli napisati druge probleme/zagađivače koji nisu bili navedeni).

Na pitanje da navedu koji problemi ih najviše brinu u Općini Posušje ispitanici su mogli dati sljedeće ocjene: 1 (uopće me ne brine), 2 (ne brine me), 3 (neutralan sam), 4 (brine me), 5 (jako me brine).

Okolišni problemi koji u prosjeku najviše brinu stanovnike Općine Posušje su: nepostojanje odgovarajuće kanalizacijske infrastrukture, upotreba genetički modificiranih organizama (GMO) u poljoprivredi, kemijsko zagađenje, zagađenje vode, poljoprivredno zagađenje, otpad, zagađenje zraka te nedostatak kvalitetne vode za piće. Okolišni problemi koje najmanje brinu ispitanike su: mine, svjetlosno zagađenje i zagađenje bukom.

prikazuje ocjenu okolišnih problema prema ispitanicima.

Tabela 25: Ocjena okolišnih problema prema ispitanicima

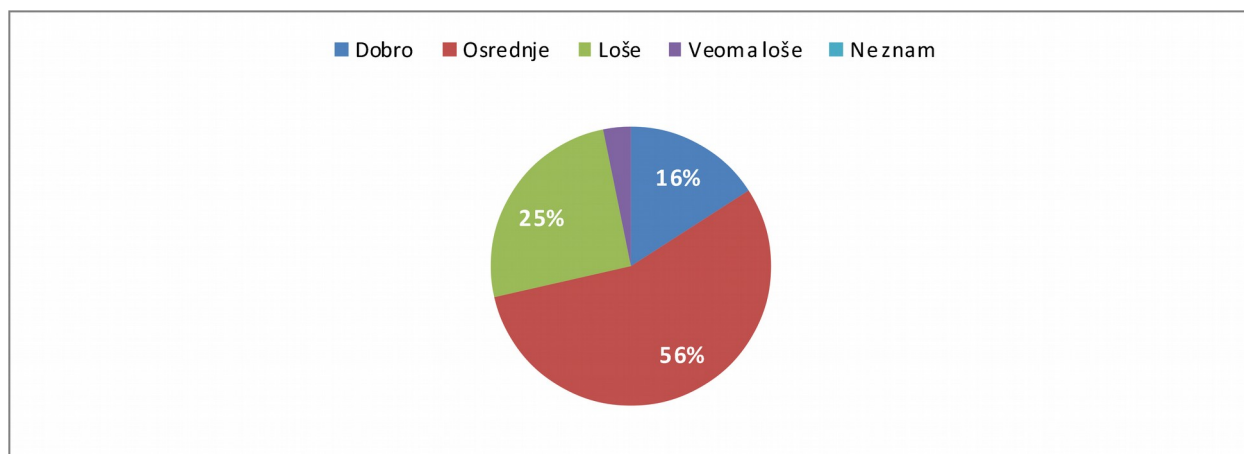
Okolišni problem	Broj ispitanika koji je odgovorio na pitanje	Minimalna ocjena u uzorku	Maksimalna ocjena u uzorku	Prosjek ocjena u uzorku
Nepostojanje odgovarajuće kanalizacijske infrastrukture	77	1	5	4.35
GMO	77	1	5	4.29
Kemijsko zagađenje	76	2	5	4.29
Zagađenje vode	76	2	5	4.28
Poljoprivredno zagađenje	77	2	5	4.21
Otpad	75	1	5	4.09
Zagađenje zraka	77	1	5	4.08
Nedostatak kvalitetne vode za piće	76	1	5	4.08
Nedostatak parkovskih rekreacijskih površina	76	1	5	4.04
Sječa krčenje šuma	76	1	5	4.00
Crpljenje neobnovljivih resursa	76	1	5	3.92
Prirodne katastrofe	77	1	5	3.91
Veliki zahvati u prostoru	75	1	5	3.91
Transport	75	1	5	3.72
Klimatske promjene	73	1	5	3.70
Urbani problemi	74	1	5	3.65
Gubitak biodiverziteta	75	1	5	3.55
Zagađenje bukom	76	1	5	3.39
Svjetlostno zagađenje	76	1	5	3.29
Mine	76	1	5	3.20

Najveći broj ispitanika, njih 62 %, navodi da je najveći uzrok zagađenja neprimjereno odložen otpad (nesanitarne i divlje deponije), 49% ispitanika navodi kao najvećeg zagađivača kućanstva i industrije kroz ispuštanje neprečišćenih kanalizacijskih voda u vodotoke, 43 % ispitanika navodi kao najvećeg

zagađivača cestovni promet tj. vozila koja sudjeluju u prometu, a 42 % ispitanika smatra da su industrijski pogoni najveći zagađivači. Emisije iz kućnih ložišta i kotlovnica te neredovan odvoz otpada nisu značajan uzrok zagađenja okoliša prema ispitanicima.

Ocjena dosadašnjeg rada nadležnih organa i očekivanja od nadležnih organa u sektoru okoliša:

Ispitanici su većinom davali osrednju ocjenu dosadašnjeg rada nadležnih organa u sektoru okoliša (56 %). Četvrtina (28%) ispitanika smatra da nadležni organi u sektoru okoliša rade loše ili veoma loše posao iz svojih nadležnosti, dok 16 % ispitanika smatra da nadležni organi u sektoru okoliša rade dobro posao iz svojih nadležnosti.

Grafikon 9: Ocjene rada nadležnih organa u sektoru okoliša

Tablica 26 prikazuje Frekvencije (učestalost) navoda ispitanika vezanih za očekivanja od nadležnih organa u oblasti okoliša u Općini Posušje.

Tablica 26: Očekivanja od nadležnih organa u sektoru okoliša prema navodima ispitanika

Prioritet	Očekivanja od nadležnih organa u sektoru okoliša prema navodima ispitanika	Frekvencija (učestalost) navoda
1.	Veći angažman Općine po pitanju okoliša te jačanje službe i zaposlenika koji rade na ovim pitanjima (obuke, treninzi i slično)	18
2.	Izgradnja kanalizacijske mreže sa pročišćivačem	12
3.	Upravljanje otpadom i izgradnja sanitarne deponije, rješavanje divljih deponija	10
4.	Provođenje zakona o zaštiti okoliša i ojačati inspekcijski nadzor (djelovati lokalno u suradnji s mjesnim zajednicama, posebno obratiti pažnju na paljenje smeća i korova u proljeće)	6
5.	Zaštita i unapređenje stanja voda (rješenje otpadnih voda)npr. Rijeke Ugrovače	3
6.	Saniranje vodovodne mreže i poboljšanje vodoopskrbe	3
7.	Održivo upravljanje	2
8.	Uređivanje i čišćenje javnih površina (komunalna čistoća, postavljanje kontejnera, uređenje parkova, šetnica, pješačkih staza i sl.)	1
9.	Toplifikacija i energetska efikasnost javnih objekata (toplane, energetska efikasnost javnih objekata iSl.) i kućanstava	1
10.	Veći udio obnovljivih izvora električne energije (solarni paneli)	1
11.	Spriječiti izgradnju ilegalnih objekata	1

Problemi koje treba prioritetno rješavati po odgovorima ispitanika:

1. Problem odlaganja otpada (sanitarna deponija) te divlje deponije (34 %),
2. Izgradnja kanalizacije (31 %),

3. Pročištač vode (31 %),
4. Vodoopskrba (10 %),
5. Čišćenje javnih površina (8 %).

Zaključci analize ankete za istraživanje javnog mišljenja o stanju okoliša u Općini Posušje:

1. Najugroženiji prirodni resurs u Općini Posušje su vode.
2. Najveći okolišni problem u Općini Posušje je nepostojanje odgovarajuće kanalizacijske infrastrukture.
3. Najveći uzrok zagađenja u Općini Posušje je neprimjereno odložen otpad (nesanitarne i divlje deponije).
3. Najveće očekivanje ispitanika od nadležnih organa u oblasti okoliša u Općini Posušje je veći angažman Općine po pitanju okoliša te jačanje službe i zaposlenika koji rade na ovim pitanjima (obuke, treninzi i slično).
4. Najveći prioritet u rješavanju okolišnih problema jeste problem odlaganja otpada (sanitarna deponija) te divlje deponije.

8. AKCIJSKI PLAN

Oblast	Mjera/Projekt	Odgovoran	Procijenjena finansijska sredstva (KM)	Potencijalni izvor finansijskih sredstava
Upravljanje kvalitetom zraka	Izvršiti barem jedno mjerenje kakvoće zraka mobilnom mjernom stanicom u trajanju od 30 dana.	Općina Posušje	10.000	Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Fond za zaštitu okoliša FbiH
	Izvršiti barem jedno mjerenje emisija iz prometa na magistralnim prometnicama.	Općina Posušje	10.000	Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Fond za zaštitu okoliša FbiH
	Imenovati savjetnika za energetska efikasnost u Općini.	Općina Posušje	/	/
	Pripremiti brošure i materijale na više jezika sa najvažnijim informacijama i rezultatima dosadašnjih mjerenja potencijala vjetroenergije i drugih obnovljivih izvora energije na području Općine za potencijalne investitore.	Općina Posušje	5.000	Općina
	Podizanje svijesti i educiranje lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja kvaliteta zraka (posebno s aspekta paljenja različitih materijala npr. guma ili loženja lož ulja i slično).	Općina Posušje	15.000	Općina Fond za zaštitu okoliša FbiH
Buka	Izvršiti barem jedno mjerenje buke na 3 lokaliteta (magistralna cesta, rudnički kop u blizini naselja i sl.) u planskom periodu .	Općina Posušje	5.000	Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Fond za zaštitu okoliša FbiH
Upravljanje vodama	Završetak izgradnje vodoopskrbnog sistema Rakitno	Općina Posušje	1.500.000	Općina Međunarodna finansijska sredstva
	Završetak izgradnje vodoopskrbnog sistema Tribistovo	Općina Posušje	220.000	Općina Međunarodna finansijska sredstva
	Završetak izgradnje vodoopskrbnog sistema Vir	Općina Posušje	1.200.000	Općina Međunarodna finansijska sredstva
	Završetak izgradnje vodoopskrbnog sistema Zagorje	Općina Posušje	800.000	Općina Međunarodna finansijska sredstva

	Sanacija gubitaka u vodovodnoj mreži i eliminacija priključaka "na crno".	Općina Posušje JP Vodovod d.o.o. Posušje	n/a	Općina JP Vodovod d.o.o. Posušje Općina Međunarodna financijska sredstva
	Izrada hidrogeološke karte podzemnih tokova	Općina Posušje	30.000	Općina Međunarodna financijska sredstva
	Poboljšati sistem javno-zdravstvene kontrole vode za piće.	JP Vodovod d.o.o. Posušje	10.000/ god.	JP Vodovod d.o.o. Posušje Općina Međunarodna financijska sredstva
	Uspostava katastra objekata te vodoopskrbu sa svim relevantnim podacima, redovno ažuriranje istog te dostavljanje podataka Općini Posušje.	JP Vodovod d.o.o. Posušje	5.000	JP Vodovod d.o.o. Posušje Općina
	Uspostava registra mjesnih izvorišta i hidrogeoloških ispitivanja izvorišta (lokacija, izdašnost i druge informacije) u Općini Posušje.	Općina Posušje	10.000	Općina
	Ažurirati dokumentaciju projekta gradske kanalizacije za padaline i fekalne vode grada te započeti izgradnju kanalizacijskog sustava.	Općina Posušje	Kanalizacijski sustav I faza: 16.099.011,00 KM 2. Kanalizacijski sustav faza II: 4.714.781,00 KM 3. Kanalizacijski sustav faza III: 5.868.040,00 KM 4. Kanalizacijski sustav faza IV: 4.019.435,00 KM	Općina Međunarodna financijska sredstva
	Kupovina uređaja i puštanje u pogon pročištača otpadnih voda.	Općina Posušje	n/a	Općina Međunarodna financijska sredstva
	Smanjiti emisije otpadnih voda iz industrijskih pogona i postrojenja, implementirati odredbe iz okolišnih dozvola i primjena BAT-ova.	Industrijski pogoni i postrojenja	n/a	Subvencioniranje Općine
Upravljanje zemljištem	Izrada karte bonitetnih kategorija tala sa komentarom za područje Općine.	Općina Posušje	10.000	Općina
	Provesti ispitivanje zemljišta sa aspekta kontaminacije teškim metalima na bar tri lokacije (npr. Zagorje, Rakitno, Tribisovo tj. u blizini naselja i poljoprivrednih površina).	Općina Posušje	10.000	Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Uspostaviti bazu podataka za tlo u Općini .	Općina Posušje	5.000	Općina

	Pripremiti Plan korištenja zemljišta i iskomunicirati dobre prakse korištenja zemljišta sa poljoprivrednicima na području Općine.	Općina Posušje	15.000	Općina
	Ažurirati i urediti katastar.	Općina Posušje	n/a	Općina
	Uspostaviti zemljišne knjige.	Općina Posušje	n/a	Općina
	Sanirati rudničke kopove .	Općina Posušje	n/a	Općina Međunarodna financijska sredstva
Upravljanje otpadom	Izraditi Glavni projekat sanacije općinske deponije "Konjovac" u cilju dobijanja građevinske dozvole i početka radova na sanaciji iste.	Općina Posušje	70.000	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Međunarodna financijska sredstva
	Postaviti još najmanje 10 zelenih otoka.	JP Vodovod d.o.o. Posušje Ladanušić čistoća d.o.o. Rakitno	30.000	Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Izraditi elaborat uvođenja druge kante za ambalažni otpad za sva kućanstva i sortirnice ambalažnog otpada.	Općina Posušje JP Vodovod d.o.o. Posušje Ladanušić čistoća d.o.o. Rakitno	2.500	Općina
	Odrediti lokaciju Centra za gospodarenje otpadom koji je prilagođen regionalnom konceptu odlaganja (što bliže centru Općine radi smanjenja troškova odvoza otpada) i izraditi investicijsko - tehničku i okolinsku dokumentaciju radi obezbjeđenja potrebnih dozvola (urbanistička, okolinska i građevinska dozvola). Unutar Centra za upravljanje otpadom pored sortirnice za komunalni otpad, predvidjeti i reciklažno dvorište sa infrastrukturom za skladištenje opasnih vrsta otpada (otpadna ulja i zauljeni otpad, EE otpad itd).	Općina Posušje	70.000	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Fond za zaštitu okoliša FBiH Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Međunarodna financijska sredstva

	Izgraditi Centar za gospodarenje otpadom i reciklažno dvorište unutar istog.	Općina Posušje	2.500.000	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Fond za zaštitu okoliša FBiH Općina Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH Međunarodna finansijska sredstva
	Pojačati kontrolu putem češćeg inspekcijskog nadzora nad privrednim subjektima kao i kućanstvima radi kontrole odlaganja komunalnog otpada i krupnog otpada.	Općina Posušje	/	Općina
	Organizirati radionice, seminare u cilju edukacije i jačanja javne svijesti po pitanju otpada. Razvoj svijesti u djece, mladih i ostalih građana.	Općina Posušje	3.000/god.	Općina Fond za zaštitu okoliša Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Saniranje divljih deponija na području općine Posušje	Općina Posušje Mjesne zajednice	20.000/god.	Općina
Upravljanje šumskih ekosistemima	Donijeti ŠGO za šume i šumsko zemljište u privatnom vlasništvu.	Konzultantska kompanija	20.000	Subvencioniranje Općine Ministarstvo gospodarstva (Šumarska uprava)
	Uspostaviti nadzor šumskih požara na području Općine.	Šumsko-gospodarsko društvo ŽZH d.o.o. Posušje	/	/
	Uspostaviti nadzor o podnesenim prijavama i otuđenom drvetu (bespravne sječe, bespravni promet, uzurpacije i dr.) te izvještavati relevantne institucije na višim razinama.	Šumsko-gospodarsko društvo ŽZH d.o.o. Posušje Čuvarska služba Šumarske uprave	/	/
	Animirati inspekciju i osigurati veći inspekcijski nadzor nad sječama šuma.	Općina Posušje	/	/
	Pošumljavanje goleti i opožarenih površina.	Općina Posušje	5.000/ godišnje	Šumsko-gospodarsko društvo ŽZH d.o.o. Posušje Subvencioniranje Općine Ministarstvo gospodarstva (Šumarska uprava)
	Upravljanje biološkom raznolikošću	Projekt identifikacije i rasprostranjenosti invazivnih vrsta na području Općine.	Konzultantska kompanija NVO	15.000

	Pripremiti lovno-privredne osnove za sva lovna privredna društva.	Lovno-privredna društva	10.000/dokumentu	Ministarstvo gospodarstva (Šumarska uprava)
	Istraživati vrste flore, faune i gljiva te tipova staništa na području Općine.	Konzultantska kompanija NVO	5.000/projektu	Fond za zaštitu okoliša FBiH Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Pratiti stanje bar tri indikatorske vrste u PP Blidinje na području Općine.	Naučno-istraživačke institucije NVO	5.000/projektu	Fond za zaštitu okoliša FBiH Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Povećati kadrovske kapacitete u Općini te imenovati i educirati službenike u oblasti zaštite prirode i procjena utjecaja na okoliš.	Općina	5.000/edukaciji	Općina
	Podizanje javne svijesti o važnosti zaštite prirode/biološke raznolikosti.	NVO Općina	15.000	Fond za zaštitu okoliša FBiH Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH
	Povećati broj košnica pčela u Općini (razvoj pčelarstva).	NVO Općina Poljoprivredna zadruga	15.000/god.	Općina
	Povećati broji površine voćnjaka (autohtono voće) u Općini.	NVO Općina Poljoprivredna zadruga	n/a	Općina
Generalno	Edukacije i stručna usavršavanja zaposlenika Općine u sektoru okoliša.	Općina	5.000/god.	Općina

9. PRILOZI

9.1 Prilog 1. Kodovi i klasifikacija tipova tala Pedološke karte Općine Posušje

Tabela 27: Kodovi i klasifikacija tipova tala prema pedološkoj karti Općine Posušje

Klasa	Naziv	Objašnjenje	Broj na karti
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na jedrim vapnencima	48
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Eutric Cambisols	Eutric Kambisol	Smeđe tlo na jedrim vapnencima i dolomitima	22
Eutric Leptosols	Terra Rossa	Crvenica vrlo plitka i plitka na jedrim vapnencima	27
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko, erodirano tlo na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol +Regosol	Rendzina na jedrom vapnencu i deluvijalno tlo vrtača	48
Eutric Cambisols	Kalkokambisol	Smeđe koluvijalno antropogenizirano skeletno tlo na jedrim vapnencima	22
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Calcic Gleysols	Eugley	Mineralno-močvarno glejno karbonatno tlo	4
Calcaric Cambisols	Litosol+Eutric Kambisol	Sirozem i smeđe tlo na laporima	
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na jedrim vapnencima	48
Eutric Cambisols	Kalkokambisol	Smeđe plitko tlo i crvenica na vapnencima	22
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na jedrim vapnencima	48
Eutric Regosols	Regosol	Deluvijalno humozno duboko tlo uvala na vapnencima	29
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol +Kalkokambisol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkokambisol Rossa+Regosol	+Terra Smeđe vrlo plitko i plitko tlo i crvenica plitka na jedrim vapnencima	48
Rendzic Leptosols	Eutric Kambisol	Smeđe koluvijalno tlo na mekim vapnencima	58
Eutric Cambisols	Kalkokambisol	Smeđe koluvijalno tlo na mekim vapnencima	22
Lithic Leptosols	Kalkokambisol Rossa+Regosol	+Terra Smeđe vrlo plitko i plitko tlo i crvenica plitka na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Litosol	Sirozem i rendzina na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol +Kalkokambisol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Litosol	Sirozem na jedrom vapnencu	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol +Kalkokambisol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Eutric Regosols	Regosol	Duboko humozno deluvijalno tlo uvala na jedrom vapnencu	29
Lithic Leptosols	Litosol Kalkomelanosol	Sirozem na jedrom vapnencu	48
Lithic Leptosols	+Kalkokambisol + Regosol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima i deluvijalno tlo vrtača	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol+ Regosol	Rendzina na jedrom vapnencu i deluvijalno tlo vrtača	48
Lithic Leptosols	+Kalkokambisol +Regosol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima i deluvijalno tlo vrtača	48

Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Eutric Fluvisols	Fluvisol	Aluvijalno-deluvijalno tlo	24
Rendzic Leptosols	Rendzina	Rendzina na laporima	58
Lithic Leptosols	+Kalkokambisol + Regosol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima i deluvijalno tlo vrtača	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	Litosol	Sirozem na jedrom vapnencu	48
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Eutric Regosols	Regosol	Deluvijalno tlo uvala	29
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim vapnencima	48
Lithic Leptosols	+Kalkokambisol + Regosol	Rendzina i smeđe tlo na jedrim vapnencima i deluvijalno tlo vrtača	48
Eutric Regosols	Regosol	Deluvijalno tlo uvala	29
Rendzic	Rendzina+Eutric	Rendzina i smeđe tlo na konglomeratima i vapnencima	58

9.2 Prilog 2. Granične vrijednosti aero-polutana u FBiH

Tabela 28: Granične vrijednosti aero-polutanata u FBiH¹⁰⁹

Polutant	Period usrednjavanja	Granična vrijednost	Granica tolerancije	Tolerantna vrijednost	Rok za postizanje granične vrijednosti (*)
Sumpor dioksid SO₂	Jedan sat	350 µg/m ³ , ne smije se prekoračiti više od 24 puta u jednoj kalendarskoj godini	150 µg/m ³ (43 % od granične vrijednosti) 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. Siječnja 2021. godine dostiglo 0%	500 µg/m ³	1. januar 2021.
	Jedan dan	125 µg/m ³ , ne smije se prekoračiti više od 3 puta u jednoj kalendarskoj godini	-	125 µg/m ³	1. januar 2021.
	Kalendarska godina	50 µg/m ³	-	50 µg/m ³	1. januar 2021.
Prag uzbune za SO₂ 500 µg/m ³ izmjereno tijekom tri uzastopna sata na lokacijama određenim za mjerenje kakvoće zraka nad površinom od najmanje 100 km ² ili cijele zone ili aglomeracije, ovisno što je manje					
Dušikov dioksid NO₂	Jedan sat	200 µg/m ³ , ne smije se prekoračiti više od 18 puta u jednoj kalendarskoj godini	50 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010., umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. siječnja 2021. godine dostiglo 0 %	225 µg/m ³	1. januar 2021.
	Jedan dan	85 µg/m ³	47 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. siječnja 2021. godine dostiglo 0 %	125 µg/m ³	1. januar 2021.
	Kalendarska godina	40 µg/m ³	50 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. siječnja 2021. godine dostiglo 0 %	60 µg/m ³	1. januar 2021.
Prag uzbune za NO₂ 400 µg/m ³ izmjereno tijekom tri uzastopna sata na lokacijama određenim za mjerenje kakvoće zraka nad površinom od najmanje 100 km ² ili cijele zone ili aglomeracije, ovisno što je manje					
PM₁₀	Jedan dan	50 µg/m ³ , ne smije se prekoračiti više od 35 puta u jednoj kalendarskoj godini	50 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. siječnja 2021. godine dostiglo 0 %	75 µg/m ³	1. januar 2021.

¹⁰⁹ Prema Pravilniku o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definisanju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka (Sl. novine FBiH, br. 1/12)

Polutant	Period usrednjavanja	Granična vrijednost	Granica tolerancije	Tolerantna vrijednost	Rok za postizanje granične vrijednosti ⁽¹⁾
	Kalendarska godina	40 µg/m ³	20 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke da bi se do 1. siječnja 2021. godine dostiglo 0 %	48 µg/m ³	1. januar 2021.
Sulfati u PM ₁₀	Jedan dan	30 µg/m ³	Ne smije se prekoračiti više od 7 puta u jednoj kalendarskoj godini	-	-
	Kalendarska godina	20 µg/m ³	-	-	-
PM _{2,5} STADIJUM 1	Kalendarska godina	25 µg/m ³	20 % od granične vrijednosti 31.12.201. godine, umanjuje se narednog 1. siječnja 2013. godine, a zatim na svakih 12 mjeseci za jednake godišnje postotke do dostizanja 0% do 1. siječnja 2021. Godine	30 µg/m ³	1. januar 2021.
PM _{2,5} STADIJUM 2 ⁽²⁾	Kalendarska godina	20 µg/m ³	-	20 µg/m ³	1. januar 2024.
Olovo Pb	Jedan dan	1 µg/m ³	-	1 µg/m ³	1. januar 2016.
	Kalendarska godina	0,5 µg/m ³	100 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom na svakih 12 mjeseci za jednake postotke da bi se do 1. siječnja 2016. godine dostiglo 0 %	1 µg/m ³	1. januar 2016. ⁽³⁾
Benzen C ₆ H ₆	Kalendarska godina	5 µg/m ³	3 µg/m ³ (60 % od granične vrijednosti) 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se svakih 12 mjeseci za 0,5 µg/m ³ da bi se do 1. siječnja 2016. godine dostiglo 0 %	8 µg/m ³	1. januar 2016.
Uglikov monoksid CO	Maksimalna dnevna osmosatna srednja vrijednost ⁽⁴⁾	10 mg/m ³	60 % od granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom svakih 12 mjeseci za 12% godišnje da bi se do 1. siječnja 2016. godine dostiglo 0 %	16 mg/m ³	1. januar 2016.
	Jedan dan	5 µg/m ³	100 % granične vrijednosti 1. siječnja 2010. godine, umanjuje se 1. siječnja 2012. godine, a potom svakih 12 mjeseci za 20% godišnje da bi se do 1. siječnja 2016. godine dostiglo 0 %	10 µg/m ³	1. januar 2016.
	Kalendarska godina	3 µg/m ³	-	3 µg/m ³	1. januar 2016.

⁽¹⁾ Rok za postizanje granične vrijednosti je na snazi od 1. siječnja 2010.

⁽²⁾ Stadij 2 –Indikativna granična vrijednost.

⁽³⁾ Granična vrijednost koju treba dostići do 1. siječnja 2016. godine u neposrednoj blizini određenih industrijskih izvora smještenih na lokacijama koje su desetljećima zagađivane industrijskom aktivnošću. U tim slučajevima, granična vrijednost koju treba dostići do 1. siječnja 2015 bit će 1,0 µg/m³. Područje u kojem se primjenjuju već granične vrijednosti ne smije se nalaziti na više od 1.000 m udaljenosti od takvih izvora.

⁽⁴⁾ Izbor najveće dnevne osmosatne srednje vrijednosti zasniva se na proučavanju osmosatnih uzastopnih prosjeka, izračunatih na osnovu jednosatnih podataka ažuriranih svakog sata. Svaki tako izračunat osmosatni prosjek pripisuju se danu u kojem se utvrđivanje prosjeka završava, tj. prvi period računanja za svaki pojedinačni dan je period od 17:00 h prethodnog dana do 01:00 h tog dana; posljednji period računanja za svaki pojedinačni dan je period od 16:00 do 24:00 h tog dana.

9.3 Prilog 3. Anketni upitnik za potrebe LEAP-a Općine Posušje

Upitnik za istraživanje javnog mišljenja o stanju okoliša u

Općini Posušje

Poštovani,

ova anketa je pripremljena sa ciljem pregleda mišljenja građana o stanju okoliša u Općini Posušje, u okviru projekta „Izrada Lokalnog ekološkog akcijskog plana za Općinu Posušje za razdoblje 2016. – 2026. godina (LEAP)“.

U cilju što uspješnije realizacije ovog projekta, ljubazno Vas molimo da popunite upitnik. Upitnik ima 22 pitanja i u prosjeku je potrebno ukupno oko 5 minuta da se anketa popuni.

Anketa je u potpunosti anonimna, a dobiveni odgovori biće predmet stručne analize razine svijesti građana Posušja o okolišu i mišljenja o stanju okoliša, te prepoznavanja prioriternih problema u okolišu Općine Posušje. U konačnici ova analiza će voditi kreiranju akcijskog plana zaštite i unapređenja stanja okoliša Općine Posušje.

Vaše mišljenje je bitno!

Demografske i socioekonomske informacije o ispitaniku:

1. **Spol?** ženski muški
2. **Godina rođenja?** _____
3. **Razina obrazovanja?**
 završena osnovna škola ili manje dvogodišnja ili trogodišnja srednja škola
 četverogodišnja srednja škola viša škola ili fakultet učenik ili student
4. **Mjesto stanovanja?** selo prigradsko naselje grad
5. **Naziv mjesta stanovanja:** _____
6. **Naziv mjesne zajednice:** _____
7. **Radni status ?**
 zaposlen samozaposlen
 nezaposlen umirovljenik učenik ili student
8. **Mjesečni prihodi ispitanika?**
 <500 KM 500-1000 KM >1000 KM

9. **Koliko je Vama (osobno) važno stanje okoliša u Vašoj općini?**

- Apsolutno važno
 Važno je
 Niti važno niti nevažno
 Nevažno
 Apsolutno nevažno

10. **Generalno, koliko ste dobro informirani o stanju okoliša u Vašoj općini?**

- Veoma dobro
 Dovoljno
 Nedovoljno

Nikako

11. **Ako ste informirani o stanju okoliša u Vašoj općini, zaokružite koje izvore informiranja najčešće koristite (maksimalno tri odgovora)?**

Novine/magazini

Televizija

Radio

Internet

Filmovi i dokumentarni filmovi

Razgovori sa obitelji/prijateljima/susjedima/kolegama

Knjige

Publikacije/brošure/informativni paneli

Događaji (konferencije/sajmovi/festivali i sl.)

Nešto drugo .....

12. **Je li Vam je važno da ste informirani o stanju okoliša u Vašoj općini?**

Da

Ne

13. **Jeste li zadovoljni stanjem okoliša u Vašoj općini?**

Apsolutno zadovoljan

Zadovoljan

Niti zadovoljan niti nezadovoljan

Nezadovoljan

Apsolutno nezadovoljan

Nisam dovoljno upoznat/a

14. **Smatrate li da stanje okoliša u Vašoj općini ugrožava Vaše zdravlje?**

Da

Ne

15. **Kako biste ocijenili stanje navedenih prirodnih resursa i komponenti okoliša u Vašoj općini? (ocjena 1 = apsolutno nezadovoljavajuće; 2= nezadovoljavajuće; 3=djelomično zadovoljavajuće; 4= zadovoljavajuće 5 = apsolutno zadovoljavajuće)**

Stanje vodenih resursa	1 2 3 4 5
Stanje zraka	1 2 3 4 5
Stanje poljoprivrednog zemljišta	1 2 3 4 5
Stanje šumskih ekosistema	1 2 3 4 5
Stanje biološke raznolikosti (raznolikost vrsta i staništa)	1 2 3 4 5

16. Od navedenih okolišnih problema molimo Vas da zaokružite u kolikoj mjeri Vas brine određeni problem u Vašoj općini?

(ocjena 1 = apsolutno me ne brine; 2= ne brine me; 3=neutralan sam; 4= brine me 5 = apsolutno me brine)

Klimatske promjene	1 2 3 4 5
Gubitak u biološkoj raznolikosti (nestanak vrsta, gubitak divljih životinja i staništa)	1 2 3 4 5
Prirodne katastrofe (potresi, poplave iSl.)	1 2 3 4 5
Zagađenje vode (rijeke, jezera i podzemni izvori)	1 2 3 4 5
Poljoprivredno zagađenje (korištenje pesticida, insekticida i mineralnih gnojiva)	1 2 3 4 5
Korištenje genetički modificiranih organizama (GMO) u poljoprivredi	1 2 3 4 5
Kemijsko zagađenje (kemikalije) korištene u svakodnevnoj upotrebi	1 2 3 4 5
Zagađenje zraka	1 2 3 4 5
Zagađenje bukom	1 2 3 4 5
Svjetlosno onečišćenje	1 2 3 4 5
Urbani problemi (urbanizacija, manjak zelenih površina, divlja gradnja i sl.)	1 2 3 4 5
Crpljenje neobnovljivih prirodnih resursa (npr. eksploatacija kamena)	1 2 3 4 5
Otpad (količine i zbrinjavanje)	1 2 3 4 5
Transport (povećan broj vozila, povećanje broja i površina cestovne infrastrukture i sl.)	1 2 3 4 5
Prevelika sječa i krčenje šuma	1 2 3 4 5
Nedostatak kvalitetne vode za piće	1 2 3 4 5
Nedostatak parkovskih i rekreacijskih površina	1 2 3 4 5
Nepostojanje odgovarajuće kanalizacijske infrastrukture	1 2 3 4 5
Mine	1 2 3 4 5
Veliki zahvati u prostoru i narušavanje pejzažno-ambijentalnih vrijednosti (npr. Površinski boksitni kopovi)	1 2 3 4 5
Nešto drugo: _____	1 2 3 4 5

17. Po Vašem mišljenju, tko najviše zagađuje okoliš u Vašoj općini?

(zaokružiti najviše tri odgovora)

Industrijski pogoni

(navedite koji).....i podvucite čime (emisije u zrak, buka, otpadne vode, otpad)

(navedite koji).....i podvucite čime (emisije u zrak, buka, otpadne vode, otpad)

(navedite koji).....i podvucite čime (emisije u zrak, buka, otpadne vode, otpad)

Kotlovnice ustanova

Emisije iz kućnih ložišta

Promet:

Cestovni

željeznički

Zračni

Ispuštanje nepročišćenih kanalizacijskih voda u vodotoke

Nprimjereno odložen otpad (nesanitarne i divlje deponije)

Neredovan odvoz otpada (nedovoljno upravljanje od strane komunalnih poduzeća)

Nešto drugo (navesti).....

Ne znam

18. Kako ocjenjujete rad nadležnih organa za zaštitu okoliša u Općini Posušje?

veoma loše

loše

osrednje

dobro

veoma dobro

ne znam

19. Koja su Vaša očekivanja od nadležnih organa (općine) za zaštitu okoliša u Općini Posušje?

---

20. Prema Vašoj ocjeni koje okolišne probleme treba prioritetno rješavati u Vašoj općini?

(dajte konkretan prijedlog npr. sanirati vodovodnu mrežu u ulici X; postaviti kontejnere u naselju Y- ulica Z, izgraditi postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda, izgraditi sanitarnu deponiju, poboljšati čistoću javnih površina u naselju X. itd.)

---

21. Jeste li član neke udruge ili društva (vezane za ekologiju, okoliš, zaštitu prirode i sl.)?

Da

Ne

22. Jeste li sudjelovali u javnim skupovima i aktivnostima na zaštiti okoliša?

Da

Ne

HVALA VAM NA SURADNJI !

---

10. REFERENCE

- Agencija za statistiku BiH, Izvještaj o potrošnji kućanstava 2011. Sarajevo, 2011 (posljednji izvještaj izdan je u 2011. godini)
- Agencija za statistiku BiH, Rezultati popisa stanovništva, kućanstava i stanova u BiH, 2013.
- Agencija za statistiku, Preliminarni rezultati Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u BiH u 2013. godini, 2014
- Bosanskohercegovački auto-klub BIHAMK - <http://bihamk.ba/>.
- Enova d.o.o. i Sarajinženjering d.o.o., Idejni projekat, Studija utjecaja na okoliš i Tehnološki elaborat sanacije općinske deponije "Konjovac" u Posušju i izgradnja pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja, prosinac 2014. g.
- Federalni zavod za statistiku, Priopćenje, br 21.3. Sarajevo, 2012
- FMOiT (2011). Plan upravljanja PP Blidinje. Mostar
- Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Informacija o gospodarenju šumama u
- FBiH u 2014. godini i planovima gospodarenja šumama za 2015. godinu, 2015
- FHZ, Godišnji izvještaj o kvaliteti zraka u FBiH za 2014. godinu, 2015
- FMOiT, Federalni plan upravljanja otpadom 2012-2017, 2011
- FMOiT, Strategija upravljanja otpadom FBiH 2008-2018, 2009
- FZS (2016) Konačni rezultati Popisa stanovništva 2013. Sarajevo
- Odluka o davanju suglasnosti na Statut Zavoda za javno zdravstvo FBiH (Sl. novine FBiH, br. 05/14) i Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Sl. novine FBiH, br. 46/10)
- Općina Posušje (2014). Strategija razvoja Općine Posušje 2014 -2023. Posušje
- Općina Posušje (2012). Nacrt prostornog plana Općine Posušje za period od 2012. do 2032. godine. Posušje
- Sarajinženjering d.o.o. Sarajevo, Idejni projekat sanacije općinske deponije "Konjovac" u Posušju i izgradnja pratećih sadržaja prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja, prosinac 2014. g.
- Ustav BiH (Opći okvirni sporazum za mir u BiH – Aneks IV), Član III, stav 3.
- Vedad Šakić i sar. (2011.): Uzgoj koza, S. 298, Izdavač: Promocult – Sarajevo, 2011. ISBN 978-9958-789-08-3, COBISS.BH-ID 18632710.
- Zaključak o usvajanju Operativnog plana zaštite od požara sa procjenom ugroženosti od požara sa sjednice Općinskog Vijeća od 2.9.2019.god. pod brojem 01-44-108/15.

- Zakon o Fondu za zaštitu okoliša (Sl. novine FBiH, br.33/03)